

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM
ANASANAT DALI**

**19.YY ASKERİ KEÇE BAŞLIKLARIN TESPİTİ VE YENİ
TASARIMLARDA YORUMLANMASI**

Sabriye ARPAÖZÜ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mustafa GENÇ

ISPARTA, 2021

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM
ANASANAT DALI**

**19.YY ASKERİ KEÇE BAŞLIKLARIN TESPİTİ VE YENİ
TASARIMLARDA YORUMLANMASI**

Sabriye ARPAÖZÜ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mustafa GENÇ

ISPARTA, 2021

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANASANATDALI

Bu tez/...../..... tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

DANIŞMAN
(Varsa II. Danışman)
ÜYE
ÜYE
ÜYE
ÜYE

Doç. Dr. Mustafa GENÇ
Doç. Dr. Yusuf BİLEN
Dr. Ülkü KÜÇÜKKURT

İmza:
İmza:
İmza:
İmza:
İmza:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza ve Mühür

.....

SDÜ Güzel Sanatlar Enstitü Müdürü

Bu çalışma.....tarafından desteklenmiştir.

Proje

No:

.....

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak hazırlanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları aldığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim (18/01/20.21).

Sabriye ARPAÖZÜ

imza.....

ÖNSÖZ

Geleneksel sanatlar tarihimizde büyük bir yere sahip olan keçe, yüzyıllar boyunca varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Birçok farklı kullanım alanında karşımıza çıkmış olan keçelerin görüldüğü alanlardan birisi de başlıklardır. Keçe başlıklar sadece günlük hayatta değil askeri alanda da kendini göstermiştir. Askeri keçe başlıkların en iyi bilinen çeşidi yeniçeri börkleri ve feslerdir. 19.yy'ın başında kaldırılan yeniçeri ocağının ardından kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye Ordusu ile hayatımıza giren fesler, 1925 yılında getirilen şapka kanunu ile kaldırılmıştır. Günümüzde birçok tarihi dizi ve filmlerde, yöresel kıyafetlerde görmeye devam ettiğimiz fesler, sadece bir asırlık ömrüne rağmen Osmanlı ile bağdaştırılmıştır. Yapılan literatür taramasında keçe başlıklar ile ilgili daha önce geniş kapsamlı bir çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu konu da askeri alandaki çalışmalar, keçenin tarihi ile ilgili yapılan araştırmalar bize kaynak oluşturmaktadır.

Günümüzde kullanım alanları değişen keçe başlıklar, artık askeri başlık olarak değil günlük hayatta kullanılan şapkalar şeklinde görülmektedir. Özellikle kadınların tercih ettiği keçe şapkalar yeni tasarımlarla ve birçok farklı yan ürünle birleştirilerek üretilmeye devam etmektedir. Keçenin kullanım alanı kadar üretiminde kullanılan hammadde türü de önemlidir. Kaliteli kuzu yünü üretimde kaliteyi yükseltmektedir. Kaliteli yerli kuzu yünü elde etmede yaşanan problemler ithal yün kullanımını arttırmıştır. Keçe başlık yapımı için her iki yünde kullanılmaktadır. Fes, sikke, takke üretiminde daha çok yerli yünler tercih edilirken, şapkalarda ise ithal yünler kullanılmaktadır.

Tez çalışmamda ve uygulamalarımın doğal boyama işlemlerinde bana yardımcı olan, her zaman desteğini hissettiğim danışman hocam sayın Doç. Dr. Mustafa GENÇ'e her koşulda yanımda olduğu için teşekkürlerimi sunuyorum. İlk günden bu yana daima arkamda olan, bilgisiyle, tecrübesiyle ve öğrettikleriyle uygulamalarımında bana yol gösteren ustam, babam Keçeci Mustafa ARPAÖZÜ'ne, atölye çalışmalarında ortalığı dağıtmama rağmen bana katlanan, boya atölyesini işgal etmeme ses çıkarmayan, hiçbir zaman desteğini ve yardımını eksik etmeyen abim Keçeci Fahrettin ARPAÖZÜ'ne, manevi desteklerinden ve dualarından dolayı tüm aileme teşekkür ederim.

Sabriye ARPAÖZÜ

OCAK,2021

ÖZET

19.YY ASKERİ KEÇE BAŞLIKLARIN TESPİTİ VE YENİ TASARIMLARDA YORUMLANMASI

Sabriye ARPAÖZÜ

Süleyman Demirel Üniversitesi

Güzel Sanatlar Enstitüsü Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı,

Yüksek Lisans Tezi

Yıl: 2021, Sayfa: 155

Danışman: Doç. Dr. Mustafa GENÇ

Keçe, hayvansal liflerin alkali bir ortamda su, ısı ve basınç yardımıyla sıkıştırılması sonucu elde edilen bir tekstil ürünüdür. Isı yalıtımı olması, sürüngen hayvanları üzerinde barındırmaması, ortamdaki nemi kendine çekmesi, radyasyonun yayılmasını engellemesi gibi birçok koruma özelliği vardır. Geniş bir kullanım alanına sahip olmasına rağmen sadece belli bölgelerde yapımına devam edilmektedir. Afyonkarahisar, Konya, İzmir, Şanlıurfa, Isparta keçe üreten merkezlerden bazılarıdır. Günümüzde halk eğitim merkezleri bünyesinde keçe kursları açılarak meslek canlandırılmaya çalışılmaktadır. Bu kurslarda keçeden çeşitli giyim eşyaları ve dekoratif süslemeler yapılmaktadır. Keçenin kullanım alanlarından birisi de askeri başlıklardır. Geçmiş dönemlerde de çeşitli keçe başlıklar kullanılsa da 1826 yılında fesin askeri başlık olarak kabul edilmesiyle yaygın hale gelmiştir. Tez çalışmasında 19.yy askeri keçe başlık formları örnek alarak, keçe başlıkların yeniden kullanılabilmesi için yeni formlar tasarlanması düşünülmüştür. Bu tasarımların yapımında tepme keçe yöntemi ve kalıp tekniği kullanılmıştır. Elyafın renklendirilmesinde ise doğal boya kaynakları tercih edilmiştir. Bu çalışma sağlık açısından birçok özelliği olan keçenin yeniden kullanılmasını sağlamayı ve keçe başlıklar da yeni tasarımların ortaya çıkmasını amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: keçe, 19.yy, fes, askeri başlık, keçe şapka

ABSTRACT

19TH MILITARY FELT HOODS DETERMINATION AND INTERPRETATION OF TODAY

Sabriye ARPAÖZÜ

Süleyman Demirel University

Institute of Fine Arts, Art and Design Department,

MA Thesis

Year : 2021, Pages: 155

Supervisor : Doç. Dr. Mustafa GENÇ

The felt is a textile product obtained by compressing the animal fibers in an alkaline environment with the help of water, heat and pressure. There are many protection features such as being heat insulation, not hosting on reptile animals, attracting moisture to the environment and preventing the spread of radiation. Although it has a wide usage area, it is still being built only in certain regions. Afyonkarahisar, Konya, Izmir, Sanliurfa, Isparta are some of the felt producing centers. Today, it is tried to revitalize the profession by opening felt courses within the public education centers. In these courses various apparel and decorative ornaments are made of felt. One of the uses of the felt is military headings. In the past, although various felt headlines were used, in 1826, the fez was accepted as a military title and became widespread. In the thesis study, it is thought that new forms will be designed in which reusable felt caps can be used by taking the 19th century military felt title forms. It will use recoil felt method and mold technique for making these designs. Natural dye sources will be preferred for coloring the fibers. This study aims to reuse the felt, which has many characteristics in terms of health, and to produce new designs.

Keywords: felt, 19th, traditional felt, military hoods, felt hat

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
GÖRSELLER DİZİNİ.....	vi
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

1. TANIM VE TARİHÇE.....	3
1.1. Askeri Keçe Başlık Tarihi.....	3
1.1.1. Keçe Başlık Tarihi	3
1.1.2. Tarihsel Süreçte Askeri Keçe Başlıklar	8
1.1.3. 19.yy Askeri Keçe Başlıklar	14
1.2. Keçe.....	23
1.2.1. Keçe Yapımında Kullanılan Hammaddeler.....	32
1.2.1.1. Yün	33
1.2.1.2. Tiftik	41
1.2.2. Keçe Yapımında Kullanılan Araçlar	43
1.2.2.1. Yün Tarama(Atma) Makinesi.....	43
1.2.2.2. Kalıp (Hasır)	44
1.2.2.3. Sepki (Çubuk).....	46
1.2.2.4. İbrik.....	46
1.2.2.5. Kalıpmec	47
1.2.2.6. İp	47
1.2.2.7. Tepme-Pişirme Makinesi.....	47
1.2.2.8. Boya Kazanı.....	48
1.2.3. Keçe Yapımında Kullanılan Gereçler.....	49
1.2.3.1. Doğal Boyarmaddeler	49

1.2.3.2. Tekstil Boyaları	49
1.2.3.3. Sabun.....	49
1.2.3.4. Su	49

II. BÖLÜM

2. 19. YY ASKERİ KEÇE BAŞLIKLAR VE UYGULAMALARI	50
2.1. Keçe Yapımı.....	50
2.2. Yerli Yün ile Fes Yapımı.....	51
2.3. İthal Yün ile Fes Yapımı	61
2.4. 19.Yy Askeri Fes Örnekleri ve Uygulamaları.....	69

III. BÖLÜM

3. YENİ TASARIM KEÇE BAŞLIK UYGULAMALARI	92
3.1. Şapka Yapımı.....	92
3.2. Yeni Tasarım Şapka Uygulamaları	100

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	138
KAYNAKÇA	142
ÖZGEÇMİŞ.....	154

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1. Altay Beşinci Kurganından Çıkarılan / Keçe Başlık Örneği.....	3
Görsel 2. Erkek Başlığı; Keçe, Deri Pazırık Kurganı MÖ.299-260.....	4
Görsel 3. Mani Rahiplerinin Giydiği Keçe Şapkalar	4
Görsel 4. Hoço'dan Keçe Şapkalı Figür	5
Görsel 5. İki Kat Keçeden Yapılmış Mevlevi Sikkesi	6
Görsel 6. Yörük-Türkmen Başlığı 1900'ler, Tepelikli Fes	7
Görsel 7. Keçe Kadın Şapkası.....	8
Görsel 8. Altın Elbiseli Adam ve Keçe Başlığı	9
Görsel 9. Yeniçeri Börkü	10
Görsel 10. Yeniçeri Mezar Taşında Kullanılan Dardağan	11
Görsel 11. Serdengeçti Ağası ve Başlığı.....	12
Görsel 12. Yeniçeri Mezar Taşında Kullanılan Makdem	12
Görsel 13. Mezar Taşlarında Kullanılan Bir Hartavi	13
Görsel 14. Asakir-i Mansure-i Muhammediye Fesi.....	13
Görsel 15. Nizam-ı Cedid Askerlerinin Resmi Geçidi.....	15
Görsel 16. Frig Şapkalı Attis'in Büstü MÖ. 2. Yüzyıl.....	16
Görsel 17. Sultan II. Mahmut.....	17
Görsel 18. Feshane Fabrikasının 1900'ler Ana Giriş Kapısı	18
Görsel 19. Mezar Taşlarında Kullanılan Bir Fes	19
Görsel 20. Mahmudi Fes	20
Görsel 21. Mecidiye Fesi	20
Görsel 22. Aziziye Fesi	21
Görsel 23. Hamidiye Fesi.....	21
Görsel 24. Beyazlı Zuhaf Fesi.....	22
Görsel 25. Yeşilli Zuhaf Fesi	22
Görsel 26. Arnavut Maiyeti Fesi	23
Görsel 27. Arap Maiyeti Fesi	23
Görsel 28. Koyun Sürüsü	24
Görsel 29. Renkli Keçe Kumaş Örnekleri	25
Görsel 30. 1. Pazırık Kurganından Çıkarılan Bir Eyer Örtüsü	26

Görsel 31. I. Pazırık Kurganından Çıkarılan Keçe Çizmeler.....	27
Görsel 32. Destarlı Keçe Sikke Örneği.....	28
Görsel 33. Keçe Başlıklar	29
Görsel 34. Askeri Keçe Başlıklar.....	30
Görsel 35. Keçe Şal.....	31
Görsel 36. Doğal Lif Tablosu	33
Görsel 37. Merinos Koyunu.....	34
Görsel 38. Koyun Kırkımı	35
Görsel 39. İthal Merinos Yünü.....	36
Görsel 40. Karacabey Merinosu.....	37
Görsel 41. Yerli Yün Balyası	38
Görsel 42. Avustralya’da Bir Çiftlik.....	39
Görsel 43. İthal Yün ile Keçe Kumaş Yapımı	40
Görsel 44. Ankara Keçisi	41
Görsel 45. Tiftik.....	42
Görsel 46. Tiftikten Yapılan Koltuk Minderi	43
Görsel 47. Tıntıs (Hallaç) ile Yün Atma İşlemi.....	44
Görsel 48. Yün Atma Makinası	44
Görsel 49. Kalıp (Hasır).....	45
Görsel 50. Sepki (Çubuk).....	46
Görsel 51. Eskiden Kullanılan İbrik.....	46
Görsel 52. Günümüzde Kullanılan İbrik.....	47
Görsel 53. Tepme- Pişirme Makinesi	48
Görsel 54. Tekli Parçalar Halinde Saçılmış Fesler	51
Görsel 55. Ham Keçe Halinde Feslik Kumaş	52
Görsel 56. Kenar Katlarının Ayrılmasına Örnek	52
Görsel 57. Ayrılan Katların Koparılmış Hali.....	53
Görsel 58. Keçenin Ortadan Birleştirilmiş Hali.....	53
Görsel 59. Ortadan Başlayarak Koparma İşlemi.....	54
Görsel 60. İki Ucu da Açılmış Hali.....	54
Görsel 61. Alt-Üst Kısımın Ortadan Birleşimi	55
Görsel 62. Alt-Üst Kısım Kavis Verilerek Kapatılması.....	55
Görsel 63. İnceltilmiş Kısım	56
Görsel 64. Keçenin Sabitlenmiş Hali.....	56

Görsel 65. Dört Köşesi de Kapaklanmış Keçe.....	57
Görsel 66. Hasıra Dizilmiş Fesler	57
Görsel 67. Pişirilme Aşamasında Fesler	58
Görsel 68. Mordanlanan Fesler	58
Görsel 69. Boyama Aşamasında Fesler	59
Görsel 70. Boyanmış Fesler	59
Görsel 71. Ortadan İkiye Kesilen Fesler	60
Görsel 72. Kalıba Geçirilen Fes	60
Görsel 73. Kalıplanmış Fesler	60
Görsel 74. Püskül Takılmış Fes	61
Görsel 75. Yünün Koparılması	62
Görsel 76. İlk Kat Yerleştirilmesi	63
Görsel 77. Arkaya Kıvrılan Yünlerin Örneği.....	63
Görsel 78. Tamamlanmış İlk Kat	64
Görsel 79. Kalıba Dizilen Fesler	65
Görsel 80. Teptirilmiş Fesler.....	65
Görsel 81. Pişirme İşlemi İçin Sarılan Fesler.....	66
Görsel 82. Mordanlanan Fesler	67
Görsel 83. Kökboya ile Boyanan Fesler	67
Görsel 84. Kalıplanan Fes	68
Görsel 85. Püskül Takılmış Fes	68
Görsel 86. Yeniçeri Börkü	69
Görsel 87. Yerli Yün ile Yapılmış Yeniçeri Börkü.....	69
Görsel 88. İthal Yün ile Yapılmış Yeniçeri Börkü	69
Görsel 89. Mahmudi Fes	70
Görsel 90. Yerli Yün ile Yapılmış Mahmudi Fes	70
Görsel 91. İthal Yün ile Yapılmış Mahmudi Fes	70
Görsel 92. Mecidi Fes	71
Görsel 93. Yerli Yün ile Yapılan Mecidi Fes	71
Görsel 94. İthal Yün ile Yapılan Mecidi Fes	71
Görsel 95. Hamidi Fes	72
Görsel 96. Yerli Yün ile Yapılmış Hamidi Fes.....	72
Görsel 97. İthal Yün ile Yapılmış Hamidi Fes.....	72
Görsel 98. Azizi Fes.....	73

Görsel 99. Yerli Yün ile Yapılmış Azizi Fes	73
Görsel 100.İthal Yün ile Yapılmış Azizi Fes	73
Görsel 101. Sultan Murad Fesi	74
Görsel 102. Yerli Yün ile Yapılmış Sultan Murad Fesi.....	74
Görsel 103. İthal Yün ile Yapılmış Sultan Murad Fesi.....	74
Görsel 104. Sultan Reşad Fesi	75
Görsel 105. Yerli Yün ile Yapılmış Sultan Reşad Fesi.....	75
Görsel 106. İthal Yün ile Yapılmış Sultan Reşad Fesi.....	75
Görsel 107. İlk Merasim Fesi.....	76
Görsel 108. Yerli Yün ile Yapılmış İlk Merasim Fesi.....	76
Görsel 109. İthal Yün ile Yapılmış İlk Merasim Fesi.....	77
Görsel 110. Günlük Fes (İlk Resmi Fes).....	77
Görsel 111. Yerli Yün ile Yapılmış Günlük Fes.....	78
Görsel 112. İthal Yün ile Yapılmış Günlük Fes.....	78
Görsel 113. Asakir-i Mansure-i Muhammediye Fesi.....	78
Görsel 114. Yerli Yün ile Yapılmış A.M.M. Fesi	79
Görsel 115. İthal Yün ile Yapılmış A.M.M. Fesi.....	79
Görsel 116. Arnavud Fesi	80
Görsel 117. Yerli Yün ile Yapılmış Arnavud Fesi.....	80
Görsel 118. İthal Yün ile Yapılmış Arnavud Fesi.....	80
Görsel 119. Arap Maiyet Taburu Fesi	81
Görsel 120. Yerli Yün ile Yapılmış Arap Maiyet Taburu Fesi.....	81
Görsel 121. İthal Yün ile Yapılmış arap Maiyet Taburu Fesi.....	81
Görsel 122. Asakir-i Mansure-i Muhammediye Fesi.....	82
Görsel 123. Yerli Yün ile Yapılmış A. M. M. Fesi.....	82
Görsel 124. İthal Yün ile Yapılmış A. M. M. Fesi.....	82
Görsel 125. Beyazlı Zuhaf Fesi.....	83
Görsel 126. Yerli Yün ile Yapılmış Beyazlı Zuhaf Alayı Fesi	83
Görsel 127. İthal Yün ile Yapılmış Beyazlı Zuhaf Alayı Fesi.....	83
Görsel 128. Yeşilli Zuhaf Fesi	84
Görsel 129. Yerli Yün ile Yapılmış Yeşilli Zuhaf Alayı Fesi.....	84
Görsel 130. İthal Yün ile Yapılmış Yeşilli Zuhaf Alayı Fesi	84
Görsel 131. Topçular Fesi.....	85
Görsel 132. Yerli Yün ile Yapılmış Topçular Fesi	85

Görsel 133. İthal Yün ile Yapılmış Topçular Fesi	85
Görsel 134. Süvari (1. Ve 2. Alayları) Nefer Fesi	86
Görsel 135. Yerli Yün ile Yapılmış Süvari Nefer Fesi	86
Görsel 136. İthal Yün ile Yapılmış Süvari Nefer Fesi	86
Görsel 137. Talim Taburları Fesi	87
Görsel 138. Yerli Yün ile Yapılmış Talim Taburları Fesi	87
Görsel 139. İthal Yün ile Yapılmış Talim Taburları Fesi	87
Görsel 140. Süvari (3. Ve 4. Alayları) Nefer Fesi	88
Görsel 141. Yerli Yün ile Yapılmış Süvari Nefer Fesi	88
Görsel 142. İthal Yün ile Yapılmış Süvari Nefer Fesi	88
Görsel 143. Kalyoncu Fesi	89
Görsel 144. Yerli Yün ile Yapılmış Kalyoncu Fesi	89
Görsel 145. İthal Yün ile Yapılmış Kalyoncu Fesi	89
Görsel 146. Yerli Yün Fes Boyama Reçetesi	90
Görsel 147. İthal Yün Fes Boyama Reçetesi	91
Görsel 148. Keçe Şapka Yapımı	92
Görsel 149. Şapka Üzerine Tiftik Kullanımı	93
Görsel 150. Şapka Üzerine İpek Kullanımı	94
Görsel 151. Şapka Üzerine İki Boyutlu Çiçek Çalışması	95
Görsel 152. Avalon Tekniği ile Şapka Yapımı	96
Görsel 153. Şapka Üzerine İğneleme Tekniği	97
Görsel 154. Ecoprint İşlemi İçin Bitkilerin Yerleştirilmesi	98
Görsel 155. Ecoprint Yapılmış Keçe Kumaş	99
Görsel 156. Kadın Şapkası	100
Görsel 157. Görsel 156'nın Boyama Reçetesi	101
Görsel 158. Kadın Şapkası	102
Görsel 159. Kadın Şapkası	103
Görsel 160. Görsel 159'un Boyama Reçetesi	104
Görsel 161. Kadın Şapkası	105
Görsel 162. Görsel 161'in Boyama Reçetesi	106
Görsel 163. Kadın Şapkası	107
Görsel 164. Görsel 163'ün Boyama Reçetesi	108
Görsel 165. Kadın Şapkası	109
Görsel 166. Görsel 165'in Boyama Reçetesi	110

Görsel 167. Kadın Şapkası.....	111
Görsel 168. Görsel 167'nin Boyama Reçetesi	112
Görsel 169. Kadın Şapkası.....	113
Görsel 170. Kadın Şapkası.....	114
Görsel 171. Görsel 170'in Boyama Reçetesi	115
Görsel 172. Kadın Şapkası.....	116
Görsel 173. Görsel 172'nin Boyama Reçetesi	117
Görsel 174. Kadın Şapkası.....	118
Görsel 175. Görsel 174'ün Boyama Reçetesi	119
Görsel 176. Kadın Şapkası.....	120
Görsel 177. Görsel 176'nın Boyama Reçetesi	121
Görsel 178. Kadın Şapkası.....	122
Görsel 179. Görsel 178'in Boyama Reçetesi	123
Görsel 180. Kadın Şapkası.....	124
Görsel 181. Görsel 180'nin Boyama Reçetesi	125
Görsel 182. Kadın Şapkası.....	126
Görsel 183. Görsel 182'nin Boyama Reçetesi	127
Görsel 184. Kadın Şapkası.....	128
Görsel 185. Görsel 184'ün Boyama Reçetesi	129
Görsel 186. Kadın Şapkası.....	130
Görsel 187. Görsel 186'nın Boyama Reçetesi	131
Görsel 188. Kadın Şapkası.....	132
Görsel 189. Görsel 188' in Boyama Reçetesi	133
Görsel 190. Kadın Şapkası.....	134
Görsel 191. Görsel 190'ın Boyama Reçetesi	135
Görsel 192. Kadın Şapkası.....	136
Görsel 193. Görsel 192'nin Boyama Reçetesi	137

KISALTMALAR DİZİNİ

Bkz.	: Bakınız
D.B.	: Doğal Boyama
K.K.	: Kaynak Kişi
MEB.	: Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ö.	: Milattan Önce
Prof.	: Profesör
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
Vb.	: ve benzerleri, ve başkası, ve bunlar gibi
Yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Keçenin hayatımızdaki yeri çok eskilere dayanmaktadır. Özellikle göçebe yaşam tarzında karşımıza çıkan keçeler, sadece çadırlarda, yaygılarda kullanılmamış, giyim eşyalarında da karşımıza çıkmıştır. Giyim eşyaları arasında yer alan başlıkların yapıldığı materyallerden biri olan keçe, kullanılmaya başlandığı dönemlerden bugüne kadar birçok farklı formda kendini göstermiştir.

Tarih boyunca insanlar giyim-kuşamlarında kullandıkları başlıklara önem vermişlerdir. Her dönemin kendine özgü başlığı olabildiği gibi o dönemde yaşayan insanlar arasında da bazı farklılıklar görülmüştür. İnsanlar kullandıkları başlıklarla kimi zaman statülerini, kimi zaman maddi durumlarını, kimi zaman da medeni hallerini anlatmışlardır.

İnsanlar yaşamları boyunca kendilerini hem vahşi doğadan, hem de diğer insanlardan koruma ihtiyacı içerisinde olmuştur. Bu ihtiyaç savaşçıların yetişmesine neden olmuş ve askeri birlikler oluşturulmuştur. Askeri birliklerin belirli bir düzende olması ile onlara özgü kıyafetler belirlenmiştir. Askeri kıyafetler içerisinde yer alan başlıklar için kullanılan materyallerden birisi de keçedir.

Keçe başlıkların tarihsel sürecini incelediğimizde, Altaylardaki kurganlardan çıkarılan eserler ve Esik kurganlarından çıkarılan eserler bize bu konuda yardımcı olmaktadır(Usta, 2019:25-36). Kurganlarda bulunan ürünler o dönemlerde keçenin ne kadar yaygın olduğunu göstermektedir. Birçok giyim eşyası gibi başlıklarda da keçe ilk sırada yer almıştır.

Göktürkler ve Uygurlar dönemine ait kaynaklarda yine keçe başlıkların o dönemlerde de kullanıldığı yer almaktadır. Özellikle Uygurlara ait bazı minyatürlerde Mani Rahiplerinin keçe başlıklar giydikleri görülmektedir. Orta Asya Türkleri tarafından kullanılan ve Selçuklu döneminde de kullanılmaya devam eden keçe başlıklara börk adı verilmiştir(Başar Ergenekon, 1999:20-28).

Osmanlı Devletinin kurulması ile keçe başlıkların kullanımı kendini daha fazla göstermiştir. Özellikle askeri alanda keçe başlıklar daha çok görülmeye başlanmıştır. İlk dönemler diğer birliklerden ayırt edilmesi açısından kızıl börk yerine ak börk tercih edilmiş, daha sonraları ise bu ak börklere farklı formlar verilerek yeniçeriler tarafından kullanılması sürdürülmüştür. 1826 yılında yeniçeri

ocağının kaldırılması ile birlikte askeri kıyafetlerde yenileşmeye gidilmiş, askeri başlık olarak keçe fesler kullanılmaya başlanmıştır. İlerleyen yıllarda fes, halk tarafından da kullanılmıştır. Cumhuriyete kadar devam eden düzen 1925 yılında gelen şapka kanunu ile değişmiş fes kullanımı yasaklanmıştır.

Askeri keçe başlıkları konu alan çalışmada öncelikle keçe başlık tarihine yer verilmiştir. Geçmişten günümüze kadar keçe başlıkların kullanım alanları anlatılmış olup bazı örnekler yer almıştır. Askeri alanda kullanılan keçe başlıklar için bulunan örneklerle birlikte tarihi sürece yer verilmiştir. Özellikle konu alınan 19.yy askeri keçe başlık türleri incelenmiş ve bulunan örnekler gösterilmiştir. 1826 yılından itibaren kullanılmaya başlanan fesler ile ilgili Prof. Önder Küçükerman'a ait Feshane Defterdar Fabrikası adlı kitaptan yararlanılarak 19.yy'a ait askeri keçe başlıkların örnekleri elde edilmiştir. Yine bazı tez çalışmalarından elde edilen bilgilerle askeri keçe başlıkların özellikleri belirtilmiştir. Askeri başlıkların yapımında kullanılan materyal olan keçenin tarihi hakkında açıklamalara yer verilmiş, keçenin yapımında kullanılan hammaddeler hakkında bilgilendirme yapılmış ve başlık yapımında kullanılan araç-gereçler tanıtılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde 19.yy'a ait bulunan askeri keçe başlık örneklerinin uygulamalarına yer verilmiştir. Her örneğe ait hem yerli, hem de ithal yün ile yapılmış uygulamaları kullanılarak iki yün çeşidi arasındaki farklılıklar gözlenmiştir. Bu uygulamalarda kök boya kullanılarak doğal boyama yöntemi ile renklendirmeleri yapılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise yeni tasarımlarla keçe şapkaların günümüzdeki kullanımı hakkında görseller sunulmuştur. 2000'li yıllar ile birlikte keçe başlıklar kendini yeni bir tarzda göstermeye başlamıştır. Askeri başlık formundan çıkarak günlük hayatta özellikle kadınlar tarafından tercih edilen bir aksesuar olması, keçe başlıkların yaşadığı değişim sürecini ortaya koymaktadır. Doğal boyamalarla renklendirilen ithal yünlerle birlikte yapılmış kadın şapkalarını anlattığımız bölümde yeni tasarım keçe şapkaları yer almaktadır. Bu çalışma ile askeri başlık olarak başladığı tarihinin yeni tasarımlarla nasıl kadın şapkalarına dönüştüğünü görmekteyiz.

I. BÖLÜM

1. TANIM VE TARİHÇE

1.1. Askeri Keçe Başlık Tarihi

1.1.1. Keçe Başlık Tarihi

Başlıkların hayatımıza dahil olması en az diğer giyim eşyaları kadar eski bir tarihe dayanmaktadır. Başlıkların yapıldığı materyaller ise Türklerin o dönemde yaşadığı hayat şartlarına göre değişiklikler göstermiştir. Bu materyallerden birisi de kendi yetiştirdikleri hayvanlardan elde ettikleri yünlerdir ve bu yünlerle keçe başlıklar yapmışlardır. Keçe başlıkların kullanılmaya başlandığı tarihi tam olarak bilmiyorsak da yapılan kazı ve araştırmalarda elde edilen örnekler bize bilgi vermektedir.

M.Ö. 1600'ler 1300'ler arasına tarihlenen Hititlere ait Yazılıkaya kabartmalarında görülen uzun başlıkların keçeden yapıldığı tahmin edilmektedir. Zira o dönem de Hititlere ait kanun metinlerinde keçe ile alakalı bilgilere de rastlanmaktadır(Usta, 2019:25).

Altay Beşinci Kurganından çıkarılan eserler arasında yer alan bir kadın başlığında ahşap, deri ve keçe ile birlikte at kılı veya saç kullanılarak değişik materyallerle (Görsel. 1) birlikte farklı bir görüntü elde edilmiştir (Başar Ergenekon,1999:16). Kurganlardan çıkarılan bir diğer keçe başlık örneği ise erkek başlığıdır. (Görsel. 2) M.Ö. 299-260 tarihine ait olduğu düşünülen başlık keçe ve deriden yapılmıştır (Begiç, 2014:36).

Görsel 1. Altay Beşinci Kurganından Çıkarılan/ Keçe Başlık Örneği (Başar Ergenekon, 1999:16)

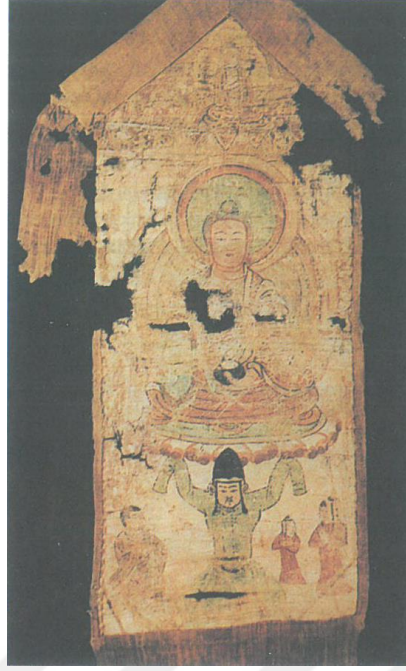

Görsel 2. Erkek Başlığı; Keçe, Deri Pazırık Kurganı MÖ.299- 260(Beğiç, 2014:36)

Keçe başlık kullanımına Göktürkler döneminde de devam edildiğini Göktürlere bağlı olan Kırgız reislerinin giydiği keçe külahlarla ilgili ifadelerden anlamaktayız (Usta,2019:31). Türk kavimlerinde yaygın olarak kullanılan keçe başlıklara Uygurlar döneminde tepcikler ilave edildiğini Turfan'da yapılan kazılarda bulunan Maniheizm sanatı ait fresklerden anlaşılmaktadır.(Görsel.3) Yine Hoço'da bulunan Uygurlara ait bir minyatürde (Görsel. 4) Mani Türklerinin Keçe şapka giydikleri görülmektedir (Başar Ergenekon; 1999:20-22).

Görsel 3. Mani Rahiplerinin Giydiği Keçe Şapkalar (Başar Ergenekon,1999:22)

Görsel 4. Hoço'dan Keçe Şapkalı Figür (Başar Ergenekon,1999:24)

Göktürklerle başlayıp Uygurlular ile devam eden şehirleşme Türkler arasında İslamiyet'in kabul edilmesiyle hızlanmıştır. Yerleşik yaşamın kendisini göstermeye başlamasıyla göçebelik alameti sayılan keçenin yerini bazı tekstil ürünleri almaya başlamıştır. Ancak diğer giyim eşyalarının aksine başlıklarda keçe tercih edilmeye devam etmiştir. Bunun örneğini o dönemde Kalansüve Türkiye denilen Türk keçe külâhının ünlü filozof El-Farabi tarafından kullanılmasıyla görmekteyiz (Usta,2019:52).

Orta Asya Türkleri tarafından kullanılan başlıklara börk adı verilmiş ve Selçuklu devleti döneminde de börkler kullanılmaya devam etmiştir. Kaşgarlı Mahmud'un Divan-ı Lügat-it Türk adlı eserinde börk konusuna da yer verilmiştir. Bu eserde börk yapımı konusunda ayrıntılı bilgi verilmektedir. Börk için gerekli olan kalıbın kağıttan veya çamurdan yapıldığını, kalıba göre kesilen keçe veya ipek örtülerden imal edildiğini bu eserden öğrenmekteyiz(Başar Ergenekon, 1999:28).

Elde edilen bilgilere ve varılan sonuçlara göre, Selçuklu devri erkek giyimlerinde sultanlar başlarına "Keykubâdi Tac" adını verdikleri, çoğu zaman keçeden yapılmış, üç terekli (dilimli) bir külâh giymektedirler. Külâhın üzerinde "Horasani" bir destar (sarık) sarılıdır. Destarın "taylasan"ı (ucu) sol omuza dökülmektedir. Sultanların dışında devlet ileri gelenleri bilginler başlarında, tepesi pek sivri olmayan yalnız bir keçe külâh ve taylasanlı destar vardır(Önder,1974:6).

Türkiye Selçuklularında giyilen başlıklar külâh-düz (külâhçı- şapkacı) adı verilen zanaatkârlar tarafından mukavva ya da pirinç samanından yapılmış bir kalıbın üzerine keçe gerip veya diğer malzemeyi buna göre keserek imal etmekteydiler. Ünlü seyyah İbni Battuta, Antalya ziyareti sırasında kendisi ile ilgilenen ahilerin keçeden külâhlar giydiğini söylemektedir. Selçuklu devri kadınlarının da uçları aşağıya sarkan külâh biçiminde keçeden veya diğer kaba malzemelerden yapılmış başlıklar giydiği söylenmektedir(Usta,2019:56).

Mevlevi tarikatının üyeleri başlarına sikke adı verilen ve tepme keçeden özel olarak yapılmış keçe külâhlar giymişlerdir. (Görsel.5) Başlangıçta tek kat keçeden yapılan sikkeler sonraları iç içe geçmiş iki kat keçeden imal edilmeye başlanmıştır(Usta,2019:59).

Görsel 5. İki Kat Keçeden Yapılmış Mevlevi Sikkesi (Arpaözü,2020)

Osmanlı Devletinin kurucusu Osman Gazi'nin yerini alan Orhan Gazi devrinde kardeşi Aleaddin Paşa vezirlik görevi sırasında giyim kuşam ile alakalı özellikle başlıklar konusunda bazı değişiklikler yapmıştır. Bizans ve Oğuzlardan/Türkmenlerden ayrı olmak için askere ve hükümdarın maiyetindeki memurlara beyaz keçeden külâh giydirilmiştir. Nitekim sefer zamanlarında sadece Bilecik'te imal edilen beyaz keçeden külâhlar Osmanlı Beyleri tarafından giyilmiştir. Merasimlerde ise bu külâhların çevresine muslin kumaş sarılmıştır(Usta, 2019:60).

Osmanlı Döneminde bu yüksek rütbeli kişilerin ve halk kesimin kullandığı bu başlıklar dışında dini grupların giydikleri başlıklarda ayrı özellik taşımıştır. Çevrelerinde genellikle yeşil renge yer verilen ve çeşitli formlarda yapılan bu özel başlıkların bazı

türlerinde tepme keçe tekniği uygulanmıştır (http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-78811/osmanli-imparatorlugu-doneminde-tepme-kececilik.html)(24.02.2019).

Osmanlı döneminin ileriki dönemlerinde keçe genellikle askeri başlık olarak kullanılmış olup bazı bölgelerde ise halk kesimi tarafından kullanılmıştır. Özellikle kadınlar tarafından da kullanılan keçe başlıklar Osmanlı'nın her döneminde yer almıştır.(Görsel.6) “Osmanlı dönemi kadın giyim kuşamında başa giyilenler; başlık, börk, fes, hotoz, kalpak, külah, kuş bastı, takke, tepelik, üsküf, vs. şeklindedir”(Avcı, 2013:58). “ 19.yy saray cariyelerinin başlıkları; fes, rakçın, taç, hotoz, tepelik, tas şeklindedir”(Avcı, 2013:68).

Görsel 6. Yörük-Türkmen Başlığı 1900'ler, Tepelikli Fes
(<https://tr.pinterest.com/pin/166703623686954862/>)

Cumhuriyet döneminde şapka kanunu ile birlikte bazı keçe başlıklar kullanımdan kaldırılmıştır. Yeni dönem de kullanılmaya başlanan fötr şapkalarda keçeler kullanılmış ve keçe başlıklar tamamen ortadan kalkmamıştır. Bunun yanı sıra dini grupların kullandığı özellikle Mevlevi'ler tarafından kullanılan Sikkeler ve takkeler kullanılmaya devam etmiştir. Günümüzde ise özellikle kadınlar tarafından tercih edilen yeni tasarım keçe başlıklar üretilmekte ve kullanılmaktadır.(Görsel.7)

Görsel 7. Keçe Kadın Şapkası (<https://tr.pinterest.com/>)

1.1.2. Tarihsel Süreçte Askeri Keçe Başlıklar

Eski dönemlerden bu yana birçok farklı alanda kullanılan keçe başlıkların tercih edildiği alanlardan birisi de askeri başlıklardır. Türk kültüründe askeri keçe başlıkların örneklerine Osmanlı döneminden itibaren daha sık rastlanmaktadır. Daha eski dönemlerde kullanılan askeri keçe başlık örneklerine çok az yer verilmiştir. O dönemler için keçe başlık olarak börklerden bahsedilir. Börkler farklı şekillerle Osmanlının son dönemlerine kadar kendine yer edinmiştir.

Esik kurganından çıkarılan eserler arasında yer alan Altın Elbiseli Adam'a ait elbisenin başlığı (Görsel.8) bulunan en eski askeri başlıklara örnek gösterilebilir. 17-18 yaşlarındaki bir Tigin'e ait olan bu elbisenin başlığının ana malzemesi olarak İskitlerin uzun, sivri başlıkları tarzında keçe kullanılmıştır (Usta,2019:36).

Görsel 8. Altın Elbiseli Adam ve Keçe Başlığı (https://www.sanatinyolculugu.com/esik-kurgani-ve-altin-elbiseli-adam-zirhi/)

Karahanlıların Orta Asya geleneklerinin devamlılığı konusunda kararlılığı özellikle de askeri alanda güçlü olması keçenin bu alanda kendine yer edinmesine olanak sağlamıştır. Karahanlı ordusunun çoğunlukla kabile askerlerinden oluşması ve bu askerlerin göçebe özelliklerini devam ettirmesi askeri giyim anlamında keçenin kullanılması ihtimalini güçlendirmektedir(Usta,2019:53).

Ancak bununla alakalı eldeki tek bilgi “1019 yılında Gaznelilerin fillerle destekli ordusunun Belh’te, Karahanlıları mağlup etmesiyle alakalıdır. Buna göre; Gaznelilerin Harizm Valisi Altuntaş Hacib daha kendisine haberciler gelmeden Ceyhun nehrinin Harizm’e sürüklediği Türk külahlarından efendisi Gazneli Mahmud’un zaferini öğrenmiş ve kendisine bir tebrik mektubu yazmıştır” şeklindedir (Usta,2019:53).

Türk kültürüne ait kaynaklarda keçeden yapılan böklere sıklıkla yer verilmiştir. Kaşgarlı Mahmut’un “başsız börk bolması, tatsız Türk bolması yani; başsız börk olmaz, tatsız Türk olmaz” sözleri börkün eski bir Türk başlığı olduğunu gösteren bir örnektir. Yine Fuad Köprülünün araştırmalarından Selçuklu devri

Türkmen boy ve oymaklarının “kızıl börk ve çarıklı” olduklarını anlıyoruz. Osmanlılarda da aynı giyim tarzı görülmüştür(Avcı,2013:28).

Osmanlı döneminde Türkmenlerden farklı olarak askerlere kızıl börk yerine ak börk giydirilmiştir. Bu değişiklik daha sonra yeniçerilere de uygulanmış, ak keçe, ak külah, ak börk giydirilmiştir. Aslında sivri uçlu koni şeklindeki börkler yeniçeri döneminde değişiklik göstermiştir(Avcı,2013:28).

I.Murad (1362-1389) döneminde kurulan Yeniçeri Ocağı mensuplarının başlarına giydikleri börkler keçeden imal edilmekteydi.(Görsel.9) Keçenin başlarının arkasından sarkan parçası ise kendilerine hayır duası eden ve ocağın piri kabul edilen Hacı Bektaş’a olan bir atıftı. Dolayısıyla yeniçerilerin keçe börkleri onlar için önemli bir sembol olmakla birlikte aynı zamanda Hacı Bektaş Veli’ye bağlılıklarını yansıtmaktaydı. Yeniçeri börkünde yatırma denilen ve omuzlara doğru sarkan keçe parça; giyenin ensesini soğuğa ve rüzgara karşı koruma görevi yaptığı gibi ayrıca arkadan gelecek kılıç darbelerinin de etkisini azaltmak için düşünülmüştü(Usta,2019:64).

Görsel 9. Yeniçeri Börkü (Usta,2019:64)

Keçeden yapılan yeniçeri börkleri yaklaşık 45cm yüksekliğinde arkaya doğru yatırılarak kullanılırdı. “Yatırmanın başladığı yere, demir bir çember yerleştirilmiş; başa geçen kısmına ise gümüş veya altından zırh geçirilmiştir”(Başar Ergenekon,1999:40).

Yeniçerilerin kullandığı bu başlıklar kendi içerisinde gruplara ayrılmıştır. Yünlüklü veya yünlüksüz keçe, üsküf ve kuka adı verilen bu başlıklardan; yünlüklü başlıkların ön kısımlarına rütbelere göre değişiklik gösteren sorguçları takmak için parça konulmuştur. Yeniçeriler maddi imkanlarına göre bu kısmı değerli veya değersiz taşlarla süslemişlerdir(Başar Ergenekon,1999:40).

Yıldırım Beyazıd döneminde tekrar kırmızı keçe külahlar kullanılmaya başlanmıştır. Sadece saray ahalisine mahsus beyaz keçe külahlar kullanılmıştır. Çelebi Mehmet zamanında ise beyaz keçe külahlar yine yalnızca yeniçeriler tarafından kullanılmıştır(Usta,2019:64).

Ticaret merkezinin İstanbul olması nedeniyle imalathanelerde de bir artış ve çeşitlilik gözlenmiştir. Yine Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Kasımpaşa'daki Piyale Paşa çarşısında çok çeşitli keçe külahlarının yapıldığını öğreniyoruz. Keçeciler esnafına ait 400 dükkanın olduğu ve bu dükkanlarda 1005 kişinin çalıştığı bilinmektedir. Bu esnafın Pir'inin Ebu Said Elnari olduğunu yine aynı kaynaktan öğrenmekteyiz. Bunula birlikte Yeniçeri Keçecileri diye adlandırılan esnafa ait 10 dükkanın olduğu ve buralarda ise 60 kişinin çalıştığı anlatılmaktadır(Salman,1992:45).

Osmanlı döneminde kullanılan bazı askeri keçe başlıklar ve kullanım alanları:

Dardağan: Yeniçerinin kalın keçe takke üzerine muntazam bir şekilde burarak sardığı ve kefen niyetine de kullanılan (Görsel.10) destardan oluşan genişçe ve yüksekçe bir serpuştur(Kökrek,2015:50).

Görsel 10. Yeniçeri Mezar Taşında Kullanılan Dardağan (<https://bilimdili.com/arkeotarih/tarih-tarih/osmanli-mezar-taslari-taslara-gore-meslek-tipolojileri/>)

Serdengeçti: Dardağanın farklı bir türü olan yine yeniçerilerin sekban bölükleriyle beraber harp meydanlarının maharet ve şöhret sahibi olan dalkılıçlar/serdengeçtiler tarafından kullanılan bir tür serpuştur.(Görsel.11) Eğik ve

genellikle sol tarafı daha şişkin olacak şekilde ve sarık kısmının üzerinde ters dönmüş vazoyu anımsatan bir tepeliği bulunurdu(Kökrek,2015:50).

Görsel 11. Serdengeçti Ağası ve Başlığı (<http://indicium-levis.blogspot.com/2012/06/serdengeçti-osmanl-kamikazeleri.html>)

Makdem/Mukaddem: Levent yeniçerileri tarafından kullanılan serdengeçti serpuşunun tepeliksiz halini andıran bir dardağan türüdür. (Görsel.12) Üzerine uzun ve beyaz bir bez sarılır sahibi vefat ettiği zaman bu bez onun kefeni olurdu(Kökrek,2015:51).

Görsel 12. Yeniçeri Mezar Taşında Kullanılan Makdem (<http://www.kusadasikulturelmiras.com/?pnum=126&pt=Yeni%C3%A7eriler>)

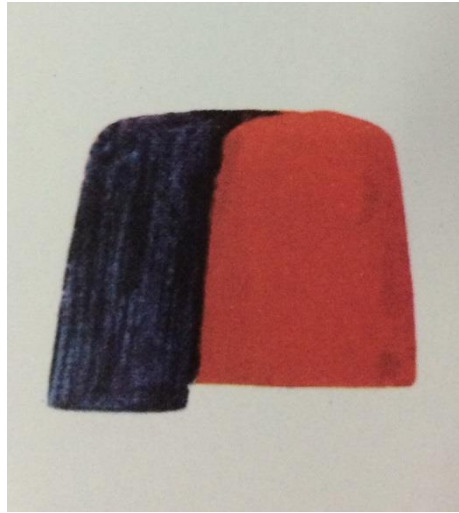
Kuka: Yeniçeriler tarafından kullanılırlar ve serdengeçti ile makdem gibi dardağanın bir türüdür. Serdengeçtiye göre daha yuvarlak, karpuzi denilen tarzda ve tepeliği daha basıktır(Kökrek,2015:51).

Hartavi: Kapıkulu Ocakları'na bağlı sipahiler tarafından kullanılan (Görsel.13) küçük, yuvarlak ve keçeden yapılan bir tür serpuştur(Kökrek,2015:51).

Görsel 13. Mezar Taşlarında Kullanılan Bir Hartavi
(<https://tr.pinterest.com/pin/412712753327306175/>)

Fes: Birkaç farklı formda kullanılmış olan fesler genellikle kırmızı renkte olup silindirik bir şapkadır.(Görsel.14) Osmanlının son döneminde askerler tarafından kullanılmıştır(Kökrek,2015:52).

Görsel 14. Asakir-i Mansure-i Muhammediye Fesi (Küçükerman,1988:179)

Osmanlı dönemine ait birçok başlığın örneklerini müzelerde bulunan mezar taşlarında görmekteyiz. Bunlardan biri olan Bergama Müzesi bahçesinde bulunan mezar taşlarıdır. Bu mezar taşları çoğunlukla 18.ve19. yüzyıllara ait olup 15. 16. 17. Ve 20. Yüzyıllara ait olanlarda mevcuttur. Kullanılan taşlarla ölen kişinin statüsü ve mali durumu anlaşılmaktadır(Özçıtak,2010).

Cumhuriyet ile beraber gelen değişiklikler arasında askeri kıyafetlerde etkilendiştir. Başlıklarda keçelere yer verilmemiştir. Keçe başlıklar daha sonra farklı tasarımlar kullanılarak günlük hayatta görülmeye başlanmıştır.

1.1.3. 19.yy Askeri Keçe Başlıklar

Osmanlı Devletinin gerileme dönemine girmesiyle birlikte birçok problem ortaya çıkmıştır. Devlet bu problemlerin giderilmesi konusunda duyarsız kalmamış bazı reformlarla iyileşmeye çalışılmıştır. 17.yy'ın başlarından itibaren IV. Murat'ın faaliyetleri özellikle Köprülü ailesinin uygulamaları çok faydalı olmuştur. Ancak bu dönemde yapılanlar ile 19.yüzyıldaki çalışmalar farklıdır. Bu döneme kadar yapılan ıslahatlarda Batı'nın durumu dikkate alınmazken 19.yy Osmanlısında Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı ve I. Meşrutiyet'in ilanı ile ilk anayasanın (Kanun-i Esasi) yürürlüğe girmesi gibi büyük reformlar hayata geçirilmiş ve bu reformlar yapılırken dünyadaki değişimler dikkate alınmıştır(Karabulut,2016:50-51).

Bu dönemde gerçekleştirilen reformlar tek bir alanla sınırlı kalmamış eğitimden sağlığa, vergiden askerliğe, bürokrasiden gündelik hayata kadar birçok alanda kendini göstermiştir. Yenileşme sürecine giren alanlardan biri olan orduda da köklü reformlar gerçekleşmiştir. Gerek ekonomik koşullar, gerekse Batı'ya yaklaşma çabaları yüzünden Batı örnek alınarak yeni ve daha ucuz düzenlemelere gidilmiştir. Osmanlı Ordusunda artık *ünifor* giyilmeye başlanmıştır (Salman,1992:1)

Osmanlı Askeri üniformalarında yenilikçi hareket 1794'te Nizam-ı Cedid Ordusunu kuran Sultan III. Selim ile başlamış olsa da 1826 yılında Vaka-i Hayriye ile yeniçeri ocağının lağv edilerek Asakir-i Mansure-i Muhammediye Ordusunu kuran ve aynı yıllarda askere fes giydirerek, fesi kanunlu serpuş olarak kabul eden Sultan II. Mahmut'tur(Bolel Koç,1993:5).

Yenilikçi hareketlerin başlangıcı olarak kabul edebileceğimiz Nizam-ı Cedid'in 1794'te III. Selim tarafından uygulanmaya başlanması muhalifler tarafından kabul görmemiştir. Özellikle askeri alanda yapılan çalışmalar başta yeniçeriler tarafından protesto edilmiş, yeni kıyafetler ve silahlar reddedilmiştir. Nizam-ı Cedid askerleri tarafından giyilen kıyafetler kâfir elbiseleri olarak tanımlanmış ve ağır eleştirilere maruz kalmıştır. Tüm bu karşı çıkışlar sonunda 1807 yılında lağv edilmek

zorunda kalınmıştır. Nizam-ı Cedid askerleri tarafından kullanılan başlık ise *barata* adında bir tür başlıktır(Arslan,2012:10).

Barata; çuhadan yapılan, ucu kıvrık ve uzunca bir tür külahın adıdır. (Görsel.15) 1826'da Yeniçerilerin kaldırılması ve o büyük vakayı takip eden inkılaplardan önce Bostancı ocakları efradı ile saray Hümayununun diğer kaba dış hizmet ocakları efradının serpuşu olarak kullanılmıştır(Salman,1992:218).

Görsel 15. Nizam-ı Cedid Askerlerinin Resmi Geçidi (Küçükerman,1988:82)

Nizam-ı Cedid ordusunun kapatılmasının ardından 1808 yılında Sekban-ı Cedid adında yeni bir ordu kurulmuş, ancak o da aynı yıl içerisinde lağv edilmiştir. Sekban-ı Cedid askerlerinin kullandığı başlık ise *şubara/şobara*'dır. Şubara “Çuha dokumadan yapılan yuvarlak tepeli, dilimli bir tür başlık”tır(Salman,1992:222).

Osmanlı ordusunda en köklü değişim Sultan II. Mahmut döneminde yaşanmıştır. Sultan III. Selim zamanında başlatılan batılılaşma hareketini 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nı kapatıp Asakir-i Mansure-i Muhammediye adlı yeni bir ordu kurarak Sultan II. Mahmut devam ettirmiştir. Yeni bir kıyafet nizamnamesi yayımlayarak sarık ve kavuk giyilmesini yasaklamış, ceket, pantolon ve fes giyilmesini zorunlu kılmıştır. Bu yasa 1829 yılında memurları ve 1832 yılında ise tüm erkekleri kapsar hale gelmiştir. Özellikle fes giyilmesi zorunlu kılınmıştır(Begiç,2014:293).

Eski bir tarihi geçmişe sahip olan fesin dedesi Anadolu'nun mitolojik ağlarından Frikyalı Kralı Midas'ın bulduğu "Frikyalı K lahı" denilebilir. (Görsel.16) Frikyalılardan sonra fesin en eski  rneleri sayılabilecek kırmızı külahları Romalılar, Bizanslılar ve Rönesans sonrası İtalyanların giydikleri görülmektedir (Salman,1992:63).

Görsel 16. Frig Şapkalı Attis'in B st  M . 2. Yüzyıl (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Attis>)

Orduda fes kullanılmaya başlanmasının Kaptan-ı Derya Hüsrev Mehmet Paşa'nın Mısır dönüşünde İzmir'de karşılaştığı Fransız talimiyle olduğu söylenmektedir. Fransız  avuşun yaptırdığı talimi Hüsrev Paşa'nın beğenmesi sonucu emrindeki bahriyeli bir tabura bu  avuş tarafından iki ay kadar eğitim verilmiştir. Eğitim sonucu İstanbul'a gelen tabur Gülhane Sarayı önündeki meydanda Sultan II. Mahmud'a takdim edilmiştir. Takdim sırasında tabura giydirilen kıyafetler ve fesler padişah tarafından çok beğenilmiş ve fesin orduda ilk kullanımı olarak bu olay kabul edilmiştir(Küçükerman,1988:80).

Osmanlı Devleti'ndeki bu değişimler Avrupa tarafından da yakından takip edilmiştir. II. Mahmut yeni dönem Osmanlı imajının en önemli temsilcilerindedir. (Görsel.17) Kırmızı fesi ve yeni üniforması ile 1831-1832 yıllarında imparatorluk

sınırları içerisinde bulunan James Ellsworth De Kay üzerinde olumlu bir etki bırakmıştır. Kay fesi geleceğe dair bir umut olarak görürken sarığın ise ilkel çağlara ait olduğunu düşünmektedir. Kay'den kısa bir süre önce imparatorlukta bulunan İngiliz subay Mac Farlane'de bu yenilikleri beğenmiş hatta yetersizliği konusunu da belirtmiştir. Tüm bu görüşler II. Mahmut'un Avrupa nezdinde kendisine, tebaasına ve dünyaya Batılı bir gözle baktığını göstermektedir(Arslan,2012:7).

Görsel 17. Sultan II. Mahmut (https://tr.wikipedia.org/wiki/II._Mahmud)

Osmanlı devleti 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nı kaldırarak yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusunu kurmuş ve askerlerin fes giymesini zorunlu kılmıştır. Bu karar doğrultusunda ihtiyaç haline gelen *Feshane fabrikası* 1835 yılında faaliyete geçirilmiştir.(Görsel.18) 1826 yılında fes giyilmesi kararlaştırıldığında ilk fesler için Tunus Beylerbeyine 50.000 fes siparişi verilmiştir. Feshane fabrikası kuruluşundan sonra 1845-1850 tarihlerinde 400.000 fes 30.000 metre çuha üretmeye müsait bir aşamaya geçmiştir(Küçükerman,1988:72).

Görsel 18. Feshane Fabrikasının 1900'ler Ana Giriş Kapısı (Küçükerman,1988:213)

Osmanlı tersanelerinde 1828 yılına kadar buharlı gemi bulunmazken bu yıl içerisinde “Buğ Gemisi” adıyla bir buharlı gemi ithal edilmiş ve bu gemileri idare edebilecek kişiler yetiştirilmeye başlanmıştır. Bu buhar gemisi ile yeni buluşlar hayata geçirilmiş ve askeri alanda yararlanılmıştır. Yeni buluşlardan Feshane Fabrikasında da kullanılmış fes ihtiyacı bu yeni teknolojilerle üretilmiştir(Küçükerman,1988:133).

1855 yılında Paris’te açılan Üçüncü Uluslararası Sergiye Osmanlı Devleti de büyük bir ilgi ile katılmıştır. İstanbul başta olmak üzere İzmir, Selanik, Trabzon, Aydın, Halep, Niş, İskodra, Drama, Şam, Niğde, Kayseri, Bozok, Amasya ve Bursa gibi çeşitli bölgelerden yaklaşık olarak 2.000 çeşit ürün gönderilmiştir. Bu ürünler arasında Feshane’den gönderilen feslerde dikkat çekmektedir. Bu sergiye gönderilen ürünler, oluşturulan bir komisyon tarafından değerlendirilerek ödüllendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucu Osmanlı ürünleri 27 madalya ve 20 mansiyon almıştır. Bunlar arasında bulunan Feshane-i Hümayun’a ait çeşitli dokuma ve fesler madalya almıştır(Küçükerman,1988:137).

1829 yılında oluşturulan kanun ile çeşitli devlet kurumlarının resmi başlığı olan fesler mezar taşlarında da kendini göstermeye başlamıştır.(Görsel.19) Kullanıldığı yaklaşık yüz yıllık süreçte birçok farklı şekiller alan fesler, mezar

taşlarından kavukları neredeyse tümüyle silmiş, ancak benzer bir dilde kullanılmaya devam etmiştir. Mahmudi, Azizi ve Hamidi olarak üç farklı çeşidi mezar taşlarında kendine yer bulmuştur(Sipahi,2009:234).

Görsel 19. Mezar Taşlarında Kullanılan Bir Fes (<https://bilimdili.com/arkeotarih/tarih-tarih/osmanli-mezar-taslari-taslara-gore-meslek-tipolojileri/>)

Fes: Kuzey Afrika'nın Fas şehrinde icat edilen, kırmızı renkli bir başlıktır. Fesin başı kaplayan kısmının üstüne *tabla* denir. Tablanın ortası deliktir ve bu deliğe 2-2,5 cm boyunda "ibik" denilen bir dilcik eklenir. İbik ince boru şeklinde bir dilciktir, püskül fese bu ibik yardımıyla takılır. Püskülü tutan bir iplik ibik içinden fes içine alınır ve içeriden düğümlenir. Fes kumaşın rengine göre de çeşitli olmuştur. Fes aslında kırmızı renginde olduğu halde, narçiçeği kırmızısından karaya çalan koyu güveze kadar bu rengin çeşitleri kullanılmıştır(Salman,1992:64).

19.yüzyılda kullanılan çoğu ismini sultanlardan almış olan bazı fesler:

Mahmudi Fes: Fas'tan getirilmiş olan fesler ilk defa II. Mahmut tarafından kullanılmıştır. (Görsel.20) Silindire yakın, geniş enli, püsküllü ve kırmızı renktedir. 1826 yılından 1861 yılına kadar kullanılmaya devam etmiştir.

Görsel 20. Mahmudi Fes (https://tr.wikipedia.org/wiki/II._Mahmud)

Mecidiye Fesi: Sultan Abdülmecid döneminde kullanılan üstü dar altı geniş ve püskülleri daha az bir fes türüdür. (Görsel.21) Fesin tepesinde fes ile püskül arasına ferahi denilen sarı madenden bir süs konulmuştur(Salman,1992:26).

Görsel 21. Mecidiye Fesi (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Abd%C3%BClmecid>)

Aziziye Fesi: Sultan Abdülaziz döneminde kullanılan yukarı kısmı dar aşağı kısmı geniş ve derinliği az olan fes türüdür. (Görsel.22) Bu feslerde ferahi kaldırılmış, sivillerden ayırt edilmesi için de püsküllerin başlarına topuz şekli verilmiştir. Bu dönemde askerlerin fesleri sınıflarına göre değişmiş, 1861 yılından 1876 yılına kadar kullanılmıştır(Salman,1992:27).

Görsel 22. Aziziye Fesi

(http://www.kusadasikultureliras.com/FileUpload/as907491/File/adalizade_mezar_taslari_meslek_tipolojileri.pdf)

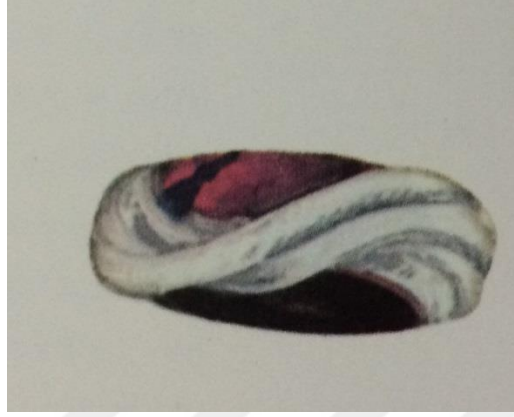
Hamidiye Fesi: Sultan II. Abdülhamit döneminde kullanılmaya başlanan feslerin üst kısmı alt kısma göre daha dar, derinliği aziziye feslerine göre daha fazla ve aşağıya doğru hafif eğimlidir. (Görsel.23) 1876 yılından 1923 yılına kadar bu fesler kullanılmıştır(Sipahi,2009:236).

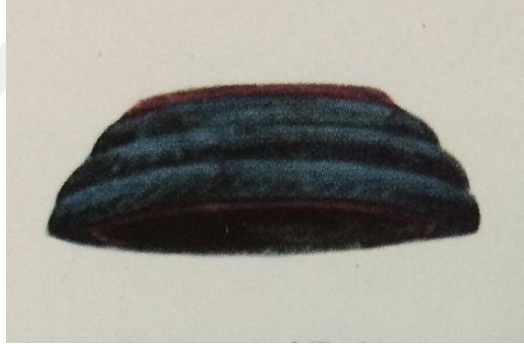
Görsel 23. Hamidiye Fesi (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Abd%C3%BClmecid>)

Denizciler tarafından da kullanılan fesler kendi içerisinde farklılıklar göstermiştir. Genellikle üzerine sardıkları kumaşlarla ayrılan fesler; kaptanlar, arap kalafatçılar, tüfenkendazlar, kalyoncular ve birçok rütbeli denizciler tarafından kullanılmıştır. Denizcilerinde Tunus fesi kullandığı belirtilirken 1806 yılına ait bir kayıta tüfenkendazların başlıklarının efrenc fes (Avrupa malı fes) kullandığı görülmektedir(Arslan,2012:19-23).

Zuhaf alaylarının Sultan Abdülaziz zamanında kurulduğu söylenmektedir. Zuhaf alayları kısa boylu fes üzerine dar boğumlu sarık sarmışlardır. Bu sarıkların renkleri beyaz (Görsel.24) ve yeşil (Görsel.25) olarak kullanılmış, bu renkler zuhaf alaylarının birbirinden ayrılmasını sağlamıştır(Salman,1992:63).

Görsel 24. Beyazlı Zuhaf Fesi (Küçükerman,1988:178)

Görsel 25. Yeşilli Zuhaf Fesi (Küçükerman,1988:178)

Sultan II. Abdülhamit'in Cuma alaylarına katılan II. Tümene ait Arnavut Zuhaf Alayı erleri ve subayları başlarına fes giyerlerdi. (Görsel. 26) Arap Zuhaf Alayı (Görsel.27) erleri ise feslerinin üzerine yeşil renkli iki burmalı bez sararlardı(Salman,1992:32).

Görsel 26. Arnavut Maiyeti Fesi(Küçükerman,1988:179)

Görsel 27. Arap Maiyeti Fesi (Küçükerman,1988:179)

1826 yılında II. Mahmut tarafından getirilen kanun ile hayatımıza giren fesler 25 Kasım 1925 yılında TBMM tarafından kabul edilen Şapka Kanunu ile son bulmuştur. Fes denilince aklımıza Osmanlının gelmesi fesin bir asırlık ömründe Osmanlı ile ne kadar bağdaştığını göstermektedir. Günümüzde sadece tarihi dizi-filmlerde ve folklor grupları gibi özel gösterilerde görebildiğimiz fesler kendini hatırlatmaya devam etmektedir.

1.2. Keçe

İnsanoğlunun hayatında soğuktan korunma gibi ihtiyaçlar başta olmak üzere birçok farklı işlevleri yerine getiren ve eski bir materyal olan keçe, geçmişten günümüze kadar varlığını korumaya devam etmiştir.

“Türklerin günlük yaşamında önemli bir yeri olan “keçe” sözcüğü ilk kez,”kidhiz” adı ile en erken ve en yaygın kullanılan bir Türk kültür deyişi olup çeşitli Türk topluluklarında kidiz, kız, kiiz, kiyiz şeklinde ifade edilmiştir”(Başar Ergenekon, 1999:1).

Hammaddesi yün olan keçenin üretiminin yoğun olduğu bölgeler; küçükbaş hayvancılıkla uğraşan toplumların yaşadığı coğrafyalardır. Koyun yünü keçe yapımında en çok kullanılan elyaftır. Özellikle göçer toplumların yetiştirdiği koyunlar, bu topluluklara keçe yapımında yüksek hammadde kaynağı sağlamıştır.(Görsel.28) “Yünün dokununca ıslaklık hissi vermeyen ve kendi ağırlığının %30’unu emebilme özelliği onu giyim eşyalarının üretilmesi hususunda Türkler arasında öncelikli bir yere koymuştur.”(Usta, 2019:21). Yine keçe üretiminin ve kullanımının etkili olduğu bölgeler arasında, soğuk hava koşullarının etkin olduğu coğrafyalarda başta gelmektedir.

Görsel 28. Koyun Sürüsü (Arpaözü,2020)

Keçe için birçok tanım yapılmıştır. Bunlardan bazıları ; “yapağı veya keçi kılının dokunmadan yalnızca dövülmesiyle elde edilen kaba kumaş” (<http://www.tdk.gov.tr>, 28.03.2019) ve “hayvansal liflerin alkali bir ortamda su, ısı ve basınç yardımıyla sıkıştırılması sonucu elde edilen bir tekstil ürünüdür”

(Yalçinkaya, 2009) şeklinde yapılan açıklamalardır. Yine bir diğer tanım da; “özellikle yünün fiziksel özelliği olan örtü hücrelerinin ısı, nem ve sürtünme gibi dış etkenlerle birbirine kenetlenerek oluşturdukları bir tür kumaştır.”(Küçükkurt ve Oyman, 2018: 33) şeklindedir. Genel anlamıyla Keçe; koyun yünü, keçi veya deve kılı gibi protein bazlı elyafın belli bir ısı altında su, sabun ve basınç uygulanarak sıkıştırılması ve bu suretle birbirine kenetlenmesinin sağlanmasıyla elde edilen tekstil malzemesi(Görsel. 29) olarak tanımlanmaktadır (Usta, 2019: 23).

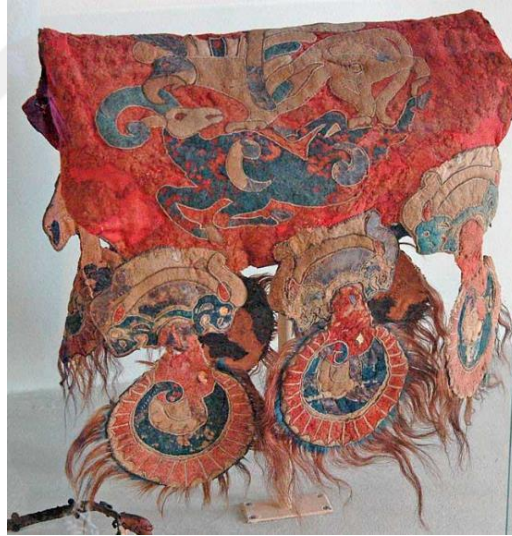
Görsel 29. Renkli Keçe Kumaş Örnekleri (Arpaözü, 2017)

Keçenin tarihçesiyle alakalı farklı görüşler ileri sürülmektedir. Avrupalı Eski Çağ alimleri bunu MÖ 6000'lere kadar götürmektedir. Türkiye Çatalhöyük'te yapılan mezar kazılarında bulunan tekstil parçalarıyla alakalı çok fazla teknik detay olmasa da bunların ve duvar resimlerinin keçenin varlığına işaret ettiğini ifade etmektedirler (Usta, 2019: 24).

Keçenin tarihçesini incelerken yapılan kazıları olduğu kadar yazılı kaynakları da göz önünde bulundurmamız gerekmektedir. Bu konuda ise Homeros'un (MÖ. 8.yy) ünlü İlyada Destanı bize bilgi sunmaktadır. “İlyada Destanı'na göre Odysseus,

Truva Kuşatması sırasında bir gece savaşına giderken Myriones'in kendisine verdiği öküz derisinden bir tolga giymişti. Dış tarafında bir yaban domuzunun dişlerinin çepeçevre ve sıklıkla dizildiği bu tolganın içine ise keçe döşenmişti” ifadeleri keçenin yazılı tarih kaynaklardaki ilk görünüşüdür”(Usta, 2019:25). Ayrıca “Sümerlerde Keçenin yapılmış ve kullanılmış olduğunu, Eski Babil Kralı Hammurabi'nin kanunlarında geçen “keçeci” sözcüğünden anlamaktayız. .” (Kazar, 2001:7).

Göçebe Türk toplulukları gerek çadırlarda, gerekse diğer eşyalarında kullandıkları süsleyici unsurlarda doğal olarak yetiştirdikleri hayvanların yünlerinden yararlanmışlar ve birer el sanatı ürünü olan halı, kilim, keçe vb. ürünlerin yapımını kendi geleneksel yöntemleriyle gerçekleştirmişlerdir. Geleneksel yöntemlerle yapılmış ilk keçe örneklerine (Görsel.30) M.Ö. 4 ve 3. yüzyıllara tarihlenen Pazırık Kurganlarında rastlanmıştır (Çeliker, 2011:2).

Görsel 30. 1. Pazırık Kurganından Çıkarılan Bir Eyer Örtüsü (Begiç, 2016:37)

Keçenin kullanıldığı dönemleri araştırdığımızda karşımıza çıkan en eski sonuç Pazırık Kurganlarıdır. Pazırık kurganlarından çıkarılan buluntular o dönem de keçelerin; günlük yaşamda kullanıldığı gibi, mezarlarda da koruma amaçlı kullanıldığını göstermektedir. Bu kurganlardan çıkarılan parçalar arasında; başlık, çorap, pantolon gibi giyim eşyaları, eyerler, duvar panoları, zemin yaygıları, battaniyeler ilk başta göze çarpan keçe ürünlerdir. Günlük yaşamlarında kullandıkları bu yaygı ve battaniyeleri inşa ettikleri kurganların duvarlarını kaplamak

için de tercih etmişlerdir. Keçe kaplanan duvarların üzerine ise ölünün kişisel eşyalarını asmışlardır (Çoruhlu, 2016: 131-141).

Kurganlardan çıkarılan materyaller arasında, Hun erkeklerinin giydiği deri veya keçe elbiseler, kulaklıklılı keçe başlıklar, dokuma bezden veya yünden iç çamaşırları, kendir liflerinden dokunmuş beyaz ince bir kumaştan imal edilmiş gömlekler, keçeden yapılmış bir kaftan, deriden yapılmış bol veya dar pantolon, tokalı, üzerinde bazen süslü plakalar bulunan deri kemer, kuşak, tabanları sert diğer kısımları yumuşak deriden çizme (Görsel.31) veya bot ve keçe/yün çorap kullanmaktaydılar (Begiç, 2016:290).

Görsel 31. I. Pazarık Kurganından Çıkarılan Keçe Çizmeler (Begiç,2016:35)

Göktürkler de, keçeye ayrı bir önem verilmekteydi. Semavi bir anlam yükledikleri gök rengini keçelerde uygulamaları ve bu keçeleri kubbeli otağlarında, kağanların tahta çıkış törenlerinde kullanmaları keçeye verdikleri önemi göstermektedir. Kağanların tahta çıkış törenlerinde, kendilerine tabi beyler tarafından keçe örtü üzerinde havaya kaldırılması ve bu keçe örtü üzerinde otağlarının etrafında güneşin döndüğü yönde dokuz kez döndürülmesi geleneği bir devlet sembolü olarak kabul edilebilir. Keçenin kullanıldığı bir diğer yer ise kuklalar olmuştur. “Tuli” adını

verdikleri keçeden veya kumaştan yaptıkları bu büyük kuklaları mezarların başında ölen kişilerin tasvirleri için kullanmışlardır(Başar Ergenekon, 1999:17-18).

Anadolu'ya göç ve Anadolu Selçuklu devrine kadar geçen dönemde giyim ile ilgili bilgi çok azdır. Orta Asya'dan göç ederek Anadolu'ya yerleşen Türk boyları keçe ve keçeden yapılan giyim kuşam kültürünü devam ettirerek yayılmasında etkili olmuştur(Begiç, 2016:292).

Selçuklular döneminde Anadolu'da hem yerleşik, hem de göçebe yaşam düzeninin birlikte görülmesi başta çadır olmak üzere, yer yaygıları, at koşumları, eyer örtüleri, çizme, börk ve giyim kuşamda keçe kullanımına devam edilmesine olanak sağlamıştır. Bunların yanı sıra Mevlâna Celâleddin-i Rumi tarafından kurulan Mevlevî tarikatının kıyafetlerinde kullanılan ve tepme keçeden yapılan sikke (Görsel.32), haydariye ve çeşitli kuşak ve taçları da ilave etmek gerekir (Begiç, 2016:292).

Görsel 32. Destarlı Keçe Sikke Örneği (Arpaözü,2020)

Osmanlı döneminde keçe kullanımının daha yaygın olduğunu görmekteyiz. Kentli giyiminde soğuk hava koşullarının yaşandığı bölgelerde kullanılmasının yanı sıra köylü, konar-göçer topluluklar ve askeriyede keçe giysilerin kullanıldığı görülmektedir. Bu giysilerin başında çoban kepeneği, pantolon, yelek, keçe külah, keçe başlıklar, kuşak, terlik, gömlek, ceket, çizme ve yamçı sayılabilir(Begiç, 2016: 292).

Görsel 33. Keçe Başlıklar (Arpaözü,2017)

Osmanlı hükümdarlarından I. Abdülhamit Devri'nde keçeci esnafı İstanbul'da müstakil bir sanatkar zümresi olarak görülmekteydi. Bunlar aldıkları yün ve yapağı ile cebehane, mehterhane, tophane, has ahur, buzhane ve tersanede üretir ve belirtilen fiyat üzerinden teslim ederlerdi. İstanbul'un fethinden tahminen 1783 senesine kadar keçecilerin işledikleri bütün bu keçeleri At Pazarı'nda ve Yeni Bahçe'de kendilerine tahsis edilen birer hamamda pişirmeleri gelenekselleşmiştir. Hatta At Pazarı'nda 20, Yeni Bahçe'de ise 10 kadar dükkan hep bu keçeciler tarafından kiralanmaktaydı(Özyer, 2012: 18).

XIII. yüzyıl başlarında Ahilik teşkilatının kurulmasıyla birlikte keçeci esnafı da bu teşkilatta yer almıştır. Ahilerin beyaz yünden yapılmış keçe başlıklar giymeleri Keçecilik sanatına verdikleri önemi ortaya koymaktadır. Keçeci esnafı aynı zamanda Osmanlı ordusunda da görev almıştır. Sefere çıkan ordunun arkasından ihtiyaçlarının giderilmesi için gönderilen Fütüvvet Teşkilatında keçecilere de yer verilmiştir (Kazar, 2001:11).

XIX. yüzyılın ortalarından itibaren Avrupa'da Sanayi Devrimine bağlı olarak tekstil ürünleri çeşitlenmiştir. Avrupa'da başlayan bu gelişmeler saray ve çevresini de batıya yönlendirmiştir. Yeni ürünler yavaş yavaş keçenin yerini almaya başlamış, bu gelişmeler sonucu keçeci esnafı zor bir döneme girmiştir. Bu dönemde keçe sadece kırsal kesimde yaşayan halkın ve ordunun kullandığı bir ürün haline gelmiştir. Askeriyede çadır, eyer, at koşum takımları ile askerlerin giydiği başlıklar ve çizmeler keçeden yapılmaya devam etmiştir(Begiç, 2016: 289).

Görsel 34. Askeri Keçe Başlıklar(Arpaözü, 2018)

Osmanlı devletinin yıkılması ile kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde Keçecilik sanatı geleneksel yöntemlerle üretime devam etmiştir. Ancak Şapka Kanun ile Tekke ve Zaviyelerin kapatılması gibi kanunların çıkarılması nedeniyle bazı başlık, kılık ve kıyafetler yasaklanmış, bu da keçe üretimini azaltan önemli faktörlerden biri olmuştur. Makineleşme ile fabrikaların artması sonucu 1950'li yılların başından itibaren köyden kente göçlerin başlaması keçenin kullanım alanını azaltan bir diğer faktördür. Bu durum 2000'li yılların başına kadar devam etse de turizm sektörünün gelişmesi ile geleneksel sanatlarımızın farklı kültürlere tanıtımı ve pazarlanması için keçeden yapılan ürünlerde kullanılmaya başlanmıştır. Yine moda, giyim- kuşam alanlarında yeni ürün arayışları keçeye olan ilgiyi artırmıştır.

Cumhuriyet döneminde Türk ordusunun donatımında ve Süvari birliklerinin at koşumlarında keçe yaygın olarak kullanılmıştır. Kurtuluş savaşında, Türk askerlerini, keçe çizme, ayakkabı ve dolaklar(dize sarılan keçe) korumuşlardır. “Doğu cephesinde savaşan askerlerimizi soğuktan donmalarını önleyen, keçe çoraplar, ayakkabılar ve çizmelerin içine konan keçe parçaları ile abaterliklerdir. .”(Kazar, 2001:12).

Günümüzde hala Afyonkarahisar, Yalvaç, Balıkesir, Bigadiç, Manisa, Kahramanmaraş, Turgutlu, Tire, Ödemiş, Bergama, Soma, Konya, Akhisar, Kars, Erzurum, Urfa gibi il ve ilçelerimizde geleneksel keçe yöntemi ile kepenek, kalpak, yaygı, eyer gibi ürünlerin yapımı devam etmektedir. Bazı atölyelerde gelenekselin yanı sıra modern tasarımlar kullanılarak keçe şapka, yelek, şal, halı, kilim, giyim ve giyim aksesuarları, ev aksesuarları olarak da üretilmektedir.

Görsel 35. Keçe Şal (Arpaözü,2019)

Keçenin bulunuşu ile ilgili tam bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak keşfi ile alakalı çeşitli rivayetler vardır. Bu rivayetlerden birisi şöyle ifade edilmektedir:

Orta Asya’ da yaşayan ve geçimini hayvancılıkla sağlayan çobanlar; ilkbaharlarda kırılmayan yünlerin ısı, rutubet, basınç ve hayvanların hareketi ile kaynaştığını ve sağlam bir yapıya dönüştüğünü tespit etmişler ve bundan yararlanarak keçe yapımına başlamışlardır. Bir diğeri ise, Nuh Peygamberin büyük tufanda gemisine aldığı insan ve hayvanları rahat ettirmek için gemi tabanına yaydığı yünlerin keçeleşmesi ile ilgilidir. Nuh Peygamber tufan bittikten sonra gemi tabanına yardığı yumuşak yünlerin geminin tufan sırasında sallanması, içeriye giren su ve gemideki varlıkların çiğnemeleri ile sağlam bir dokuya dönüştüğünü görmüştür(Sarı, vd,1987: 239).

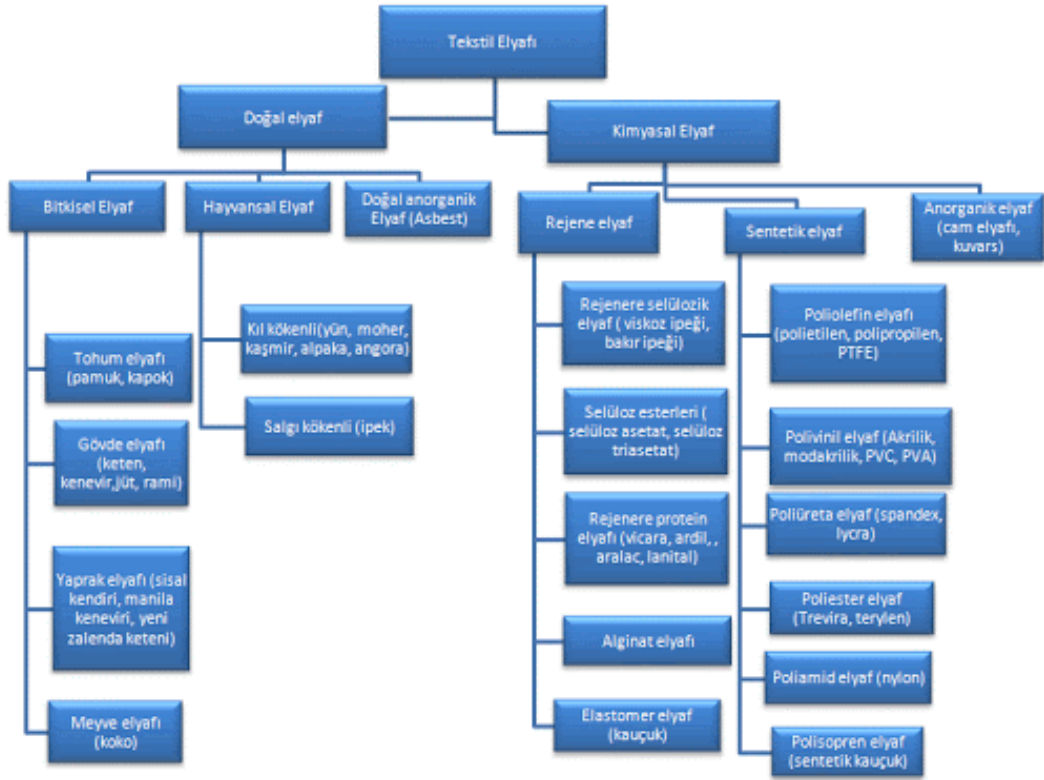
Bir diğeri rivayeti ise Kazar (2001:7) şöyle aktarmaktadır:

Çeşitli sanat dallarında olduğu gibi, Keçecilikte de bu mesleğin Pir'i olduğuna inanılan bir zat vardır. Keçeciliğin Piri olarak Ebu Said Rabbani, Ebu Said Rutbani veya Ebu Said Libadid benimsenmiştir. Bu inanışa göre keçenin bulunuşu ise şöyledir: Ebu Said Libadid (veya diğer Pirlerden birisi) keçe yaparken bizim yaptığımız gibi Keçeciliğin tüm işlemlerini yerine getirmiş, ayakla tepme işleminden sonra, açtığı dürünün içinden keçenin yünlerinin birbirine kaynaşmadığını ve çabuk dağıldığını görmüş. Tepme süresinin az olduğu kanaatine vararak yeniden tepmeye başlamış. Ancak bir daha açtığında yine yünlerin kaynaşmadığını gözler. Tepme işine 40 gün devam eden Ebu Said Libadid yine başaramayınca, üzüntüsünden ağlamaya başlar. Hem ağlayıp hem de devam eder. Sonunda keçeyi açtığında gözyaşlarının değdiği yerlerdeki yünlerin kaynaştığını büyük bir sevinçle fark etmiş ve böylece yüne su vermek gerektiğini anlayarak ilk keçesini yapmıştır.”(Kazar, 2001: 7).

1.2.1. Keçe Yapımında Kullanılan Hammaddeler

Doğal lifler içerisinde bulunan hayvansal liflerin sahip olduğu keçeleşme özelliği, keçe yapımında üreticilere hammadde kaynağı sağlar.

Doğal lifler; doğada, lif geometrisinde bulunan polimerlerdir. Yapılarını oluşturan kimyasal maddenin sentezinde veya bu maddenin lif şekline getirilmesinde insan emeği yoktur. Ön temizleme ve hazırlama işlemlerinden geçirildikten sonra doğrudan dokuma ve diğer amaçlar için kullanılır. Doğal lifler; hayvansal, bitkisel ve anorganik (mineral) lifler olarak üç grupta incelenmektedir. İnsanlar liflere olan gereksinimlerini insan yapısı liflerin üretimi başlamadan önce doğal liflerden karşılamışlardır(Karakaya, 2011:18).

Görsel 36. Doğal Lif Tablosu (<http://www.kimyaevi.org/TR/Genel/BelgeGenis.aspx?>)

Doğal lifler içerisinde önemli bir yere sahip olan hayvansal lifler koyunlardan elde edilen yün lifleri ve bazı özel hayvanlara ait liflerden oluşmaktadır. Hayvansal lifleri kıl kökenli ve salgı kökenli (ipek) olmak üzere iki gruba ayırabiliriz. Bu gruplardan kıl kökenli liflerin üretim ve tüketim miktarının % 90'ını yün lifi sağlamaktadır. Yün lifi ise sadece koyundan elde edilen lifleri kapsarken, diğerleri ise tiftik keçisinden moher, tavşandan angora, deveden devetüyü, keşmir keçisinden kaşmir lifleri temin edilir(Yılmaz Akyürek,2016:102).

1.2.1.1. Yün

Hayvansal lifler içerisinde yer alan kuzu yünü, alpaka, angora, deve yünü keçeleşme özelliği yüksek olan elyaflardır. Keçe yapımında genellikle keçeleşme özelliği diğer liflere göre daha yüksek olan kuzu yünü kullanılmaktadır. Duruma göre deve yünü, alpaka ve angora da kullanılmaktadır.

Dar anlamda yün, koyunların üstünü kaplayan yapağı gömleğinin kırılmış, yıkanmış ve temizlenmiş haline denir. Federal Ticaret Komisyonu'na göre yün; koyun, kuzu ya da Ankara veya Kaşmirden (aynı şekilde adlandırılan deve, alpaka, lama ve

vikunadan) elde edilen, daha önce herhangi bir dokuma ya da keçe üründe kullanılıp geri kazanılmamış lifler anlamında kullanılır(Önlü, 1995:1).

Görsel 37. Merinos Koyunu (Arpaözü, 2020)

1961 yılında Hans Helback'ın Anadolu'da, Çatalhöyük'te ortaya çıkardığı M.Ö. 6500 yılına ait olduğu düşünülen yün kumaş parçası kazılarda bulunan en eski yündür. Britanya'da MÖ 3000'lerde keçe tekniğiyle yapılmış yün giysiler giyildiği belirtilirken, MÖ 1500'lerde Almanya'da yapılan kazılarda bulunan yün dokuma kumaşı Avrupa'da bulunan en eski yün kanıtı olmuştur(Acar,2010:1-2).

Yünün eğrilerek kumaş haline getirilmesinin yazının icadından daha eskilere dayandığı bilinmektedir. Eski Mısır, Mezopotamya ve Yunanistan'da evlerde yünlerin eğrilmesi ve dokunmasının, milattan 400 yıl önceye belgelenmesi Babillerin yünlerden iplik elde ettiğinin kanıtıdır. Bu iplikler tezgâhlarda dokunarak kumaş haline getirilmiş ve bu yünlerle keçeler yapılmıştır(Önlü,1995:5).

Yün, koyunun sırtından kırılmak ya da yolunmak suretiyle elde edilir.(Görsel.38) Yünün keçeleşme için elverişli olması, yetiştirilme şekliyle doğru orantıda artar. Koyunun beslenmesinden, yetiştiği alana kadar her durum yünün verimi açısından önemlidir. Keçeleşme için en önemli özelliklerden biri yünün inceliğidir. Çok ince yün veren merinos koyunları her zaman öncelik sahibi olmuştur.

Görsel 38. Koyun Kırkımı (Arpaözü,2019)

Merinos koyunları ilk yetiştiği yer Akdeniz Yunanistan yoluyla geldiği İspanya'dır. İnce yapağı veren bu koyunlar İberler ile birlikte İspanya'ya gelmiş ve uzun yıllar yarımada'dan çıkarılmayıp soyunun üretilmesine izin verilmemiştir. 1765 yılında İspanya Kralı Saksonya'ya koyun göndermeye başlamış ve bu da Almanya'nın İngiltere'yi yün alanında istila etmesine neden olmuştur. 1788 yılında mahkum yüklü bir gemi ile Avusturalya'ya gelen merinos koyunları, ülkenin merinos tipi yünde en önemli ve en başta gelen ülkesi olmasını sağlamıştır (Önlü,1995:19).

Görsel 39. İthal Merinos Yünü (Arpaözü, 2020)

Dünyada yün üreticisi birçok ülke vardır. Bu ülkelerin başında Avusturalya, Yeni Zelanda, Çin, Sovyertler Birliği, Arjantin, Güney Afrika, Uruguay ve Türkiye gelmektedir(Önlü, 1995: 25). Tarihi göçebe yaşam biçimine dayanan Türkler için koyun yetiştiriciliği başta gelmektedir. Çok eski yıllardan bu yana koyun yetiştiriciliği yapılan Türkiye’de merinos koyunu yetiştiriciliğine 1841 yılından itibaren başlanmıştır. 1834 yılında kurulan Feshane ile başlayan fabrikalaşma, hammadde ihtiyacını ortaya koymuştur. Bu fabrikaların hammadde kaynağını oluşturmak için Karacabey harasındaki (Görsel.40) koyun yetiştiriciliğine ivme kazandırılmıştır (Önlü, 1995:1).

Görsel 40. Karacabey Merinosu (<https://www.tigem.gov.tr/Sayfalar/Detay/da159a61-56ec-4cf1-8d04-b6311512ad7d>)

II. Abdülhamit döneminde yapılan kapitülasyonlar, yabancı kumaşların gümrüklerden rahatça geçmesini sağlamıştır. Bu durum yerli üretimi azaltmış, hammadde ihtiyacını düşürmüştür. Azalan ihtiyaç ile asıl yetiştirici konumundaki halk sürüleri zaten alışamadıkları merinos yetiştiriciliğini bırakmışlardır. Halk sürülerinin merinos yetiştiriciliğine ilgisiz kalışı, diğer ülkeler ile aynı dönemde yetiştiriciliğe başlanmasına rağmen geri kalınmasına neden olmuştur. 1928 yılında yeniden yetiştiriciliğe başlansa da diğer ülkeler ile aramızda oluşan fark kapanamamıştır(Önlü, 1995:1).

1928 yılında yeniden başlayan yetiştiricilik için, Macaristan'dan ve Almanya'dan koyun ırkları getirilerek, bir kısmı saf haliyle bir kısmı ise kıvırcık koyun ırkıyla melezlenmiştir. 1950 yılından itibaren melezleme çalışmaları malya koyunu ile Orta ve Doğu Anadolu bölgesinde devam ettirilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda % 75-80 merinos genotipi taşıyan Orta Anadolu merinosu elde edilmiştir(Günaydın,2009:19).

Türkiye'de koyun varlığının çoğunu seyrek otlı fakir meralara ve sert iklim koşullarına uyum sağlamış yağlı kuyruklu koyun ırkları oluşturmaktadır. Anadolu platosunun gerek yayılış alanı ve gerek sayı açısından birinci sıradaki ırkı Eskişehir'den Sivas'a kadar İç Anadolu bölgesine yayılmış bulunan akkaraman koyunlarıdır. Daha doğudaki illerde ise morkaramanlar bulunmaktadır. Diğer yağlı

kuyruklu koyun ırklarımız arasında Goller bölgesinde dağlıç, Güneydoğu'da ivesi, Kars yöresinde tuj koyunu sayılabilir. Kıyı kesimlerde ise yağsız ince kuyruklu koyunlar bulunmaktadır. Bu gruba giren ırklardan kıvırcık Trakya ve Marmara bölgesinde, karakaya ise Karadeniz kıyı şeridinde yaygındır(Günaydın, 2009:19).

Yapağı üretiminde Türkiye Dünya'da ön sıralarda yer almasına rağmen ince keçe üretiminde kullanılmak üzere ithal yünlere ihtiyaç duyulmaktadır. 1928 yılında merinos koyunlarının melezlenmesi çalışmalarını ile ince yün elde etmek amaçlansa da birçok faktöre bağlı olarak halen bir başarı elde edilememiştir. Tüm bu olumsuzluklara rağmen yerli koyun ırkları ve tiftikten elde edilen lifler, iplik yapımı için kullanılmakta ve Türkiye ekonomisinde büyük bir yer tutmaktadır(Karakaya, 2011:18).

Görsel 41. Yerli Yün Balyası (Arpaözü, 2019)

İnce keçe yapımında; yerli yünlerin mikronlarının kalın olması, üreticileri ithal yünleri kullanmaya zorlamıştır. Yerli yünler ithal yünlere göre daha kalın ve kısa uçludur. Bu da tekstil için kullanılan keçelerin yapımında olumsuz bir etki bırakır. Yerli yünler içerisinde de düşük mikronlu yünler elde edilebilir. Ancak bu yünlerin bulunması zor ve maliyetlidir. Bu da üreticileri ithal yün kullanmaya iten etkenlerden biridir. Yapılacak ürüne göre yün türünü belirlemek gerekmektedir. Örneğin, şapka yapımında her iki yünde kullanılabilir. Çünkü, şapkalar küçük malzemelerdir ve onların yapımında kısa uçlu yünler rahat kullanılır. Ancak kumaş,

yer yaygısı gibi ürünlerde uzun lifler daha iyi sonuç vermektedir. Yine kullanılan yünün kalınlığı da keçe yapımında önemli bir etkidir. Düşük mikronlu yünler keçenin yoğunluğunu artırırken kalınlığını azaltır ve daha yumuşak bir tuşe elde edilmesini sağlar. Keçe yapımı için en uygun kalınlık 22- 25 mikron aralığındaki yünlerdir. 29 mikrondan kalın yünlerin keçe yapımında kullanılması pek tercih edilmemektedir(KK1, AFYONKARAHİSAR, 2020).

Avustralya yün üretiminde yüzde 24'le dünya birincisi. Avustralya'yı Çin (yüzde 15), Yeni Zelanda (yüzde 10), Güney Afrika (yüzde 2.6), İngiltere (yüzde 2), Arjantin (yüzde 2) ve ABD (yüzde 0,5) takip etmektedir. Farklı yün tipleri elde edilen 200'den fazla değişik koyun ırkı olmasına rağmen, Avustralya'daki 72 milyon koyunun yüzde 75 civarı merinos cinsinden oluşmaktadır. Kurak iklimi seven merinos koyunu için Avustralya toprakları çok uygun bir ortam sunmaktadır. Aynı zamanda bu yün, en kaliteli ve en ince life sahip olduğu için kıyafet üretimi için de idealdir. Avustralya'daki yün sanayi 200 bin kişiyi istihdam etmesi ve yılda yaklaşık 3 milyar dolar gelir sağlaması açısından ülke ekonomisi için büyük önem taşımaktadır (<https://www.atlasdergisi.com/native/yun/>;30.06.2019).

Görsel 42. Avustralya'da Bir Çiftlik (<https://www.atlasdergisi.com/native/yun/>)

Yün liflerinin kalitesini belirlemede incelik önemli bir özelliktir ve lif çapının ölçülmesi ile belirlenir. Yünün çapı ne kadar küçükse yün de o kadar ince ve kalitelidir. Çap ölçüsünün adı mikrondur (1 mikron=1/1000m/m)(Önlü, 1995:1).

Isı tutma özelliğine sahip olan yünler, vücut sıcaklığını korumasından dolayı özellikle soğuk iklimlerde tercih edilmektedir. Yünlerin keçeleşme özelliği bu yüzden çok önemli bir etkidir. Keçeleşme sırasında yan yana gelen lifler arasında

hava boşluğu kalmamakta ve iç-dış hava akımını önlemektedir. Yani soğuk havada soğuğu, sıcak hava da ise sıcaklığı iletmemektedir. Bu da keçenin sadece kışın değil yazın da kullanılmasını sağlayan bir özelliktir. Yine nem çekme özelliği bulunan yünler çevresindeki fazla rutubeti üzerine almaktadır. Keçeleşme işlemi üst örtü hücrelerinin birbirine grift bir şekilde kenetlenmesiyle meydana gelmektedir. Rutubet, basınç ve sıcaklık yün liflerinde şişme sağlayarak keçeleşmeyi hızlandırmaktadır(Önlü, 1995:1).

Görsel 43. İthal Yün ile Keçe Kumaş Yapımı (Arpaözü,2020)

Keçeleşme özelliği taşıyan tüm yünler keçe yapımında kullanılabilir. Bu yün çeşitlerinin de bazı kriterlere sahip olması gerekmektedir. En iyi keçeleşme özelliği olan yünler, hayvanın ana tüyü olarak tabir edilen ilk kırkım yünüdür. Daha ince ve daha yumuşak olan bu yünlerin keçeleşme özelliği daha yüksektir. Bunun dışında hayvanın yetiştiği yer, beslenmesi gibi durumlarda yünün keçeleşmesinde etkilidir. Dağda yayılan hayvanların yünleri, ovada yayılan hayvanların yünlerinden daha iyi

keçeleşir. Hayvanın aldığı tuz keçeleşmeyi etkileyen bir diğer faktördür. Tuzu az yiyen hayvanın yününün keçeleşme oranı düşüktür. Dağda yayılan hayvanın tuz alma oranının daha fazla olması yünün keçeleşme oranını yükseltir. Keçeleşme oranının düşük olması pişirme olarak tabir ettiğimiz işlemi zorlaştırır, hatta etkisiz bırakır. Pişirme işlemi az olan keçe ham kalır, bu da keçelerde dağılmaya, bozulmaya neden olur. Tüm bunlar sonucunda ise keçenin ömrü azalır.

1.2.1.2. Tiftik

Hayvansal lifler içerisinde yer alan tiftik için, ülkemizde keçe yapımında kuzu yününden sonra en çok tercih edilen elyaf çeşidi diyebiliriz.

Tiftik ekonomik değeri yüksek bir üründür. Ankara keçisinden elde edilen tiftik daha da kıymetlidir. Ankara keçisi genellikle Anadolu'nun Ankara, Konya, Eskişehir, Afyonkarahisar, Çankırı, Kastamonu, Yozgat, Çorum, Niğde, Kırşehir illerinde ayrıca Siirt ve Mardin dolaylarında da yetiştirilmektedir. Vücut beyaz, küçük cüsselidir. Vücudun tamamı beyaz tiftikle kaplıdır. Tiftik verimi keçilerde 2kg, tekelerde bazen 3-5 kg 'a kadar çıkabilir(<https://www.tigem.gov.tr> ; 20.09.2018).

Görsel 44. Ankara Keçisi (<https://www.google.com/search?q=ankara+ke%C3%A7isi&source>)

Tiftik lifi kısaca Ankara keçisinin uzun, parlak ve yumuşak kıllarından elde edilen elyafa denir. İlkbahar ve sonbahar aylarında olmak üzere yılda iki kez kırkım yapılan keçiden daha kısa şapelli lif elde edilir. Bunun yanı sıra yerli keçiler yılda bir kez kırkılır ve lif uzunluğu 20-25 cm arasında değişmektedir(http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul).

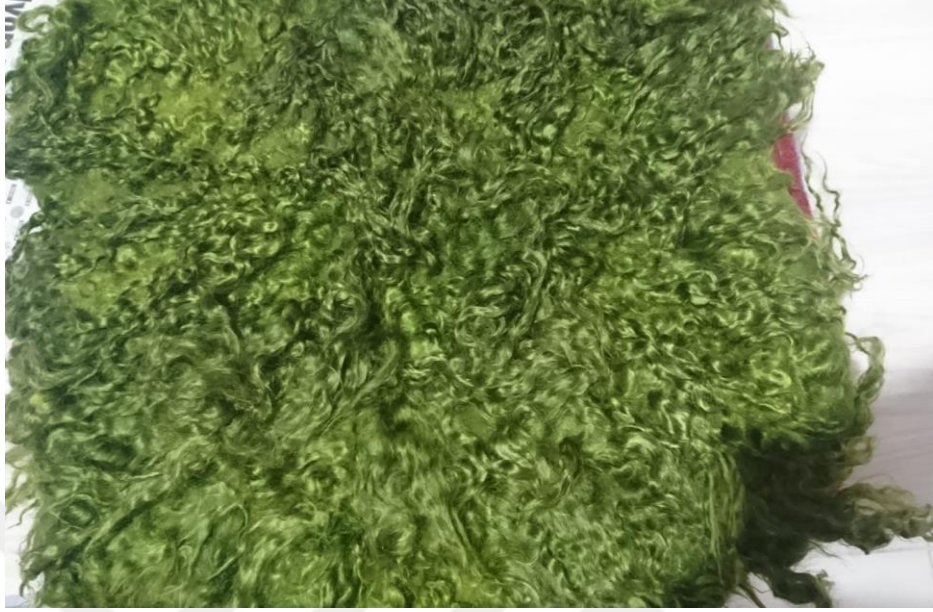
Görsel 45. Tiftik (Arpaözü,2020)

Literatüre Ankara Keçisi (Angora Goat) olarak geçen, Dünya'ya Anadolu'dan yayılan Türk tiftik keçisi ve Türk tiftiği 19.yy'a kadar rakipsizliğini korumuş ve Avrupa ülkelerine yüksek oranda ihracı yapılmıştır. 19.yy'ın ikinci yarısından itibaren Türkiye'den ihraç edilen tiftik keçilerinin önce Güney Afrika'da daha sonra ise Amerika'nın Teksas ve Kaliforniya bölgelerinde yetiştirilmeye başlanması Anadolu tiftikçiliğine olumsuz yönde etki etmiştir(Yılmaz Akyürek, 2016:100).

Tiftikler yünlere göre daha parlaktır. Pul yapılarından dolayı yün kadar çabuk çekmez ve keçeleşmezler. Beyazdan açık kreme doğru renkleri değişen, ipek gibi parlak ve yumuşak liflere sahiptir. Yün gibi nem çekme özelliği vardır. Lif uzunlukları 11-15 cm boyunda kısa, 15-23 cm boyunda orta ve 23 cm'den uzun olarak üç çeşide ayrılır(http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul).

Tiftik ile direk keçe yapımı zordur. Çünkü yün kadar kolay keçeleşmez. Tiftikler daha çok keçelerin üzerine süsleme olarak kullanılır. Alt zeminde mutlaka yün kullanılması gerekmektedir. Tiftiklerin kök kısımları yün ile birleştirilerek keçeleşme işlemi gerçekleştirilir. Bu sayede tiftik yün ile birbirine kaynaşır ve tiftiklerin uç kısımları açıkta kalır. Keçe ile yapılan birçok üründe tiftik kullanılabilir.

Bunlar seccade, yer yaygısı, çizme, eldiven, şapka, atkı, şal, minder gibi çeşitlilik göstermektedir. (Görsel.46)

Görsel 46. Tiftikten Yapılan Koltuk Minderi (Arpaözü, 2019)

1.2.2. Keçe Yapımında Kullanılan Araçlar

1.2.2.1. Yün Tarama(Atma) Makinesi

Keçe yapımına başlamadan önce ilk yapılan işlemlerden birisi yünün atılmasıdır. Yün atma işlemi sırasında yünün üzerinde kalan kalıntılar temizlenir, yünlerin arasındaki uzun lifler kısaltılır. Eskiden bu işlem için önce taraklarda yün taranır, daha sonra tıntıs (Hallaç) adı verilen yay ve tokmakla atma işlemi gerçekleştirilirdi. (Görsel.47) İlk kullanılan taraklar bir tahta üzerine sık bir şekilde çakılan sivri çivilerden oluşurken, sonraları dişli yarım hilal şeklinde çelik taraklar kullanılmıştır. Yün bu taraklardan geçirilerek iyice kabartılmıştır. Kabartma işlemi yapılan yünlerin yay ile atılma işlemi gerçekleştirilmiştir. Günümüzde ise yün atma işlemini el makinelerinin yerine yün tarama makinesi (Görsel.48) adı verilen elektronik sistemler gerçekleştirmektedir.

Görsel 47. Tımtıs (Hallaç) ile Yün Atma İşlemi(Arpaözü, 2018)

Görsel 48. Yün Atma Makinası (Arpaözü,2020)

1.2.2.2. Kalıp (Hasır)

Kalıplar keçe yapımında kullanılan en önemli araçlardan birisidir. Keçelerin düzgün olmasında kalıpların büyük etkisi vardır. Hasır dışında herhangi bir

malzemenin kullanılması keçe yapımında olumsuz etki bırakır. Keçe kalıba yapışabilir ya da kalıp keçede kaymaya neden olabilir. Bu yüzden kalıp olarak genellikle hasır kullanımı tercih edilmiştir.

Eskiden kalıpların yani hasırların dokunduğu hammaddeye çok dikkat edilmiştir. Eski keçeciler kalıp dokumalarında iki hammaddeyi tercih etmişlerdir. Bunlardan biri; sazlıklarda yetişen kamışlardır. Bu kamışların ortasındaki dolgun özlerden yapılan hasırlar suyu fazla çekmemektedir. Bu da hem kalıbın daha hafif olmasını, hem de suyun keçede kalmasını sağlamaktadır. Kamışlardan yapılan hasırlar doğal olduğu için keçeyi tutmaktadır. Böylece keçe ve nakışlarda kayma, dağılma gibi bozulmalar görülmemektedir.

Kalıplarda kullanılan bir diğer hammadde ise gazıl denilen kıl ipleridir. Bu ipler suya ve rutubete dayanıklı olmalarından dolayı keçe yapımında kullanılacak hasırların dokumalarında tercih edilmiştir. Keçe yapımında kullanılan kalıpların eni 180-200 cm boyları ise 12-15 m aralarında dokunmuştur.

Günümüzde maalesef bu özel hasırları dokuyanlar çok fazla bulunmadığı için, keçe yapımında genellikle naylon hasırlar kullanılmaktadır. Yine balonlu naylonlarda kullanılan araçlar arasında yer almaktadır.

Görsel 49. Kalıp (Hasır)(Arpaözü, 2020)

1.2.2.3. Sepki (Çubuk)

Atılmış yünün kalıp üzerine eşit şekilde yerleştirilmesini sağlayan yelpaze şeklindeki araçtır. Lifli, esnek ve sağlam olan tüm ağaçlardan (kızılıçık, elma, vb.) yapılmaktadır.

Görsel 50. Sepki (Çubuk)(Arpaözü,2020)

1.2.2.4. İbrik

Keçe yapımı sırasında yünlerin üzerine serpilmiş suyun eşit bir şekilde dağılmasına yardımcı olur. İbriğin yanı sıra tas veya çalı süpürge de kullanılmaktadır.

Görsel 51. Eskiden Kullanılan İbrik (Arpaözü,2020)

Görsel 52. Günümüzde Kullanılan İbrik (Arpaözü,2020)

1.2.2.5. Kalıpmec

Rulo haline getirilen kalıbın, iplerle bağlanması sırasında zarar görmemesi amacıyla üzerine sarılan malzemeye *kalıpmec* adı verilmiştir. İlk başlarda kalıpmec olarak keçe kullanılırken daha sonra bunun yerini brandalar almıştır. Günümüzde ise kalın naylonlar bu görevi yerine getirmektedir.

1.2.2.6. İp

Kalıpmec sarılan kalıpları bağlamak için kullanılır. Eskiden pamuk ipler tercih edilirken, günümüzde naylon ipler de kullanılmaktadır. Ama en ideali kırnap adı verilen keten veya pamuk iplerdir. Sağlamlık açısından bu ipler daha çok tercih edilmektedir. Bir kalıp üzerine 5 (beş) sıra bağlama yapılır. Küçük kalıplar da ise 3 (üç) sıra bağlama yapılır.

1.2.2.7. Tepme-Pişirme Makinesi

Eski dönemlerde makineler yokken tepme işlemi ayakla yapılırdı. En az iki kişi aynı ahenkle hasıra baskı uygulayarak çevirir, bulunulan mekân da bir baştan bir başa giderlerdi. Pişirme işlemi için ise hamam olarak tabir edilen yerler vardı. Keçe pişirilirken sıcak bir ortamda olması gerekmektedir. Bunun için kullanılan hamamların yerleri alttan ısınır şekilde taşlarla döşeli olurdu. Böylece keçeye verilen sıcak su, sıcak yerle buluşur soğuma işlemi olmaz ve keçede sertleşme gerçekleşmezdi. Daha sonraları makinelerde hamamın yaptığı işlem buharlarla yapılmıştır. İlk tepme makinesi 1965 yılında keçeci Mehmet Arpaözü tarafından, arkadaşları ile birlikte yapılmıştır. Mehmet ustanın tarifleri ile makinenin tasarımı sanat okulu öğretmeni Saadettin Bey tarafından, makinenin demir aksamı Kaptan

lakaplı bir usta tarafından, ahşap aksamı ise Ahşap ustası Ziya Yakut tarafından yapılmıştır. Mehmet usta daha sonra ilk makineyi örnek alarak 1972 yılında pişirme makinesini yapmıştır. İlk başta ayrı kullanılan tepme ve pişirme makineleri artık ortak kullanılabilir. (Görsel.53) Bunun nedeni ise günümüzde yapılan ürünlerin ve kullanılan hammaddelerin daha az yer tutmasıdır (KK1, Afyonkarahisar, 2019).

Görsel 53. Tepme- Pişirme Makinesi (Arpaözü,2020)

1.2.2.8. Boya Kazanı

Yün ve keçelerin boyanmasında kullanılırlar. En ideali bakır kazanlardır. Ama çelik ve alüminyum olanları da kullanılabilir. Isıyı uzun süre koruması açısından bakır kazanlar daha çok tercih edilmektedir. Tekstil boyası ve doğal boyama yöntemlerinin ikisi de uygulanan atölyelerde aynı kazanların kullanılmamasına dikkat edilmelidir.

1.2.3. Keçe Yapımında Kullanılan Gereçler

1.2.3.1. Doğal Boyarmaddeler

Doğada yer alan bazı bitkiler, böcekler ve deniz ürünlerinden elde edilen boyalardır. Kullanılan her boyarmaddenin kendine has bir rengi vardır. Boyama işlemi öncesinde, beraberinde ya da sonradan mordanlama işlemi yapılır. Şap, demir 2 sülfat, krem tartar bu mordan malzemelerinden bazılarıdır. Boyanacak malzemeye ve elde edilecek renk tonuna göre mordan malzemesi seçilir. Mordanlar renk tonu üzerinde etkiye sahiptir. Örneğin şap ile mordanlanmış yün ipte cehri bitkisi kullanıldığında sarı tonu elde edilirken, demir 2 sülfat ile mordanlanmış yün ipte cehri bitkisi kullanıldığında yeşil tonu elde edilir. Her mordanın ve bitkinin kendine has kullanım oranı vardır. Bunlar için boya reçeteleri oluşturulur ve boyamalar o reçeteye göre yapılır(D.B. Ders notları, 2018).

1.2.3.2. Tekstil Boyaları

Kanserojen madde içermeyen asit bazlı boyalardır. İthalatçısından direk temin edilen boyalar uluslararası standartlara uygundur. İstenilen test derecelerinin sınırlarının altında değerlere sahiptir. Boyama esnasında herhangi bir ön hazırlık uygulamadan, sadece boya ve doğal sirke asiti ile boyama işlemi gerçekleştirilir(KK2, Afyonkarahisar, 2020)

1.2.3.3. Sabun

Keçeleştirme esnasında sıcak su ile karıştırılarak yünlere eşit bir şekilde dağıtılır. Arap sabunu ve yeşil sabun en çok kullanılan sabunlardır.

1.2.3.4. Su

Keçeleştirme işleminde ve boyamalarda kullanılır. Keçeleştirme işleminin sağlıklı olması açısından suyun sıcaklığının tam ayarlanması gerekir. Çok sıcak ve çok soğuk su keçeleştirmeyi zorlaştırır. 20° – 60°C arası sıcaklık tercih edilmelidir.

II. BÖLÜM

2. 19. YY ASKERİ KEÇE BAŞLIKLAR VE UYGULAMALARI

2.1. Keçe Yapımı

Keçe, en iyi kuzu yününden üretilmektedir. Yün, işlişe geldiğinde uygulanan ilk işlem elleme diye tabir edilen temizleme aşamasıdır. Bu işlemde yünün üzerinde bulunan bıtrak, çakıldak(hayvanın gübresi) gibi yabancı maddeler elle temizlenir. Yapılacak ürüne göre yünlerin arasında bulunan sarı ve kirli olan yünler ayıklanır. Temizlenen yünler yapılacak işe göre tartılır. Tartma işleminden sonra tarama makinesine verilir. Taramadan geçen yünler hasır kalıp üzerine çubuk (sepki) adı verilen araç ile saçılır. Yün hasır üzerine saçılırken yapılacak işleme göre ölçüsü belirlenir. Eskiden ölçme işi ayak ile yapılırken, artık metreler kullanılıyor. Saçma işlemi tamamlanınca az miktarda sıcak su ile ıslatılır ama suyun çok olmamasına dikkat edilmelidir. Keçe yapılırken çok su kullanılması keçeyi olumsuz yönde etkiler. Islatılma işlemi tamamlanınca hasır sıkı bir şekilde sarılır. Hasır üzerine kalıpmec adı verilen malzeme sarılır ve iplerle kalıbın büyüklüğüne göre üç ya da beş yerinden bağlanır. Daha sonra tepme makinesinde yaklaşık 1 saat kadar teptirilir. İlk tepme işlemi tamamlanınca hasır açılır. Açılan keçe kontrol edilir ve tutmayan kısımlar varsa tamir edilir. Gerekirse bir süre daha teptirilir.

Tepme işlemi biten yünler ham keçe haline gelir ve pişirme işlemine geçilir. Pişirme işleminde keçe az miktar da sabunlu sıcak su ile ıslatılır. Su pişirmede tepmeye göre biraz daha fazla verilir. Islanan keçe sarılır ve pişirme makinesinde teptirilir. Üç dakika kadar teptirilen keçe açılır ve karşıdan tekrar sarılır. Üç dakika daha teptirildikten sonra ters çevrilir ve sarılır. Sarılan keçe üç dakika daha teptirilir. Açılan keçe karşıdan tekrar sarılır ve üç dakika daha teptirilir. Bu dörtlü işleme 1. Yığ denir. 2. Yığa başlarken keçe iç dış ters çevrilir ve bu sefer enden sarılır. 1. Yığda olduğu şekilde yine dörtlü işlem uygulanır. 3.yığ kısmında karıştırma yapılır. Kenarlarının da pişmesi için o kısımlar içe alınarak tekrar sarılır. Dörtlü işlem tekrar yapılır. 3. Yığda tamamlanınca keçenin ölçüleri kontrol edilir.

Ölçüler tamamsa tıglama işlemine geçilir, değilse ölçüye uymayan kısım tekrar pişirilir. Tıglama işleminde keçe açılarak kollar yardımcı ile oklava gibi sarılıp, hamur açar gibi baskı uygulanır. Tıglama işlemi keçenin kenarlarının düzelmesini ve

keçenin üzerinde bulunan potlukların giderilmesini sağlar. Keçenin düzgün bir şekilde ortaya çıkmasını sağlar. Tığlama işlemi bitince keçe sarılıp dikilir ve yıkamaya alınır. Temiz su akıncaya kadar yıkanan keçe süzölmeye bırakılır. Bir gün süzölen keçe açılır ve denkleme işlemi yapılır. Denklenen keçe kuruması için serilir. Keçe yapılırken sıcak zeminde ve buharlı makinelerde yapılmasına dikkat edilmelidir.

2.2. Yerli Yün ile Fes Yapımı

Keçe kumaş yapımında olduğu gibi temizlenip hazırlanmış yünler, taramadan geçirildikten sonra sepki ile saçma işlemi gerçekleştirilir. Yapılacak feslerin ölçülerine uygun olarak tek tek olabileceği gibi bütün bir kumaş halinde de saçma işlemi yapılabilir. (Görsel.54)

Görsel 54. Tekli Parçalar Halinde Saçılmış Fesler(Arpaözü, 2017)

Saçma işleminden sonra yünler az su ile ıslatılır. Hasır sıkı bir şekilde sarılarak üzerine sarılan kalıpmec ile bağlanır. Tepme makinesinde 1 saat teptirilen kalıp açılarak kontrolden geçirilir ve bozulan kısımları varsa düzeltmeleri yapılır. Ham keçe haline gelen yünler alt üst edilerek çevrilir ve keçeleşmeye başlamayan kısımlar varsa o kısımlara biraz daha su verilerek yarım saat daha teptirilir. Ham keçe haline gelen kumaşlar bütün ise ölçülere göre kesilir.(Görsel.55)

Görsel 55. Ham Keçe Halinde Feslik Kumaş (Arpaözü,2020)

Kesilen ham kumaşın uzun iki kenarın katları 1,5-2 cam kadar ayrılır.
(Görsel.56) Ayrılan katlardan birinin ön kısmı diğerinin arka kısmı koparılır.
(Görsel.57)

Görsel 56. Kenar Katlarının Ayrılmasına Örnek(Arpaözü,2020)

Görsel 57. Ayrılan Katların Koparılmış Hali (Arpaözü,2020)

Katları koparılan iki kısım birbiri üzerine gelecek şekilde birleştirilir. Geleneksel yöntemde birleştirilecek iki kısımdan biraz yün çekilerek ip haline getirilir ve bağlanır. Yeni teknik olarak ise keçe iğnesi yardımıyla iki kat birbirine yapıştırılır. (Görsel.58) kumaşın iki başında kalan açık kısımlar içeri doğru 3-4 cm kadar birleştirilmez.

Görsel 58. Keçenin Ortadan Birleştirilmiş Hali(Arpaözü,2020)

Boru şeklini alan keçenin baş kısımlarının ikisinde de kapaklama adı verilen işlem uygulanır. Bu işlem için önce uçların birleştirildiği kısımdan açma adı verilen işlem gerçekleştirilir. Kenardan üç-dört cm kadar iç kısımdan ve ortadan başlayarak kenarlara doğru kavis verilerek fazlalık kısımlar koparılır. (Görsel.59) Her iki ucuda aynı işlem uygulanır.(Görsel.60)

Görsel 59. Ortadan Başlayarak Koparma İşlemi (Arpaözü,2020)

Görsel 60. İki Ucu da Açılmış Hali (Arpaözü,2020)

Uçlardaki koparma işleminin ardından keçenin alt kısmına bir kauçuk ya da strafor gibi bir malzeme koyarak, keçenin alttaki kısmını üst kısmın ucunda boşluk kalmayacak şekilde tam ortadan katlayarak birleştirilir. Keçe iğnesi yardımı ile üst kısmın ortada bir cm kadar birleştirme işlemi uygulanır.(Görsel.61)

Görsel 61. Alt-üst Kısımın Ortadan Birleşimi (Arpaözü,2020)

Orta kısmı birleşen keçenin sol tarafından başlayarak kapaklama işlemi gerçekleştirilir. Aşağıdan yukarı doğru parmak uçlarının yardımı ile alt kısım üst kısmın uçlarında boşluk kalmayacak şekilde üzerine kapatılır. Kapatma işlemi yapılırken parmak uçlarının yardımıyla keçeye kavis verilir. (Görsel. 62)

Görsel 62. Alt-Üst Kısım Kavis Verilerek Kapatılması(Arpaözü,2020)

Kapatılan kısmın kök yerleri iğne yardımı ile sabitlenir. Kapatılan kısmın uçlarından fazla olan yerler inceltilecek koparılır ve potluklar giderilir (Görsel.63)

Görsel 63. İnceltilmiş Kısım (Arpaözü,2020)

Düzenlenen kısım iğne ile tamamen sabitlenir.(Görsel.64)

Görsel 64. Keçenin Sabitlenmiş Hali(Arpaözü,2020)

Aynı işlemler dört köşeye de uygulanarak kapaklama işlemi tamamlanır. (Görsel.65) Kapaklama yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Öncelikle birleştirilen alt ve üst kısımların birleşim noktalarında boşluk kalmamalı, ayrıca iki kat üst üste gelmemelidir. Kenarlarda bulunan köşelerde potluk olmamalıdır. Köşelerde keçe üst üste gelirse kat oluşur ya da boşluk olursa o kısımlar da delikler meydana gelir. Kapaklama işlemi tam yapılırsa fes de hiçbir açıklık ya da potluk oluşmaz.

Görsel 65. Dört Köşesi de Kapaklanmış Keçe(Arpaözü,2020)

Kapaklama işlemi tamamlanan keçeler hasır üzerine yana yana dizilir. (Görsel.66) Dizilen keçelerin üzerine sıcak su serpilerek sarma işlemi yapılır. Üzerine kalıpmec sarılan hasır bağlanarak tepme makinesinde yarım saat kadar teptirilir. Teptirilen keçeler hasır açılarak ters çevrilir ve tekrar sarılarak yarım saat kadar daha teptirilir.

Görsel 66. Hasıra Dizilmiş Fesler(Arpaözü,2020)

Tepme işlemi yapılan keçeler hasırdan çıkarılarak, bir naylon üzerinde pişirme işlemine hazırlanır. Keçelerin kat yerleri ayrılarak farklı katlamalar ile pişirme işlemi gerçekleştirilir. (Görsel.67) Pişirme yapılırken azar azar verilmeye başlanan su daha sonra çoğaltılır. Pişirme makinesine verilen keçeler on dakika da bir açılarak yönleri ve kat yerleri değiştirilir. Böylece her tarafından aynı küçülme sağlanmış olur.

Görsel 67. Pişirilme Aşamasında Fesler (Arpaözü,2020)

Keçeleşmesi tamamlanan fesler boyama aşamasına geçer. Doğal boyama için ilk önce mordanlama yapılır. Fes rengini elde edebilmemiz için şap ve krem tartar ile mordanlamasını yaparız. (Görsel.68). Mordanlanan fesler bir gün mordanlı suda bekletilir. Daha sonra kökboya ile boyama işlemi gerçekleştirilir. (Görsel.69)

Görsel 68. Mordanlanan Fesler (Arpaözü,2020)

Görsel 69. Boyama Aşamasında Fesler (Arpaözü,2020)

Görsel 70.Boyanmış Fesler(Arpaözü,2020)

Boyama işlemi tamamlana fesler ortadan ikiye ayrılarak iki adet fes elde edilir. (Görsel. 71) Kesilen fesler kalıba geçirilerek kalıplama işlemine başlanır. (Görsel.72) Sabunlu sıcak su yardımı ile fesler, kalıbın üzerinde ovularak kalıbın şeklini alması sağlanır. Kalıplama işlemi biten fesler kalıptan çıkarılarak düz bir zemin üzerinde kurumaya bırakılır. Kalıptan çıkarılması esnasında fes kalıbının bozulmamasına dikkat edilmelidir.(Görsel.73)

Görsel 71. Ortadan İkiye Kesilen Fesler(Arpaözü,2020)

Görsel 72. Kalıba Geçirilen Fes (Arpaözü,2020)

Görsel 73. Kalıplanmış Fesler(Arpaözü,2020)

Kuruyan feslerin kenar düzeltmeleri yapıldıktan sonra üzerine herhangi bir süsleme yapılacaksa onlar yapılır. Bu süsler genellikle püskül ya da etrafına sarılan kumaşlardır.(Görsel. 74)

Görsel 74. Püskül Takılmış Fes (Arpaözü,2020)

2.3. İthal Yün ile Fes Yapımı

İthal yünler yerli yünden farklı olarak temizlenmiş, taranmış ve ip gibi sarılarak tops halinde temin edilmektedir. (Bkz. Görsel. 39) Keçe yapımında da sepki (çubuk) kullanılmasına gerek yoktur. Yünler elle koparılarak yerleştirilir. İki elimizin arasına aldığımız yünü biraz geriden çok sıkmadan tutarak diğer elimizin parmak uçlarıyla koparılır. (Görsel.75) Koparma yapılırken yünü ne kadar uçtan tutarsak o kadar ince yün elde ederiz, bu da yapacağımız işin kalitesini etkiler. Yünler ne kadar ince yerleştirilirse ürünümüz o kadar ince ve aynı kalınlıkta olur.

Görsel 75. Yünün Koparılması(Arpaözü,2020)

İthal yünler ile fes yaparken feslere göre kalıp çıkarılır ve bu kalıpların üzerine yünler yerleştirilmeye başlanır. İlk aşama da yapılacak fesin kalınlığına göre gramaj belirlenir. Daha sonra yünün tamamı bitene kadar kaç kat olursa yerleştirme yapılır. Yün ne kadar ince koparılsa yerleştirme o kadar düzgün olur ve feste kalınlık orantısı tam olur. İlk kat yün yerleştirilirken yünlerin yarısı kalıbın dışında kalacak şekilde yerleştirilir. Sadece fesin etek kısmı kalıp ile aynı hizada bırakılır. (Görsel.76)

Görsel 76. İlk Kat Yerleştirilmesi (Arpaözü,2020)

İlk kat yerleştirildikten sonra ellerimizle yünlerin üzerine bastırarak yatışmaları sağlanır. Daha sonra kalıbı yün ile birlikte alt-üst ederek arka kısmına geçilir. Ön kısımda dışarı doğru bıraktığımız yünleri arka kısımda kalıbın üzerine doğru kıvrılır.(Görsel.77) Boş kalan kısımları yine yün ile doldurarak ilk katı tamamlanır.(Görsel.78)

Görsel 77. Arkaya Kıvrılan Yünlerin Örneği(Arpaözü,2020)

Görsel 78. Tamamlanmış İlk Kat(Arpaözü,2020)

İlk katta uygulanan işlem yün bitene kadar her katta uygulanmaya devam eder. Yerleştirmesi biten fesler tepme işlemine alınır. Kalıp tepme işlemi bitene kadar yünlerin arasında kalmalıdır, çünkü kalıp sayesinde iki kat birbirine yapışmaz ve bize gereken boşluğu bırakır. Tüm feslerin yerleştirmesi tamamlanınca fesler hasır kalıba yerleştirilir.(Görsel.79) Kalıba yerleştirilen feslere su serpilir ve hasır sarılır. Hasırın üzerine kalıpeç sarılır ve iplerle sıkıca bağlanır. Daha sonra tepme makinesinde yarım saat kadar teptirilir. Teptirilen kalıp açılır fesler alt-üst edilerek tekrar sarılır ve yarım saat daha teptirilir. (Görsel.80)

Görsel 79. Kalıba Dizilen Fesler(Arpaözü,2020)

Görsel 80. Teptirilmiş Fesler (Arpaözü,2020)

Tepme işlemi biten fesler pişirmeye başlanılır. Pişirme işleminden önce feslerin arasındaki kalıplar çıkarılır. Daha sonra pişirme için fesler naylon üzerine katları değiştirilerek yerleştirilir. (Görsel.81) Azar azar verilmeye başlanan su ileride artırılabilir. Dizilen fesler sarılarak pişirme makinesine verilir. On dakika da bir açılarak yönleri ve katları değiştirilerek pişirme işlemi tamamlanır. Pişirme işlemi tamamlanan fesler boyama aşamasına geçer.

Görsel 81. Pişirme İşlemi İçin Sarılan Fesler (Arpaözü,2020)

Doğal boyama için fesler ilk önce mordanlanır. Fes rengi için mordan olarak şap ve krem tartar kullanılır. (Görsel.82) Bir gün mordanlı suda kalan fesler boyamaya geçilir. Kökboya ile boyanan fesler yine bir gün boyalı suda bekletilir.(Görsel.83)

Görsel 82. Mordanlanan Fesler (Arpaözü,2020)

Görsel 83. Kökboya ile Boyanan Fesler (Arpaözü,2020)

Boyaması yapılan fesler kullanılacak kalıp üzenine geçirilerek kalıplama işlemine başlanır. Sabunlu su ile birlikte ellerimizle ovarak fesin üzerindeki potlukların giderilmesini ve kalıbın şeklini alması sağlanır. (Görsel. 84)

Görsel 84. Kalıplanan Fes (Arpaözü,2020)

Kalıplanan fesler kalıbı bozulmayacak şekilde dikkat ederek düz bir zemine alınır ve kurutulur. Kuruyan feslerin üzerine herhangi bir süsleme yapılacak ise (püskül gibi) onlar yapılır.(Görsel. 85)

Görsel 85. Püskül Takılmış Fes (Arpaözü, 2020)

2.4. 19.Yy Askeri Fes Örnekleri ve Uygulamaları

Görsel 86. Yeniceri Borkü (Usta,2019:64)

Görsel 87. Yerli Yün ile Yapılmış Yeniceri Borkü(Arpaözü,2020)

Görsel 88. İthal Yün ile Yapılmış Yeniceri Borkü (Arpaözü,2020)

Görsel 89. Mahmudi Fes (https://tr.wikipedia.org/wiki/II._Mahmud)

Görsel 90. Yerli Yün ile Yapılmış Mahmudi Fes(Arpaözü,2020)

Görsel 91. İthal Yün ile Yapılmış Mahmudi Fes (Arpaözü,2020)

Görsel 92. Mecidi Fes(<https://tr.wikipedia.org/wiki/Abd%C3%BClmeçid>)

Görsel 93. Yerli Yün ile Yapılan Mecidi Fes (Arpaözü,2020)

Görsel 94. İthal Yün ile Yapılan Mecidi Fes (Arpaözü,2020)

Görsel 95. Hamidi Fes(<https://tr.wikipedia.org/wiki/Abd%C3%BClmeçid>)

Görsel 96. Yerli Yün ile Yapılmış Hamidi Fes (Arpaözü,2020)

Görsel 97. İthal Yün ile Yapılmış Hamidi Fes (Arpaözü,2020)

Görsel 98. Azizi Fes
(http://www.kusadasikulturelmiras.com/FileUpload/as907491/File/adalizade_mezar_taslari_meslek_tipolojileri.pdf)

Görsel 99. Yerli Yün ile Yapılmış Azizi Fes (Arpaözü,2020)

Görsel 100. İthal Yün ile Yapılmış Azizi Fes (Arpaözü,2020)

Görsel 101. Sultan Murad Fesi(Küçükerman,1988:178)

Görsel 102. Yerli Yün ile Yapılmış Sultan Murad Fesi(Arpaözü,2020)

Görsel 103. İthal Yün ile Yapılmış Sultan Murad Fesi (Arpaözü,2020)

Görsel 104. Sultan Reşad Fesi(Küçükerman,1988:178)

Görsel 105. Yerli Yün ile Yapılmış Sultan Reşad Fesi(Arpaözü,2020)

Görsel 106. İthal Yün ile Yapılmış Sultan Reşad Fesi(Arpaözü,2020)

Görsel 107. İlk Merasim Fesi(Küçükerman,1988:178)

Görsel 108. Yerli Yün ile Yapılmış İlk Merasim Fesi (Arpaözü,2020)

Görsel 109. İthal Yün ile Yapılmış İlk Merasim Fesi(Arpaözü,2020)

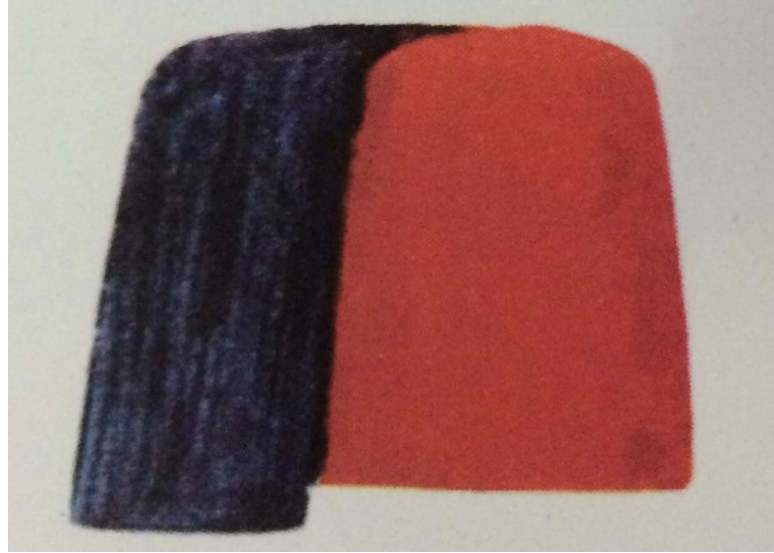
Görsel 110. Günlük Fes (İlk Resmi Fes) (Küçükerman,1988:179)

Görsel 111. Yerli Yün ile Yapılmış Günlük Fes(Arpaözü,2020)

Görsel 112. İthal Yün ile Yapılmış Günlük Fes(Arpaözü,2020)

Görsel 113. Asakir-i Mansure-i Muhammediye Fesi(Küçükerman,1988:179)

Görsel 114. Yerli Yün ile Yapılmış A.M.M. Fesi (Arpaözü,2020)

Görsel 115. İthal Yün ile Yapılmış A.M.M. Fesi(Arpaözü,2020)

Görsel 116. Arnavud Fesi (Küçükerman,1988:179)

Görsel 117. Yerli Yün ile Yapılmış Arnavud Fesi(Arpaözü,2020)

Görsel 118. İthal Yün ile Yapılmış Arnavud Fesi (Arpaözü,2020)

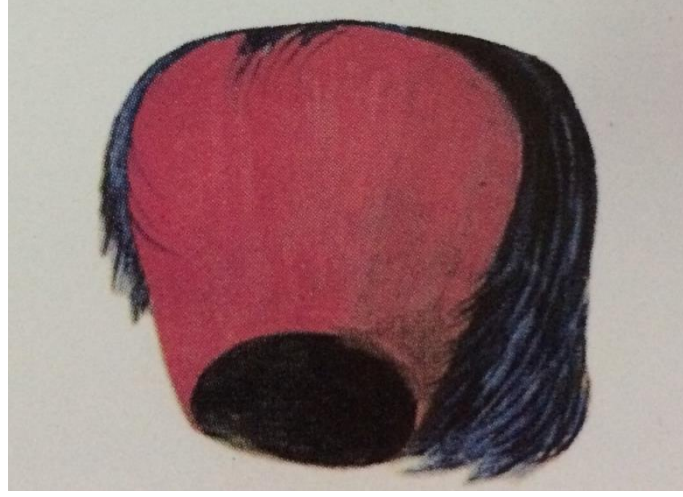
Görsel 119. Arap Maiyet Taburu Fesi(Küçükerman,1988:179)

Görsel 120. Yerli Yün ile Yapılmış Arap Maiyet Taburu Fesi (Arpaözü,2020)

Görsel 121. İthal Yün ile Yapılmış Arap Maiyet Taburu Fesi (Arpaözü,2020)

Görsel 122. Asakir-i Mansure-i Muhammediye Fesi (Küçükerman,1988:179)

Görsel 123. Yerli Yün ile Yapılmış A. M. M. Fesi (Arpaözü,2020)

Görsel 124. İthal Yün ile Yapılmış A. M. M. Fesi (Arpaözü,2020)

Görsel 125. Beyazlı Zuhaf Fesi (Küçükerman,1988:178)

Görsel 126. Yerli Yün ile Yapılmış Beyazlı Zuhaf Alayı Fesi (Arpaözü,2020)

Görsel 127. İthal Yün ile Yapılmış Beyazlı Zuhaf Alayı Fesi (Arpaözü,2020)

Görsel 128. Yeşilli Zuhaf Fesi (Küçükerman,1988:178)

Görsel 129. Yerli Yün ile Yapılmış Yeşilli Zuhaf Alayı Fesi (Arpaözü,2020)

Görsel 130. İthal Yün ile Yapılmış Yeşilli Zuhaf Alayı Fesi (Arpaözü,2020)

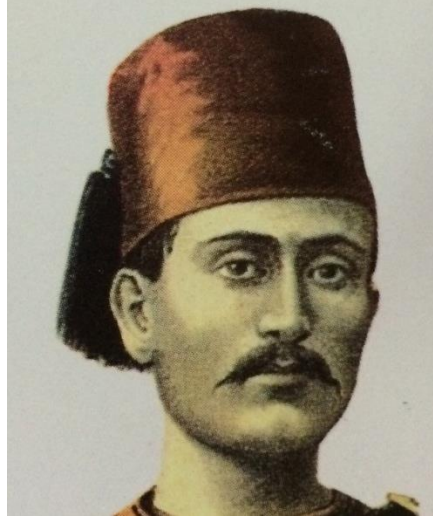
Görsel 131. Topçular Fesi (Küçükerman,1988:178)

Görsel 132. Yerli Yün ile Yapılmış Topçular Fesi (Arpaözü,2020)

Görsel 133. İthal Yün ile Yapılmış Topçular Fesi (Arpaözü,2020)

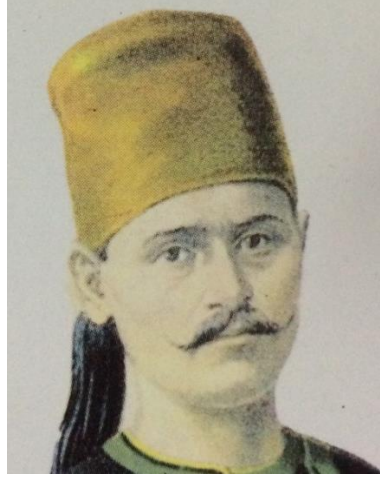
Görsel 134. Süvari (1. Ve 2. Alayları) Nefer Fesi (Küçükerman,1988:179)

Görsel 135. Yerli Yün ile Yapılmış Süvari Nefer Fesi(Arpaözü,2020)

Görsel 136. İthal Yün ile Yapılmış Süvari Nefer Fesi(Arpaözü,2020)

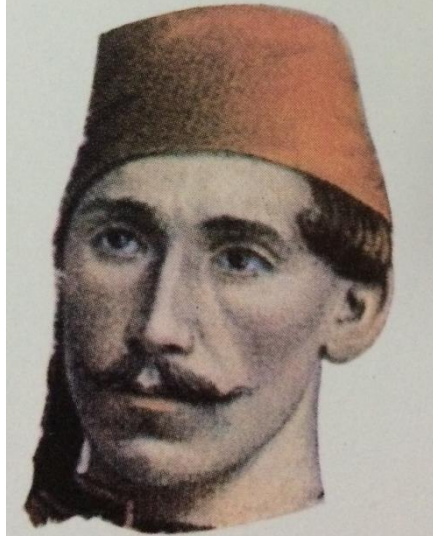
Görsel 137. Talim Taburları Fesi (Küçükerman,1988:179)

Görsel 138. Yerli Yün ile Yapılmış Talim Taburları Fesi(Arpaözü,2020)

Görsel 139. İthal Yün ile Yapılmış Talim Taburları Fesi (Arpaözü,2020)

Görsel 140. Süvari (3. Ve 4. Alayları) Nefer Fesi (Küçükerman,1988:179)

Görsel 141. Yerli Yün ile Yapılmış Süvari Nefer Fesi (Arpaözü,2020)

Görsel 142. İthal Yün ile Yapılmış Süvari Nefer Fesi(Arpaözü,2020)

Görsel 143. Kalyoncu Fesi (Küçükerman,1988:179)

Görsel 144. Yerli Yün ile Yapılmış Kalyoncu Fesi(Arpaözü,2020)

Görsel 145. İthal Yün ile Yapılmış Kalyoncu Fesi(Arpaözü,2020)

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:	Kökboya	
BOYA MİKTARI:	100 gr	
MORDAN TÜRÜ:	Şap- Krem Tartar	
MORDAN MİKTARI:	5 gr- 5gr	
ÇÖZELTİ ORANI:	2 litre	
KAYNAMA SICAKLIĞI:	80°	
KAYNAMA SÜRESİ:	1 saat	
BOYAMA TÜRÜ:	Önce mordanlama sonra boyama	
AÇIKLAMA: 50 gr yerli yün keçe kumaş mordanlama işlemi için ıslatılarak hazırlanır. 5 litre suda çözündürülen 5 gr şap ve 5 gr krem tartar ile 1 saat boyunca ara ara karıştırılarak 80° C de kaynatılır. Bir gün boyunca mordanlı suda bekletilip ertesi gün sudan çıkarılıp durulanır. 100 gr kökboya 5 litre suya eklenir. Su kaynamaya başladığı zaman içerisine bir gün önce mordanlanan yün ilave edilerek 80°C sıcaklıkta 1 saat boyunca kaynatılır.	İşlem sonunda yün bir gün boyunca kökboya çözeltili su içerisinde bekletilir. Ertesi gün sudan çıkarılarak durulama işlemi yapılır. Gölge de kurumaya bırakılır.	

Görsel 146. Yerli Yün Fes Boyama Reçetesi (Arpaözü,2020)

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:	Kökboya	
BOYA MİKTARI:	100 gr	
MORDAN TÜRÜ:	Şap- Krem Tartar	
MORDAN MİKTARI:	5 gr- 5 gr	
ÇÖZELTİ ORANI:	2 Litre	
KAYNAMA SICAKLIĞI:	80°	
KAYNAMA SÜRESİ:	1 Saat	
BOYAMA TÜRÜ:	Önce Mordanlama Sonra Boyama	
AÇIKLAMA: 50 gr ithal yün keçe kumaş mordanlama işlemi için ıslatılarak hazırlanır. 5 litre suda çözüldürülen 5 gr şap ve 5 gr krem tartar ile 1 saat boyunca ara ara karıştırılarak 80° C 'de kaynatılır. Bir gün boyunca mordanlı suda bekletilip ertesi gün sudan çıkarılıp durulanır. 100 gr kökboya 5 litre suya eklenir. Su kaynamaya başladığı zaman içerisine bir gün önce mordanlanan yün ilave edilerek 80°C sıcaklıkta 1 saat boyunca kaynatılır.	İşlem sonunda yün bir gün boyunca kökboya çözeltili su içerisinde bekletilir. Ertesi gün sudan çıkarılarak durulama işlemi yapılır. Gölge de kurumaya bırakılır.	

Görsel 147. İthal Yün Fes Boyama Reçetesi (Arpaözü,2020)

III. BÖLÜM

3. YENİ TASARIM KEÇE BAŞLIK UYGULAMALARI

3.1. Şapka Yapımı

Keçe şapka yapımında en rahat kullanılan yün ithal yünlerdir. Temizlenmiş, taranmış ve ip gibi sarılmış olması kullanım açısından bize kolaylık sağlamaktadır. Keçe şapka yapımı için ilk önce üretilecek şapkanın kalıbının çıkartılması gerekmektedir. Hazırlanan kalıp hem şapkanın arasının birleşmesini önler hem de vereceğimiz formu oluşturmamızı sağlar.

Şapka için kullanacağımız yünümüzün gramajını ayarlayarak işlemimize devam edilir. Hazırladığımız kalıp üzerine yünümüzü ince bir şekilde kopararak yerleştirme işlemine başlanır. Koparılan yünlerin inceliği aynı ayarda olmalı ve yünler arasında boşluk kalmayacak şekilde birbiri üzerine eklenerek yerleştirilmelidir. Yünlerin farklı ayarda koparılması yapılacak ürünün inceli kalınlı olmasına neden olur. İlk kat için şapkanın etek kısmı hariç diğer kısımları kalıbın biraz dışında kalacak şekilde yerleştirilir. Etek kısmı kalıpla aynı hizada bulunmalıdır. İlk kat tamamlandıktan sonra kalıba yerleştirilen yünlerle birlikte ters çevrilir. Alt üst edilen kalıbın arka yüzünde dışarıda bıraktığımız yünler kalıbın üzerine çevrilir ve kalıbın kalan boş kısımları yine yün ile doldurulur. Böylece ilk kat tamamlanmış olur. Aynı işlem son kata kadar devam ettirilir. (Görsel. 148)

Görsel 148. Keçe Şapka Yapımı (Arpaözü,2020)

Şapkamızın üzerine herhangi bir işlem uygulamayacak isek son katı da yerleştirdikten sonra hasır ya da baloncuklu naylonlar yardımı ile tepme işlemi gerçekleştirilir. Bu işlem sırasında çok az su verilerek sarma işlemi yapılır ve bağlanır. Tepme işleminin ilk 15 dakikasından sonra kalıp açılır ve şapka alt-üst edilerek tekrar sarılır. Tepme işlemine 15 dakika kadar daha devam edilir. Tepme işlemi biten şapka pişirmeye geçirilir. Hazırlanan sabunlu su ile on dakikalık periyodlar halinde şapkamız her seferinde farklı yönlerden sarılarak her tarafının eşit şekilde keçeleşmesi sağlanır.

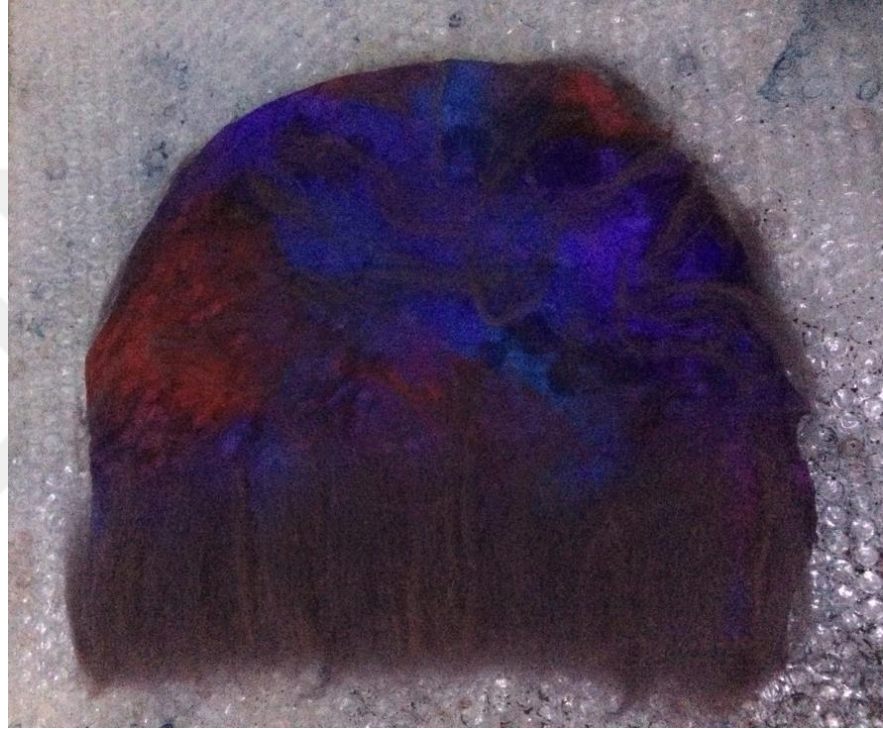
Şapkamızın üzerine yapacağımız süslemeye göre işleme devam ederiz. Bu süslemeler için birçok farklı yan hammadde kullanabiliriz. Ama bu yan hammaddelerin de yine doğal ürünler olmasına özen göstermeliyiz, çünkü yün yine kendisi gibi doğal olan ürünlerle daha rahat kaynaşma sağlar. Kullanabileceğimiz yan ürünler tiftik, ipek, yün iplikler, pamuk ve keten olabilir.

Tiftik kullanımı için tiftiklerin kök kısmı yünlerin üzerine gelecek şekilde yerleştirilir. Uç kısımlarının keçe ile birleşmesi zordur. Bu da şapkanın üzerinde ayrı bir desen oluşturur. Tiftikler şapkanın istenilen kısmına kullanılabilir. Yünler gibi boyanabilen tiftikler her renkte olabilmektedir.(Görsel.149)

Görsel 149. Şapka Üzerine Tiftik Kullanımı (Arpaözü, 2020)

İpek için elyafını kullanabildiğimiz gibi kumaş halini de kullanabilmekteyiz. Yünlerin yerleşme işlemi bittikten sonra kullanacağımız alana göre ayarladığımız ipek kumaşı yerleştiririz. Şapkanın kenar kısımlarında boşluk kalacak şekilde yerleştirdiğimiz ipek kumaşın etrafına yün koyarak, kumaşın keçe ile kaynaşmasını kolaylaştırırız. (Görsel.150) İpek gibi pamuk ve keten kumaşları da aynı şekilde kullanabiliriz. Ancak kumaşların mümkün olduğunca ince olmasına dikkat etmeliyiz. Çok kalın olursa yün ile kaynaşması zor olur.

Görsel 150. Şapka Üzerine İpek Kullanımı (Arpaözü,2020)

Yün iplikler ile şapkanın üzerine desenler verilebilir. Değişik tarzda ve renkte iplikler kullanarak farklı tasarımlar oluşturulabilir. İpliklerin içerisindeki yün oranının fazla olması keçeleşmede kolaylık sağlar. Gerekirse yün ipliklerin üzerine çok hafif yün elyafı serpiştirilebilir.

Yine renkli yünler ile şapkanın üzerine çiçekler ya da farklı desenler verilebilir. Bu desenler ister iki boyutlu ister üç boyutlu yapılabilir. Üç boyutlu yaparken desenlerin kök kısımları dışında kalan kısımları şapkaya birleşmemesi için arasına naylon parçaları yerleştirilmelidir. Keçeleşme işlemi gerçekleştikten sonra bu naylonlar çıkarılır. Şekillerin formu elle düzeltilerek kurumaya bırakılır.(Görsel.151)

Görsel 151. Şapka Üzerine İki Boyutlu Çiçek Çalışması (Arpaözü,2020)

Avalon tekniği adı verilen işlem ile de şapkamızda süsleme yapılabilir. Bu teknikte iki kat eriyen tela arasına istediğimiz her türlü malzeme ile tasarımlar oluşturabiliriz. Tasarımı tamamladıktan sonra eriyen telanın üzerine şekiller çizerek bu şekillerin üzerinden makine ile dikiş gideriz. Diktiğimiz telayı suda eritiriz. Böylece tasarımımız sadece dikişler yardımı ile birbirine bağlanır. Daha sonra hazırladığımız malzemeyi şapkanın üzerine yerleştiririz. Kaynaşmasını kolaylaştırmak için üzerine çok ince bir şekilde yün serpiştiririz. (Görsel.152)

Görsel 152. Avalon Tekniği ile Şapka Yapımı (Arpaözü, 2020)

Tüm bunların yanı sıra keçe kumaşlardan kesilerek hazırlanan şekilleri de aplike tarzında şapkanın üzerine yerleştirerek de süsleme yapabilmekteyiz. İstedığımız formda kestiğimiz keçeleri yapıştırarak ya da dikerek şapkanın üzerine desen verebiliriz. Yine yünler yardımı ile şapkanın üzerine çizeceğimiz desenleri işleme yapabiliriz. İğneleme tekniği adı verdiğimiz bu işlem ile şapkanın üzerine istediğimiz deseni verebilmekteyiz. (Görsel.153)

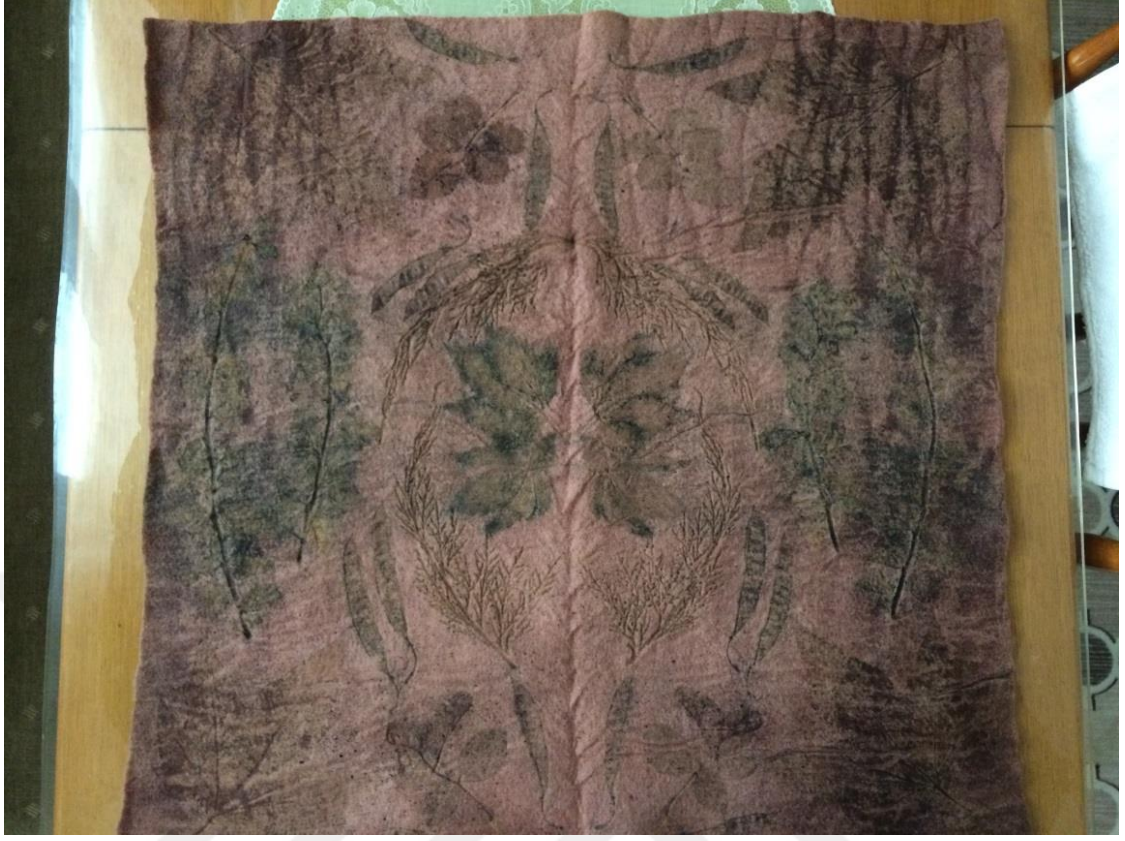
Görsel 153. Şapka Üzerine İğneleme Tekniği (Arpaözü,2020)

Doğal kumaşlar üzerine uyguladığımız ecoprint işlemini keçe şapkalarda da kullanabiliriz. Daha önce mordanlanmış ya da boyanmış kumaş üzerine dokulu, renk verebilen özellikle dalından koparılmış yapraklar ya da çiçeklerin belli bir tasarım ile yerleştirilmesi yapılmalıdır. Bu yaprak ve çiçeklerin yıkanarak üzerlerindeki tozlardan temizlenmiş olması gerekmektedir. Düz bir zemin üzerine streç film serilir, onun üzerine ise kullanacağımız kumaş nemli bir şekilde yerleştirilir. Hazırlanan kumaş üzerine demir II sülfat karıştırılmış suya batırılarak mordanlanan bitkilerin düzenlemesi gerçekleştirilir. (Görsel.154)

Görsel 154. Ecoprint İşlemi İçin Bitkilerin Yerleştirilmesi (Arpaözü,2019)

Bitkilerin yerleştirilmesinin ardından tahta ya da demir bir çubuk ile gergin bir şekilde kumaşın sarılması gerçekleştirilir. Sarılan kumaşın üzerine kumaşa su geçmeyecek şekilde streç filmle kalın bir tabaka oluşturulur. Daha sonra ise rulo haline gelen malzememiz yine sıkı bir şekilde sağlam bir ip ile dolanarak bağlanır. Hazırlanan malzeme kaynayan su içerisinde atılarak bir saat boyunca kaynatılır. Suyun içerisinde konulabileceği gibi buharda da aynı işlem uygulanabilir. Bir saatin sonunda sudan çıkarılarak açılmadan bir gün boyunca bekletilir. Ertesi gün ise açılarak üzerindeki bitkiler alınır ve yıkama işlemi gerçekleştirilir. (Görsel. 155) Keçe kumaş üzerine ecoprint uygulayarak daha sonra şapka yapabileceğimiz gibi şapka formu verdiğimiz keçeler üzerinde de ecoprint yapabiliriz.

Görsel 155. Ecoprint Yapılmış Keçe Kumaş(Arpaözü, 2019)

Bahsedilen tüm bu tekniklerin dışında uygulanacak başka süsleme teknikleri de geliştirilebilir. Hayal gücü ve farklı teknikler bir arada kullanılarak istenilen her türlü tasarım oluşturulabilir.

3.2. Yeni Tasarım Şapka Uygulamaları

Görsel 156. Kadın Şapkası (Arpaözü,2020)

Ürün Açıklaması: Ceviz kabuğu ile renklendirilmiş (Bkz. Görsel. 157) ithal yüne geleneksel tepme yöntemi uygulanarak keçe şapka formu verilmiştir. Giyim kısmında esneme olmaması ve görsel sağlaması için yine ithal yün kullanılarak bir şerit oluşturulmuştur. Şerit etrafına tabaka keçe haline getirilen ithal yünlerden yaprak formları kesilerek süslemesi gerçekleştirilmiştir.

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:	CEVİZ KABUĞU	
BOYA MİKTARI:	50 GRAM	
MORDAN TÜRÜ:	-	
MORDAN MİKTARI:	-	
ÇÖZELTİ ORANI:	5 LİTRE	
KAYNAMA SICAKLIĞI:	80 ⁰ C	
KAYNAMA SÜRESİ:	1 SAAT	
BOYAMA TÜRÜ:	MORDANLAMA YAPILMAMIŞTIR.	
AÇIKLAMA: 100 gr ithal yün boyama işlemine hazırlamak için ıslatılır. 50 gr ceviz kabuğu parçalanarak 5 litre su içerisine konulur. Su kaynamaya başladığı zaman içerisine yün ilave edilerek 80 ⁰ C sıcaklıkta 1 saat boyunca kaynatılır. Kaynama işlemi bitince yün bir gün boyunca ceviz kabuğu çözeltili su da bekletilir.	Ertesi gün sudan çıkartılarak durulanır. Daha sonra gölge de kurumaya bırakılır.	

Görsel 157. Görsel 156'nın Boyama Reçetesi (Arpaözü,2020)

Görsel 158. Kadın Şapkası (Arpaözü,2020)

Ürün Açıklaması: Doğal rengi ile kullanılan ithal yün üzerine renkli yünlerle birlikte çiçek desenleri verilmiştir. Üzerine uygulanan desenlerle birlikte keçeleşme işlemi gerçekleştirilerek şapka formu alması sağlanmıştır.

Görsel 159. Kadın Şapkası (Arpaözü,2020)

Ürün Açıklaması: Pinar bitkisi ile renklendirilen (Bkz. Görsel. 160) ithal yüne geleneksel tepme yöntemi uygulanarak şapka formu verilmiştir. Şapkanın etek kısmının yarısı yukarı doğru katlanarak üzerine üç boyutlu çiçekler yerleştirilmiştir. Şapkanın tepe kısmı içe doğru indirilerek farklı bir görsel oluşturulmak istenmiştir.

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:	PİNAR (Afyon Yöresi)	
BOYA MİKTARI:	100 GR	
MORDAN TÜRÜ:	DEMİR II SÜLFAT	
MORDAN MİKTARI:	3 GR	
ÇÖZELTİ ORANI:	5 LİTRE	
KAYNAMA SICAKLIĞI:	80°C	
KAYNAMA SÜRESİ:	1 SAAT	
BOYAMA TÜRÜ:	Önce Mordanlama Sonra Boyama	
AÇIKLAMA: 100 gr ithal yün mordanlama işlemi için ıslatılarak hazırlanır. 5 litre suda çözündürülen 3 gr demir II sülfat ile 1 saat boyunca ara ara karıştırılarak 80°C 'de kaynatılır. Bir gün boyunca mordanlı suda bekletilip ertesi gün sudan çıkarılıp durulanır. 100 gr pınar bitkisi 5 litre suya eklenir. Su kaynamaya başladığı zaman içerisine bir gün önce mordanlanan yün ilave edilerek 80°C sıcaklıkta 1 saat boyunca kaynatılır.	İşlem sonunda yün bir gün boyunca pınar çözeltili su içerisinde bekletilir. Ertesi gün sudan çıkarılarak durulama işlemi yapılır. Gölge de kurumaya bırakılır.	

Görsel 160. Görsel 159'un Boyama Reçetesi (Arpaözü, 2020)

Görsel 161. Kadın Şapkası (Arpaözü,2020)

Ürün Açıklaması: Cehri bitkisi ile renklendirilen (Bkz. Görsel 162.) ithal yüne geleneksel tepme yöntemi uygulanarak keçe şapka formu verilmiştir. Şapkanın eteklerinin yan kısmı içe doğru kıvrılarak sarılmıştır. Yine eteklerin diğer yanı ise pile gibi kıvrımlar verilmiştir.

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:	CEHİRİ	
BOYA MİKTARI:	100 GR	
MORDAN TÜRÜ:	DEMİR II SÜLFAT	
MORDAN MİKTARI:	3 GR	
ÇÖZELTİ ORANI:	5 LİTRE	
KAYNAMA SICAKLIĞI:	80°C	
KAYNAMA SÜRESİ:	1 SAAT	
BOYAMA TÜRÜ:	Önce Mordanlama Sonra Boyama	
AÇIKLAMA: 100 gr ithal yün mordanlama işlemi için ısıtılarak hazırlanır. 5 litre suda çözündürülen 3 gr demir II sülfat ile 1 saat boyunca ara ara karıştırılarak 80°C 'de kaynatılır. Bir gün boyunca mordanlı suda bekletilip ertesi gün sudan çıkarılıp durulanır. 100 gr cehri 5 litre suya eklenir. Su kaynamaya başladığı zaman içerisine bir gün önce mordanlanan yün ilave edilerek 80°C sıcaklıkta 1 saat boyunca kaynatılır.	İşlem sonunda yün bir gün boyunca cehri çözeltili su içerisinde bekletilir. Ertesi gün sudan çıkarılarak durulama işlemi yapılır. Gölge de kurumaya bırakılır.	

Görsel 162. Görsel 161'in Boyama Reçetesi (Arpaözü, 2020)

Görsel 163. Kadın Şapkası (Arpaözü,2020)

Ürün Açıklaması: Kökboya bitkisi ile renklendirilen (Bkz. Görsel 164) keçe kumaş üzerine ecoprint uygulanmıştır. Üzerine verilen bitki desenlerine dikkat edilerek kıvrımlar verilmiş ve bu kıvrımlar dikilerek şapka formu elde edilmiştir.

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:		KÖKBOYA
BOYA MİKTARI:		50 GR
MORDAN TÜRÜ:		ŞAP
MORDAN MİKTARI:		6 GR
ÇÖZELTİ ORANI:		5 LİTRE
KAYNAMA SICAKLIĞI:		80 ⁰ C
KAYNAMA SÜRESİ:		1 SAAT
BOYAMA TÜRÜ:		Önce Mordanlama Sonra Boyama
AÇIKLAMA: 100 gr ithal yün mordanlama işlemi için ıslatılarak hazırlanır. 5 litre suda çözündürülen 6 gr şap ile 1 saat boyunca ara ara karıştırılarak 80 ⁰ C 'de kaynatılır. Bir gün boyunca mordanlı suda bekletilip ertesi gün sudan çıkarılıp durulanır. 50 gr kökboya 5 litre suya eklenir. Su kaynamaya başladığı zaman içerisine bir gün önce mordanlanan yün ilave edilerek 80 ⁰ C sıcaklıkta 1 saat boyunca kaynatılır.		İşlem sonunda yün bir gün boyunca kökboya çözeltili su içerisinde bekletilir. Ertesi gün sudan çıkarılarak durulama işlemi yapılır. Gölge de kurumaya bırakılır.

Görsel 164. Görsel 163'ün Boyama Reçetesi (Arpaözü,2020)

Görsel 165. Kadın Şapkası(Arpaözü,2020)

Ürün Açıklaması: Pinar bitkisi ile renklendirilen (Bkz. Görsel 166) ithal yün üzerine indigo uygulanarak yeni bir renk elde edilmiştir. Elde edilen renkli yüne geleneksel tepme yöntemi uygulanarak şapka formu verilmiştir. Şapkanın bazı bölgelerinde katlar oluşturularak yeni bir görsel elde edilmek istenmiştir. Şapkanın eteklerinin bir kısmında içe doğru sararak kıvrımlar oluşturulmuştur.

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:	PİNAR-İNDİGO	
BOYA MİKTARI:	100 GR-	
MORDAN TÜRÜ:	ŞAP	
MORDAN MİKTARI:	6 GR	
ÇÖZELTİ ORANI:	5 LİTRE	
KAYNAMA SICAKLIĞI:	80°C	
KAYNAMA SÜRESİ:	1 SAAT	
BOYAMA TÜRÜ:	Önce Mordanlama Sonra Boyama	
AÇIKLAMA: 100 gr ithal yün mordanlama işlemi için ıslatılarak hazırlanır. 5 litre suda çözündürülen 6 gr şap ile 1 saat boyunca ara ara karıştırılarak 80°C 'de kaynatılır. 100 gr pınar 5 litre suya eklenir. Su kaynamaya başladığı zaman içerisine bir gün önce mordanlanan yün ilave edilerek 80°C sıcaklıkta 1 saat boyunca kaynatılır. İşlem sonunda yün bir gün boyunca pınar çözeltili su içerisinde bekletilir. Ertesi gün sudan çıkarılarak durulama işlemi yapılır.	İndigo için bir beher içerisinde 2 yemek kaşığı kostik ekleyerek beherin yarısını soğuk diğer yarısını sıcak su ile ocakta ısıtarak çözündürüyoruz. Karışımı soğuk su bulunan kazana ekliyoruz. Aynı işlemi ayrı ayrı 5 yk. sodyum karbonat, 2 yk. Boncuk tutkalı ve İndigoya da uyguluyoruz. Kazanın üzerine sıcak su ilave ederek iyice karıştırıp boyanacak malzemeleri ilave ediyoruz. Karıştırarak boyanın almasını sağlıyoruz. 1 saat sonra kazandan alarak duruluyoruz.	

Görsel 166. Görsel 165'in Boyama Reçetesi (Arpaözü, 2020)

Görsel 167. Kadın Şapkası (Arpaözü,2020)

Ürün Açıklaması: Meşe palamutu ile renklendirilen (Bkz. Görsel 168) ithal yüne geleneksel tepme yöntemi uygulanarak şapka formu verilmiştir. Şapkanın iki yanını uzun bırakılarak kulaklık oluşturulmuştur. Sol kulak üzerine iğneleme keçe yöntemi ile tavuskuşu tüyü deseni verilmiştir.

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:	MEŞE PALAMUTU	
BOYA MİKTARI:	100 GR	
MORDAN TÜRÜ:	ŞAP	
MORDAN MİKTARI:	6 GR	
ÇÖZELTİ ORANI:	5 LİTRE	
KAYNAMA SICAKLIĞI:	80°C	
KAYNAMA SÜRESİ:	1 SAAT	
BOYAMA TÜRÜ:	Önce Mordanlama Sonra Boyama	
AÇIKLAMA: 100 gr ithal yün mordanlama işlemi için ıslatılarak hazırlanır. 5 litre suda çözündürülen 6 gr şap ile 1 saat boyunca ara ara karıştırılarak 80°C 'de kaynatılır. Bir gün boyunca mordanlı suda bekletilip ertesi gün sudan çıkarılıp durulanır. 100 gr meşe palamutu parçalanarak 5 litre suya eklenir. Su kaynamaya başladığı zaman içerisine bir gün önce mordanlanan yün ilave edilerek 80°C sıcaklıkta 1 saat boyunca kaynatılır.	İşlem sonunda yün bir gün boyunca meşe palamutu çözeltili su içerisinde bekletilir. Ertesi gün sudan çıkarılarak durulama işlemi yapılır. Gölge de kurumaya bırakılır.	

Görsel 168. Görsel 167'nin Boyama Reçetesi (Arpaözü,2020)

Görsel 169. Kadın Şapkası (Arpaözü,2020)

Ürün Açıklaması: Kökboya, Cehri-şap ve cehri-Demir II sülfat ile renklendirilmiş (Bkz. Görsel 162-164-1) ithal yüne geleneksel tepme yöntemi uygulanarak şapka formu verilmiştir. Etek kısmından başlayarak tepeye doğru 15 cm uzunluğunda dört eşit parçaya bölünmüştür. Bölünen parçalar yukarıya doğru katlanmış, üç tanesi zimba ile tepe kısmına sabitlenmiştir. Bir tanesi ise yukarıdan aşağıya doğru tekrar katlanarak zimba ile sabitlenmesi gerçekleştirilmiştir.

Görsel 170. Kadın Şapkası (Arpaözü, 2020)

Ürün Açıklaması: Kökboya ile renklendirilmiş (Bkz. Görsel 171) ithal yüne indigo uygulanarak yeni bir renk elde edilmiştir. Elde edilen yüne geleneksel tepme yöntemi uygulanarak şapka formu verilmiştir. Şapkanın yapımı esnasında yünlerin üzerine renkli ipek kumaş kullanılarak yeni bir doku elde edilmek istenmiştir.

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:	KÖKBOYA- İNDİGO	
BOYA MİKTARI:	50 GR	
MORDAN TÜRÜ:	ŞAP	
MORDAN MİKTARI:	6 GR	
ÇÖZELTİ ORANI:	5 LİTRE	
KAYNAMA SICAKLIĞI:	80 ⁰ C	
KAYNAMA SÜRESİ:	1 SAAT	
BOYAMA TÜRÜ:	Önce Mordanlama Sonra Boyama	
AÇIKLAMA: 100 gr ithal yün mordanlama işlemi için ıslatılarak hazırlanır. 5 litre suda çözündürülen 6 gr şap ile 1 saat boyunca ara ara karıştırılarak 80 ⁰ C 'de kaynatılır.50 gr kökboya 5 litre suya eklenir. Su kaynamaya başladığı zaman içerisine bir gün önce mordanlanan yün ilave edilerek 80 ⁰ C sıcaklıkta 1 saat boyunca kaynatılır. İşlem sonunda yün bir gün boyunca kökboya çözeltisi su içerisinde bekletilir.	İndigo için bir beher içerisine 2 yemek kaşığı kostik ekleyerek beherin yarısına soğuk diğer yarısına sıcak su ilave edilir ve ocakta ısıtarak çözündürülür. Karışım soğuk su bulunan kazana eklenir. Aynı işlemi ayrı ayrı 5 yk. sodyum karbonat, 2 yk. Boncuk tutkalı ve İndigo'ya da uygulanır. Kazanın üzerine sıcak su ilave ederek iyice karıştırıp boyanacak malzemeler ilave edilir. Karıştırarak boyanın alması sağlanır. 1 saat sonra kazandan alarak durulanır.	

Görsel 171. Görsel 170'in Boyama Reçetesi (Arpaözü,2020)

Görsel 172. Kadın Şapkası (Arpaözü, 2020)

Ürün Açıklaması: Kızılçam kabuğu ile renklendirilmiş (Bkz. Görsel 173) ithal yüne geleneksel tepme keçe yöntemi uygulanarak şapka formu verilmiştir. Şapkanın eteklerinde tepe kısmına doğru akordeon şeklide kıvrımlar oluşturulmuştur. Etek kısmına ise doğal boyama yöntemi ile renklendirilmiş yün ipler sarılarak görsel oluşturulmuştur.

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:	KIZILÇAM	
BOYA MİKTARI:	100 GR	
MORDAN TÜRÜ:	ŞAP	
MORDAN MİKTARI:	6 GR	
ÇÖZELTİ ORANI:	5 LİTRE	
KAYNAMA SICAKLIĞI:	80 ⁰ C	
KAYNAMA SÜRESİ:	1 SAAT	
BOYAMA TÜRÜ:	Önce Mordanlama Sonra Boyama	
AÇIKLAMA: 100 gr ithal yün mordanlama işlemi için ıslatılarak hazırlanır. 5 litre suda çözüldürülen 6 gr şap ile 1 saat boyunca ara ara karıştırılarak 80 ⁰ C ‘de kaynatılır. Bir gün boyunca mordanlı suda bekletilip ertesi gün sudan çıkarılıp durulanır. 100 gr kızilçam 5 litre suya eklenir. Su kaynamaya başladığı zaman içerisine bir gün önce mordanlanan yün ilave edilerek 80 ⁰ C sıcaklıkta 1 saat boyunca kaynatılır.	İşlem sonunda yün bir gün boyunca kızilçam çözeltili su içerisinde bekletilir. Ertesi gün sudan çıkarılarak durulama işlemi yapılır. Gölge de kurumaya bırakılır.	

Görsel 173. Görsel 172'nin Boyama Reçetesi (Arpaözü,2020)

Görsel 174. Kadın Şapkası (Arpaözü, 2020)

Ürün Açıklaması: Kızılçam ile renklendirilmiş (Bkz. Görsel 175) ithal yüne geleneksel tepme keçe yöntemi uygulanarak şapka formu verilmiştir. Şapkanın etek kısımlarına dışa doğru kavis verilmiştir. Üzerine keten iplerden oluşmuş bir şerit sarılarak ahşap yaprak ile tamamlanmıştır.

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:	KIZILÇAM	
BOYA MİKTARI:	100 GR	
MORDAN TÜRÜ:	DEMİR II SÜLFAT	
MORDAN MİKTARI:	3 GR	
ÇÖZELTİ ORANI:	5 LİTRE	
KAYNAMA SICAKLIĞI:	80 ⁰ C	
KAYNAMA SÜRESİ:	1 SAAT	
BOYAMA TÜRÜ:	Önce Mordanlama Sonra Boyama	
AÇIKLAMA: 100 gr ithal yün mordanlama işlemi için ıslatılarak hazırlanır. 5 litre suda çözündürülen 6 gr şap ile 1 saat boyunca ara ara karıştırılarak 80 ⁰ C 'de kaynatılır. Bir gün boyunca mordanlı suda bekletilip ertesi gün sudan çıkarılıp durulanır. 100 gr kızilçam 5 litre suya eklenir. Su kaynamaya başladığı zaman içerisine bir gün önce mordanlanan yün ilave edilerek 80 ⁰ C sıcaklıkta 1 saat boyunca kaynatılır.	İşlem sonunda yün bir gün boyunca kızilçam çözeltili su içerisinde bekletilir. Ertesi gün sudan çıkarılarak durulama işlemi yapılır. Gölge de kurumaya bırakılır.	

Görsel 175. Görsel 174'ün Boyama Reçetesi (Arpaözü,2020)

Görsel 176. Kadın Şapkası (Arpaözü,2020)

Ürün Açıklaması: Mor erguvan çiçeği ile renklendirilen ithal yüne geleneksel tepme keçe yöntemi uygulanarak şapka formu verilmiştir. Şapkanın ön ve arka etekleri yukarı doğru katlanarak şekil verilmiştir. Renkli yünlerden şeritler hazırlanarak şapka üzerine desenler oluşturulmuştur.

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:	MOR ERGUVAN ÇİÇEĞİ	
BOYA MİKTARI:	100 GR	
MORDAN TÜRÜ:	ŞAP	
MORDAN MİKTARI:	6 GR	
ÇÖZELTİ ORANI:	5 LİTRE	
KAYNAMA SICAKLIĞI:	80°C	
KAYNAMA SÜRESİ:	1 SAAT	
BOYAMA TÜRÜ:	Önce Mordanlama Sonra Boyama	
AÇIKLAMA: 100 gr ithal yün mordanlama işlemi için ıslatılarak hazırlanır. 5 litre suda çözündürülen 6 gr şap ile 1 saat boyunca ara ara karıştırılarak 80° C 'de kaynatılır. Bir gün boyunca mordanlı suda bekletilip ertesi gün sudan çıkarılıp durulanır. 100 gr mor erguvan çiçeği 5 litre suya eklenir. Su kaynamaya başladığı zaman içerisine bir gün önce mordanlanan yün ilave edilerek 80°C sıcaklıkta 1 saat boyunca kaynatılır.	İşlem sonunda yün bir gün boyunca mor erguvan çiçeği çözeltili su içerisinde bekletilir. Ertesi gün sudan çıkarılarak durulama işlemi yapılır. Gölge de kurumaya bırakılır.	

Görsel 177. Görsel 176'nın Boyama Reçetesi (Arpaözü,2020)

Görsel 178. Kadın Şapkası (Arpaözü,2020)

Ürün Açıklaması: İndigo ile renklendirilen ithal yüne geleneksel tepme keçe yöntemi uygulanarak şapka formu verilmiştir. Şapkanın etek kısmının sağ tarafı kısa sol tarafı uzun tutularak yeni bir form elde edilmiştir. Sol kısım üzerine deniz yıldızı ve deniz kabukları yerleştirilerek görsel oluşturulmuştur.

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:	İNDİGO	
BOYA MİKTARI:	100 GR	
MORDAN TÜRÜ:	Kostik-Boncuk Tutkal- Sodyum Karbonat	
MORDAN MİKTARI:	2 gr- 5 gr- 2 gr	
ÇÖZELTİ ORANI:	5 LİTRE	
KAYNAMA SICAKLIĞI:	80°C	
KAYNAMA SÜRESİ:	1 SAAT	
BOYAMA TÜRÜ:	Beraber Mordanlama	
AÇIKLAMA: 100 gr ithal yün mordanlama işlemi için ıslatılarak hazırlanır. İndigo için bir beher içerisine 2 yemek kaşığı kostik ekleyerek beherin yarısına soğuk diğer yarısına sıcak su ilave edilir ve ocakta ısıtarak çözündürülür. Karışım soğuk su bulunan kazana eklenir. Aynı işlemi ayrı ayrı 5 yk. sodyum karbonat, 2 yk. Boncuk tutkalı ve İndigoya da uygulanır.	Kazanın üzerine sıcak su ilave ederek iyice karıştırılıp boyanacak malzemeler ilave edilir. Karıştırarak boyanın alması sağlanır. 1 saat sonra kazandan alınarak durulanır.	

Görsel 179. Görsel 178'in Boyama Reçetesi (Arpaözü,2020)

Görsel 180. Kadın Şapkası (Arpaözü,2020)

Ürün Açıklaması: Kökboya ile renklendirilmiş ithal yüne geleneksel tepme keçe yöntemi uygulanarak şapka formu verilmiştir. Şapkanın ara katına açık tonu uygulanarak üzerinin belli bölgelerine naylon parçaları yerleştirilmiştir. Keçeleşme işleminin tamamlanmasından sonra naylon parçalarının olduğu kısımlar ortadan kesilerek alttaki açık kısımlar meydana çıkarılmıştır. Kesilen kısımların kenarları düzeltilerek yeni bir görsel elde edilmek istenmiştir.

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:	KÖKBOYA	
BOYA MİKTARI:	250 GR	
MORDAN TÜRÜ:	ŞAP- KREM TARTAR	
MORDAN MİKTARI:	10 GR-10 GR	
ÇÖZELTİ ORANI:	5 LİTRE	
KAYNAMA SICAKLIĞI:	80 ⁰ C	
KAYNAMA SÜRESİ:	1 SAAT	
BOYAMA TÜRÜ:	Önce Mordanlama Sonra Boyama	
AÇIKLAMA: 100 gr ithal yün mordanlama işlemi için ıslatılarak hazırlanır. 5 litre suda çözündürülen 10 gr şap ve 10 gr krem tartar ile 1 saat boyunca ara ara karıştırılarak 80 ⁰ C 'de kaynatılır. Bir gün boyunca mordanlı suda bekletilip ertesi gün sudan çıkarılıp durulanır. 250 gr kökboya 5 litre suya eklenir. Su kaynamaya başladığı zaman içerisine bir gün önce mordanlanan yün ilave edilerek 80 ⁰ C sıcaklıkta 1 saat boyunca kaynatılır.	İşlem sonunda yün bir gün boyunca kökboya çözeltili su içerisinde bekletilir. Ertesi gün sudan çıkarılarak durulama işlemi yapılır. Gölge de kurumaya bırakılır.	

Görsel 181. Görsel 180'nin Boyama Reçetesi (Arpaözü,2020)

Görsel 182.Kadın Şapkası (Arpaözü,2020)

Ürün Açıklaması: Kökboya ile renklendirilmiş ithal yüne geleneksel tepme keçe yöntemi uygulanarak şapka formu verilmiştir. Şapkanın ön kısmında ortadan yukarıya doğru bir kat oluşturulmuştur. Arka kısmında ise iğneleme tekniği ile zümrüdü anka kuşu işlenerek görsel oluşturulmuştur.

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:	KÖKBOYA	
BOYA MİKTARI:	100 GR	
MORDAN TÜRÜ:	ŞAP	
MORDAN MİKTARI:	6 GR	
ÇÖZELTİ ORANI:	5 LİTRE	
KAYNAMA SICAKLIĞI:	80°C	
KAYNAMA SÜRESİ:	1 SAAT	
BOYAMA TÜRÜ:	Önce Mordanlama Sonra Boyama	
AÇIKLAMA: 100 gr ithal yün mordanlama işlemi için ıslatılarak hazırlanır. 5 litre suda çözündürülen 6 gr şap ile 1 saat boyunca ara ara karıştırılarak 80°C 'de kaynatılır. Bir gün boyunca mordanlı suda bekletilip ertesi gün sudan çıkarılıp durulanır. 100 gr kökboya 5 litre suya eklenir. Su kaynamaya başladığı zaman içerisine bir gün önce mordanlanan yün ilave edilerek 80°C sıcaklıkta 1 saat boyunca kaynatılır.	İşlem sonunda yün bir gün boyunca kökboya çözeltili su içerisinde bekletilir. Ertesi gün sudan çıkarılarak durulama işlemi yapılır. Boyama işlemi arkasından kalan kökboya çözeltili suyun içerisine 6 gr şap ile mordanlanmış 100 gr ithal yün atılarak 1 saat boyunca 80°C kaynatılır. Bir gün boyunca kökboya çözeltili su da bekletilir. Ertesi gün yıkanarak durulanan yün gölge de kurumaya bırakılır.	

Görsel 183. Görsel 182'nin Boyama Reçetesi(Arpaözü,2020)

Görsel 184. Kadın Şapkası (Arpaözü,2020)

Ürün Açıklaması: Meşe palamutu ile renklendirilen ithal yüne geleneksel tepme keçe yöntemi ile şapka formu verilmiştir. Özel şapka presi ile fötr şapka kalıbına yerleştirilerek kalıplanması sağlanmıştır.

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:	MEŞE PALAMUTU	
BOYA MİKTARI:	100 GR	
MORDAN TÜRÜ:	DEMİR II SÜLFAT	
MORDAN MİKTARI:	3 GR	
ÇÖZELTİ ORANI:	5 LİTRE	
KAYNAMA SICAKLIĞI:	80 ⁰ C	
KAYNAMA SÜRESİ:	1 SAAT	
BOYAMA TÜRÜ:	Boya ile Birlikte Mordanlama	
AÇIKLAMA: 100 gr ithal yün boyama işlemi için ıslatılarak hazırlanır. 5 litre suda çözündürülen 3 gr demir II sülfat ve 100 gr meşe palamutu ile 1 saat boyunca ara ara karıştırılarak 80 ⁰ C 'de kaynatılır. Bir gün boyunca çözeltili suda bekletilip ertesi gün sudan çıkarılıp durulanır. Gölge de kurumaya bırakılır.		

Görsel 185. Görsel 184'ün Boyama Reçetesi (Arpaözü,2020)

Görsel 186. Kadın Şapkası (Arpaözü,2020)

Ürün Açıklaması: Cehri ile renklendirilen (Bkz. Görsel.187) ithal yüne geleneksel tepme keçe yöntemi ile şapka formu verilmiştir. Üzerine avalon tekniği uygulanarak yeni bir tasarım oluşturulmuştur.

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:		CEHRİ
BOYA MİKTARI:		100 GR
MORDAN TÜRÜ:		ŞAP
MORDAN MİKTARI:		6 GR
ÇÖZELTİ ORANI:		5 LİTRE
KAYNAMA SICAKLIĞI:		80°C
KAYNAMA SÜRESİ:		1 SAAT
BOYAMA TÜRÜ:		Önce Mordanlama Sonra Boyama
AÇIKLAMA: 100 gr ithal yün mordanlama işlemi için ıslatılarak hazırlanır. 5 litre suda çözündürülen 6 gr şap ile 1 saat boyunca ara ara karıştırılarak 80°C 'de kaynatılır. Bir gün boyunca mordanlı suda bekletilip ertesi gün sudan çıkarılıp durulanır. 100 gr cehri 5 litre suya eklenir. Su kaynamaya başladığı zaman içerisine bir gün önce mordanlanan yün ilave edilerek 80°C sıcaklıkta 1 saat boyunca kaynatılır.		İşlem sonunda yün bir gün boyunca cehri çözümlü su içerisinde bekletilir. Ertesi gün sudan çıkarılarak durulama işlemi yapılır.

Görsel 187. Görsel 186'nın Boyama Reçetesi (Arpaözü,2020)

Görsel 188. Kadın Şapkası (Arpaözü,2020)

Ürün Açıklaması: Pinar bitkisi ile renklendirilmiş (Bkz. Görsel 189) ithal yün ve tiftiğe geleneksel tepme keçe yöntemi uygulanmıştır. Bazı bölgelerinde katlar verilerek görsel oluşturulmuştur.

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:	PİNAR	
BOYA MİKTARI:	100 GR	
MORDAN TÜRÜ:	ŞAP	
MORDAN MİKTARI:	6 GR	
ÇÖZELTİ ORANI:	5 LİTRE	
KAYNAMA SICAKLIĞI:	80°C	
KAYNAMA SÜRESİ:	1 SAAT	
BOYAMA TÜRÜ:	Önce Mordanlama Sonra Boyama	
AÇIKLAMA: 100 gr ithal yün mordanlama işlemi için ıslatılarak hazırlanır. 5 litre suda çözüldürülen 6 gr şap ile 1 saat boyunca ara ara karıştırılarak 80°C 'de kaynatılır. Bir gün boyunca mordanlı suda bekletilip ertesi gün sudan çıkarılıp durulanır. 100 gr pınar 5 litre suya eklenir. Su kaynamaya başladığı zaman içerisine bir gün önce mordanlanan yün ilave edilerek 80°C sıcaklıkta 1 saat boyunca kaynatılır.	İşlem sonunda yün bir gün boyunca pınar çözeltili su içerisinde bekletilir. Ertesi gün sudan çıkarılarak durulama işlemi yapılır.	

Görsel 189. Görsel 188' in Boyama Reçetesi (Arpaözü,2020)

Görsel 190. Kadın Şapkası (Arpaözü,2020)

Ürün Açıklaması: Ceviz kabuğu ile renklendirilmiş (Bkz. Görsel 191) ithal yünü geleneksel tepme yöntemi uygulanarak şapka formu verilmiştir. Etek kısımları katlanarak görsel oluşturulmuştur.

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:	CEVİZ KABUĞU	
BOYA MİKTARI:	100 GR	
MORDAN TÜRÜ:	DEMİR II SÜLFAT	
MORDAN MİKTARI:	3 GR	
ÇÖZELTİ ORANI:	5 LİTRE	
KAYNAMA SICAKLIĞI:	80°C	
KAYNAMA SÜRESİ:	1 SAAT	
BOYAMA TÜRÜ:	Önce Mordanlama Sonra Boyama	
AÇIKLAMA: 100 gr ithal yün mordanlama işlemi için ıslatılarak hazırlanır. 5 litre suda çözüldürülen 6 gr şap ile 1 saat boyunca ara ara karıştırılarak 80° C 'de kaynatılır. Bir gün boyunca mordanlı suda bekletilip ertesi gün sudan çıkarılıp durulanır. 100 gr ceviz kabuğu 5 litre suya eklenir. Su kaynamaya başladığı zaman içerisine bir gün önce mordanlanan yün ilave edilerek 80°C sıcaklıkta 1 saat boyunca kaynatılır.	İşlem sonunda yün bir gün boyunca ceviz kabuğu çözeltili su içerisinde bekletilir. Ertesi gün sudan çıkarılarak durulama işlemi yapılır.	

Görsel 191. Görsel 190'nın Boyama Reçetesi (Arpaözü,2020)

Görsel 192. Kadın Şapkası (Arpaözü,2020)

Ürün Açıklaması: Meşe palamutu ile renklendirilmiş (Bkz. Görsel 193) ithal yüne geleneksel tepme keçe yöntemi uygulanarak şapka formu verilmiştir. Üzerine yünden keçe toplar yapılarak görsel oluşturulmuştur.

HAM ELYAF	MORDANLI ELYAF	BOYALI ELYAF
		
BOYA MALZEMESİ:	MEŞE PALAMUTU	
BOYA MİKTARI:	100 GR	
MORDAN TÜRÜ:	DEMİR II SÜLFAT	
MORDAN MİKTARI:	3 GR	
ÇÖZELTİ ORANI:	5 LİTRE	
KAYNAMA SICAKLIĞI:	80°C	
KAYNAMA SÜRESİ:	1 SAAT	
BOYAMA TÜRÜ:	Önce Mordanlama Sonra Boyama	
AÇIKLAMA: 100 gr ithal yün mordanlama işlemi için ıslatılarak hazırlanır. 5 litre suda çözündürülen 6 gr şap ile 1 saat boyunca ara ara karıştırılarak 80° C 'de kaynatılır. Bir gün boyunca mordanlı suda bekletilip ertesi gün sudan çıkarılıp durulanır. 100 gr meşe palamutu 5 litre suya eklenir. Su kaynamaya başladığı zaman içerisine bir gün önce mordanlanan yün ilave edilerek 80°C sıcaklıkta 1 saat boyunca kaynatılır.	İşlem sonunda yün bir gün boyunca meşe palamutu çözeltili su içerisinde bekletilir. Ertesi gün sudan çıkarılarak durulama işlemi yapılır.	

Görsel 193. Görsel 192'nin Boyama Reçetesi (Arpaözü,2020)

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Asırlardır hayatımızda kendine yer bulan keçe, her dönem kullanım alanları farklılaşmasına rağmen bizim için vazgeçilmez bir ürün olmuştur. Geleneksel sanatlarımız içinde yer alan keçe, kaybolmadan günümüze kadar gelmiştir. Birçok kullanım alanına sahip olmasına rağmen en çok tercih edilen çeşitlerinden birisi de başlıklardır.

Kullanıldığı ilk dönemlerden günümüze kadar farklı formlar alarak karşımıza çıkan keçe başlıklar, önceden kendini askeri alanda ön plana çıkarırken günümüzde günlük kullanımlarla kendini göstermektedir. Arkeolojik kazılardan çıkarılan ürünler arasında bulunan keçe başlık bize tarihi konusunda bilgi verirken, kullanım alanları hakkında da bilgi sahibi oluruz. Börk adı verilen keçe başlıkların daha çok savaşçılar tarafından kullanılması askeri alanda keçe başlıkların ilk dönemlerden itibaren tercih edildiğini göstermektedir.

Osmanlı dönemine kadar genellikle aynı formlarda kullanılan keçe başlıkların yeniçeriler ile formlarında değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır. 19.yy'da yeniçeri ocağının ortadan kaldırılması ve yeni ordunun kurulması ile askeri giyim kuşamda yenileşmeye gidilmiştir. Bu yenilikler arasında başlıklar da yer almaktadır. Yeniçeri börkleri yerini feslere bırakmıştır. Sultan II. Mahmud döneminde kullanılmaya başlanan fesler her padişah döneminde kendine yeni bir form bulmuştur. 1925 yılında çıkarılan şapka kanununa kadar kullanımı devam eden fesler; askeri alanda kullanılan, Feshane Askeri Fabrikasında üretimi yapılan bir başlık olmuştur. Son dönemlerde ise askeri keçe başlıkların yerini keçe şapkalar almıştır.

20.yy Keçecilik için zor bir dönem olmuştur. 20.yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren feslerin kaldırılması keçeci esnafını zayıflatırken, yüzyılın sonlarına doğru ise meslek tamamen bitme evresine gelmiştir. Eskiden sadece Afyonkarahisar ilinde 120-130 atölye bulunurken günümüzde ülke genelinde mesleğe devam eden usta sayısı azalmıştır. Maddi açıdan tatmin olmayan ustalar ve çırakları mesleği bırakmak zorunda kalmıştır. Yeni ustaların yetişmemesi ve birçok ustanın çocuklarının meslekten uzak durması atölyelerin kapatılmasına neden olmuştur.

Keçecilik sanatının zor günlerden geçmesinin bir nedeni de ustaların kendilerini yeniliğe kapatmalarıdır. Her alanda olduğu gibi Keçecilikte kendi içerisinde değişimlere uğramıştır. Kullanım alanlarında, ürünlerin formlarında ve hammadde kaynaklarında farklılaşmalar meydana gelmiştir. Eskiden daha çok çadırlarda, yer yaygılarında, kepeneklerde, giyim-kuşam alanında kullanılırken günümüzde bunlara ek olarak dekoratif eşyaları, giyim aksesuarlarını da sayabiliriz.

Kalın keçelerin yerine ince keçelerin tercih edilmesi ithal yünlerin kullanımını zorunlu hale getirmiştir. Yerli yün ile çok ince keçeler yapılması zordur. Ayrıca yünlerin tam olarak temizlenememesi keçelerde kokuya, vücutta alerjik reaksiyonlara neden olmaktadır. Tüm bu olumsuzluklar tekstil ürünlerinde yerli yün kullanımını zorlaştırmıştır. Sadece yaygı, kepenek ya da sanayi keçelerinde yerli yün kullanımını tercih edilmektedir. Yerli yünün tekstil alanında kullanımını zorlaştıran etkenlerden belki de en önemlisi koyun ırklarımızın bozulmasıdır. Yerli merinos ve diğer yerli koyun ırklarımızın hiçbirinin orijinal genetiği kalmamış hepsi de farklı ırklarla karıştırılarak melezler ortaya çıkmıştır. Bu da yünün kalitesini düşürmüştür.

Keçecilikte yerli yünlerin yeniden kullanımını artırmamız için ilk önce yerli koyun ırklarımızı ıslah etmeliyiz. Özellikle yerli merinoslarımızı yeniden canlandırmamız Keçecilik için önemli bir hammadde kaynağı sağlamamıza yardımcı olacaktır. Şuan da kullanılan ithal yünlerin maliyeti yerli yünlerin maliyetinden çok fazladır. Yerli yünlerimizi tekrar aktif hale getirerek keçe atölyelerinin maliyetini düşürebilir, daha kaliteli keçeler üretmelerini sağlayabiliriz. Sadece yün kalitemizi artırmamız tekstil keçeleri için yeterli olmayacaktır. İnce keçeler için ithal yünler de olduğu gibi yünlerin temizlenmiş, taranmış ve tops haline getirilmiş olarak keçecilerin kullanımına hazır hale getirilmesi gerekmektedir. Bunun için Bakanlıkların, üniversitelerin, hayvancılık ile uğraşan kişilerin ve keçe ustalarının bir araya gelerek ortak projeler üretmesi gerekmektedir. Tüm bu kurumların birlikte gerçekleştireceği projelerle hem hayvancılık, hem de keçecilik geliştirilebilir. Yerli hammadde ile birlikte ülke ekonomisine de katkı sağlanabilir. Böylece yerli yünlerimiz sadece halı, kilim iplikleri için değil keçecilik için de kullanılabilir duruma gelecektir.

Keçeciliğin yeniden canlanması ithal yünlerin hayatımıza girmesi ile olmuştur. Bu yünler ile daha ince, kokusuz ve lekesiz keçeler üretilebilmektedir. Özellikle tekstil ürünlerinin yapımı için kullanılan keçelerde ithal yünlerin kullanımı tercih edilmektedir. Tabii bu konu da en çok zorlanan yine keçeci esnafı olmuştur. Birçok esnaf ithal yünlerin kullanımını kabullenmekte zorluk çekmiştir. İthal yün kullanan keçeci sayısı çok azdır. Yeni keçelerin insanlara tanıtımında da güçlükler olmuştur. İnsanlar keçe denilince hep kokan, kirli ve kalın bir malzeme olarak düşünmüş, ancak zamanla yeni yünlerle yapılan keçelerle tanışmıştır.

Keçe kurslarının açılması ile Keçecilik yeni bir pazar ve yeni bir bakış açısı kazanmıştır. İthal yünlerin hayatımıza girmesini kolaylaştıran kurslar, dekoratif ve tekstil alanlarında yeni ürünlerin tasarlanmasına katkı sağlamıştır. Ancak birçok kişinin doğal keçeyi tam tanımamasından kaynaklanan olumsuz tutumu karşımıza polyester keçeleri çıkarmaktadır. Kanserojen madde içeren bu keçelere karşı doğal yün keçelerin tanıtımını daha çok yapmalıyız. Böylece hem insanların doğala karşı ilgisini artırır hem de geleneksel sanatımızı daha ileri götürebiliriz. Yine kurslar da verilen derslerde geleneksel tepme keçe yapımına önem verilmesi mesleğin ileri taşınmasında katkı sağlayacaktır. Mesleğe ilgi duyanlar bu sayede kendi atölyelerinin sahibi olabileceklerdir.

Üniversitelerde gösterilen keçe dersleri sayesinde gençlerin keçe ile tanışması sağlanmış, onlara yeni bir meslek alanı kazandırılmıştır. Keçeciliğin sadece erkek işi olmadığı kadınların da keçe yapabildiği daha çok üniversiteler sayesinde gösterilmiştir. Keçe ustaları arasında da yine erkek çocuklarının yanı sıra kız çocuklarını da yetiştiren ustalar yer almaktadır. Makineleşme ve eskiye göre küçük ve ince ürünlerin yapılması kadınların keçe yapımını kolaylaştırmıştır.

Her geçen gün ile birlikte keçe sanatı kendini geliştirmekte ve Keçecilikle ilgilenen yeni kişiler yetiştirmektedir. Kendini geliştirerek, yeni düzene adapte olan keçecilerimiz sadece yurt içinde değil yurt dışında da ürünlerini sergilemektedir. Alınan siparişlerle keçe ürünler ihraç etmekte, ortak projelerle yurt dışında da kendilerine pazar oluşturmaktadırlar. İhracatın henüz başında olan keçecilerin kendilerini geliştirmeye devam etmeleri sayesinde daha yüksek başarılar elde edecekleri bir gerçektir. Devamlı gelişen ve değişen dünya düzeninde keçe de

değişmeye ve gelişmeye devam edecektir. Yeni ihtiyaçlar yeni ürünlerin ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Gerçekleştirilecek projelerle keçe sanatı sürdürülebilirliğini koruyacaktır.

KAYNAKÇA

Kitap

Başar Ergenekon, C. (1999). **Tepme Keçelerin Tarihsel Gelişimi Renk Desen Teknik ve Kullanım Özellikleri**, 1. Baskı, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara

Çoruhlu, Y. (2016). **Eski Türklerin Kutsal Mezarları Kurganlar**, 1.Baskı, Yaylacık Matbaası, İstanbul

Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul

Küçükkurt, Ü. ve Oyman, N.R. (2018). **Afyonkarahisar’da Keçe Üretimi ve Keçe Atölyeleri**, 1.baskı, Karaman Ofset, Afyonkarahisar

Usta, A. (2019) **Türk Sanatları Keçe**, 1.Baskı, Seçil Ofset, İstanbul

Yalçınkaya, R. G. (2009). **Keçeye Ter Düştü**, 1. Baskı, Kanyılmaz Matbaası, İZMİR

Makale

Begiç, H. N. (2016). **Giyim-Kuşam Kültüründe Keçe Sanatına Kültürel Bir Bakış**, Sutad, 40, 287-297

Çeliker, D. (2011). **Geçmişten Günümüze Türklerde Keçecilik ve Keçe Yapımında Yeni Teknikler**, ART-e, 8 , 1-22

Günaydın, G. (2009). **Koyun Yetiştiriciliğinin Ekonomi Politikği**, U.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, 23, 2, 15-32

Karabulut, M. (2016). **Osmanlı İmparatorluğu’nda 19. Yüzyılda Değişim Süreci, Sosyal Kültürel Durum**, Mecmua U.S.B. Dergisi,2, 49-65

Kökrek, M. (2015). **Osmanlı Serpuşları**, El Sanatları (İsmek) Dergisi, 20, 44-53

Önder, M. (1974). **Mevlana Müzesinde Bulunan Mevlananın Elbiseleri Üzerinde Bir Araştırma**, Türk Etnografya Müzesi, 14, 5-14

Sarı, Ö. Ve diğerleri, (1987). **Kaba Karışık Yünlerin Keçeleşme Yeteneği Üzerine Araştırmalar**, Tekstil ve Makine, 1, 5, 237-249

Sipahi, B. Ve Çetin, A. (2009). **1697-1910 Yılları arasında Osmanlı Kültüründe Muhasebecilerin Mezar Taşlarının Karakteristik Özellikleri**, Muhasebe Tarihi, 232-240

Yılmaz Akyürek, B. (2016). **Geçmişten Günümüze yün lifi ve Keçe Kullanımının İncelenmesi ve Kepenek Üretimi**, 4.Yöresel Ürünler Sempozyumu ve U.K.S.E., Antalya 99-108

Tez

Acar, S. (2010). **Yünlü Giysi Tasarımında Bölgesel Keçeleştirme Yöntem ve Uygulamaları**, Sanatta Yeterlilik Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Ü. G. S. E.

Arslan, S. (2012). **Osmanlı Döneminde Denizci Kıyafetleri (III. Selim ve II. Mahmud)**, yüksek Lisans tezi, İstanbul, İstanbul Ü. S.B. E.

Avcı, M. (2013). **On Dokuzuncu Yüzyıl Harput Vilayetinde Giyim-Kuşam Kültürü**, Yüksek Lisans tezi, Kahramanmaraş, Kahramanmaraş Ü. S.B.E.

Begiç, H.N. (2014). **Gelenekteki Değişim ve Keçecilik Sanatı**, Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Ü. S.B.E.

Bolel Koç, P. (1993). **Osmanlı Askeri Kıyafetleri**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Mimar Sinan Üniversitesi S.B.E.

Karakaya, B. (2011). **Konya Bölgesinden Elde Edilen Yünün Keçeleşme Özelliği Üzerinde Bir araştırma**, Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi S.B.E.

Kazar. M. (2001). **Günümüz Konya Yöresi Geleneksel Keçe yapımı**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Mimar Sinan Ü. S.B.E.

Önlü, N. (1995). **Yünlü Kumaşlara Kazandırılan Yeni özellikler ve Modanın Etkileri**, Sanatta Yeterlilik Tezi, İzmir, Dokuz Eylül ü. S.B.E.

Özçıtak, S. (2010). **Bergama Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Geleneksel Tekstillerin kataloglanması**, Yüksek lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Ü. G.S.E.

Özyer, H. (2012). **İzmir Tire İlçesinde keçe sanatının İncelenmesi**, Yüksek lisansTezi, ankara, Gazi Ü. E. B. E.

Salman, Ö. (1992). **Yenileşme sürecinde Osmanlı askeri kıyafetlerindeki dokusal Aksesuarlar**, Yüksek Lisans tezi, İstnbul, Mimar Sinan Ü. S. B.E.

İnternet

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-78811/osmanli-imparatorlugu-doneminde-tepme-kececilik.html> (24.02.2019)

<http://www.tdk.gov.tr> (28.03.2019)

<https://www.atlasdergisi.com/native/yun/> ;(30.06.2019).

<https://www.tigem.gov.tr> ; (20.09.2018).

http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Do%C4%9Fal%20Lifler.pdf (28.03.2019)

Görsel Kaynak

Görsel 1. Başar Ergenekon, C. (1999). **Tepme Keçelerin Tarihsel Gelişimi Renk Desen Teknik ve Kullanım Özellikleri**, 1. Baskı, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara:16

Görsel 2. Begiç, H.N. (2014). **Gelenekteki Değişim ve Keçecilik Sanatı**, Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Ü. S.B.E.:36

Görsel 3. Başar Ergenekon, C. (1999). **Tepme Keçelerin Tarihsel Gelişimi Renk Desen Teknik ve Kullanım Özellikleri**, 1. Baskı, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara:22

Görsel 4. Başar Ergenekon, C. (1999). **Tepme Keçelerin Tarihsel Gelişimi Renk Desen Teknik ve Kullanım Özellikleri**, 1. Baskı, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara:24

Görsel 5. Arpaözü, S, 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, Afyonkarahisar, 25.02.2020

Görsel 6. (<https://tr.pinterest.com/pin/166703623686954862/>), 18.03.2020

Görsel 7. (<https://tr.pinterest.com/>), 18.03.2020

Görsel 8. (<https://www.sanatin Yolculugu.com/esik-kurgani-ve-altin-elbiseli-adam-zirhi/>), 18.03.2020

Görsel 9. Usta, A. (2019) **Türk Sanatları Keçe**, 1.Baskı, Seçil Ofset, İstanbul:64

Görsel 10. (<https://bilimdili.com/arkeotarih/tarih-tarih/osmanli-mezar-taslari-taslara-gore-meslek-tipolojileri/>),18.03.2020

Görsel 11. (<http://indicium-levis.blogspot.com/2012/06/serdengecti-osmanli-kamikazeleri.html>),18.03.2020

Görsel12.(<http://www.kusadasikulturelmiras.com/?pnum=126&pt=Yeni%C3%A7eriler>), 18.03.2020

Görsel 13. (<https://tr.pinterest.com/pin/412712753327306175/>),18.03.2020

Görsel 14. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:179

Görsel 15. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:82

Görsel 16. (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Attis>), 18.03.2020

Görsel 17. (https://tr.wikipedia.org/wiki/II._Mahmud), 18.03.2020

Görsel 18. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:213

Görsel 19. (<https://bilimdili.com/arkeotarih/tarih-tarih/osmanli-mezar-taslari-taslara-gore-meslek-tipolojileri/>),18.03.2020

Görsel 20. (https://tr.wikipedia.org/wiki/II._Mahmud)18.03.2020

Görsel 21. (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Abd%C3%BClmeccid>) 18.03.2020

Görsel22.(http://www.kusadasikulturelmiras.com/FileUpload/as907491/File/adalizade_mezar_taslari_meslek_tipolojileri.pdf),18.03.2020

Görsel 23. (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Abd%C3%BClmeccid>) 18.03.2020

Görsel 24. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:178

Görsel 25. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:178

Görsel 26. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:179

Görsel 27. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:179

Görsel 28. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 30.05.2020

Görsel 29. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 10.10.2017

Görsel 30. Begiç, H. N. (2016). **Giyim-Kuşam Kültüründe Keçe Sanatına Kültürel Bir Bakış**, Sutad, 40, 287-297: 37

Görsel 31. Begiç, H. N. (2016). **Giyim-Kuşam Kültüründe Keçe Sanatına Kültürel Bir Bakış**, Sutad, 40, 287-297: 35

Görsel 32. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 25.02.2020

Görsel 33. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 30.11.2017

Görsel 34. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 18.12.2018

Görsel 35. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 03.09.2019

Görsel 36. (<http://www.kimyaevi.org/TR/Genel/BelgeGenis.aspx?>)23.05.2020

Görsel 37. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 30.05.2020

Görsel 38. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 28.05.2019

Görsel 39. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 15.06.2020

Görsel 40. (https://www.tigem.gov.tr/Sayfalar/Detay/da159a61-56ec-4cf1-8d04-b6311512ad7d) 06.06.2020

Görsel 41. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 23.08.2019

- Görsel 42. (<https://www.atlasdergisi.com/native/yun/>) 30.06.2019
- Görsel 43. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 19.08.2020
- Görsel 44. (<https://www.google.com/search?q=ankara+ke%C3%A7isi&source>)
05.09.2020
- Görsel 45. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 15.06.2020
- Görsel 46. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 30.10.2019
- Görsel 47. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 14.11.2018
- Görsel 48. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 13.12.2020
- Görsel 49. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 15.06.2020
- Görsel 50. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 15.06.2020
- Görsel 51. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 15.06.2020
- Görsel 52. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 15.06.2020
- Görsel 53. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 15.06.2020
- Görsel 54. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 27.04.2017
- Görsel 55. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 16.06.2020
- Görsel 56. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 16.06.2020
- Görsel 57. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 16.06.2020
- Görsel 58. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 16.06.2020
- Görsel 59. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 16.06.2020
- Görsel 60. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 16.06.2020
- Görsel 61. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 16.06.2020
- Görsel 62. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 16.06.2020
- Görsel 63. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 16.06.2020
- Görsel 64. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 16.06.2020
- Görsel 65. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 16.06.2020

- Görsel 66. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 17.06.2020
- Görsel 67. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 17.06.2020
- Görsel 68. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 17.06.2020
- Görsel 69. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 18.06.2020
- Görsel 70. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 19.06.2020
- Görsel 71. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 20.06.2020
- Görsel 72. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 20.06.2020
- Görsel 73. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 20.06.2020
- Görsel 74. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 25.06.2020
- Görsel 75. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 15.06.2020
- Görsel 76. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 21.06.2020
- Görsel 77. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 21.06.2020
- Görsel 78. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 21.06.2020
- Görsel 79. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 22.06.2020
- Görsel 80. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 22.06.2020
- Görsel 81. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 22.06.2020
- Görsel 82. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 22.06.2020
- Görsel 83. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 23.06.2020
- Görsel 84. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 24.06.2020
- Görsel 85. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 25.06.2020
- Görsel 86. Usta, A. (2019) Türk Sanatları Keçe, 1.Baskı, Seçil Ofset, İstanbul:64
- Görsel 87. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 23.12.2020
- Görsel 88. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 23.12.2020
- Görsel 89. (https://tr.wikipedia.org/wiki/II._Mahmud) 18.03.2020
- Görsel 90. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 23.12.2020

- Görsel 91. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
- Görsel 92. (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Abd%C3%BClmeceid>) 18.03.2020
- Görsel 93. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
- Görsel 94. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
- Görsel 95. (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Abd%C3%BClmeceid>) 18.03.2020
- Görsel 96. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
- Görsel 97. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
- Görsel98. (http://www.kusadasikulturelmiras.com/FileUpload/as907491/File/adalizade_mezar_taslari_meslek_tipolojileri.pdf) 18.03.2020
- Görsel 99. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
- Görsel 100. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
- Görsel 101. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:178
- Görsel 102. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
- Görsel 103. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
- Görsel 104. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:178
- Görsel 105. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
- Görsel 106. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
- Görsel 107. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:178
- Görsel 108. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
- Görsel 109. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 110. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:179

Görsel 111. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 112. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 113. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:179

Görsel 114. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 115. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 116. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:179

Görsel 117. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 118. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 119. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:179

Görsel 120. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 121. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 122. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:179

Görsel 123. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 124. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 125. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:178

Görsel 126. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 127. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 128. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:178

Görsel 129. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 130. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 131. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:178

Görsel 132. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 133. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 134. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:179

Görsel 135. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 136. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 137. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:179

Görsel 138. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 139. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 140. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:179

Görsel 141. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 142. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 143. Küçükerman, Ö. (1988). **Türk Giyim Sanayii Tarihindeki Ünlü Fabrika “FESHANE” Defterdar Fabrikası**, 1. Baskı, Apa Ofset Basımevi ve Ticaret A.Ş. , İstanbul:179

Görsel 144. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 145. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 146. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020

Görsel 147. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020

Görsel 148. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,13.09.2020

Görsel 149. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,13.09.2020

Görsel 150. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,14.09.2020

Görsel 151. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,14.09.2020

Görsel 152. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,15.09.2020

Görsel 153. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,15.09.2020

Görsel 154. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,12.07.2019

Görsel 155. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi, 12.07.2019

Görsel 156. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 157. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020

Görsel 158. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 159. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 160. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020

Görsel 161. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 162. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020

Görsel 163. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 164. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020

Görsel 165. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 166. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020

Görsel 167. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
Görsel 168. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020
Görsel 169. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
Görsel 170. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
Görsel 171. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020
Görsel 172. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
Görsel 173. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020
Görsel 174. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
Görsel 175. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020
Görsel 176. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
Görsel 177. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020
Görsel 178. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
Görsel 179. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020
Görsel 180. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
Görsel 181. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020
Görsel 182. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
Görsel 183. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020
Görsel 184. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
Görsel 185. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020
Görsel 186. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
Görsel 187. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020
Görsel 188. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
Görsel 189. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020
Görsel 190. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020
Görsel 191. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020

Görsel 192. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,23.12.2020

Görsel 193. Arpaözü, S. 31, Kişisel Fotoğraf Arşivi,19.10.2020

Kişisel Kaynak

KK1 ARPAÖZÜ, M. 62. Keçe Ustası “ **Keçe Yapımı ve Hammadde Kaynakları**”
konulu görüşme, Afyonkarahisar, 15.02.2020

KK2 ARPAÖZÜ, F. 35. Keçe Ustası “ **Keçe Yapımı ve Boyama Teknikleri**”
konulu görüşme, Afyonkarahisar, 20. 03. 2020

